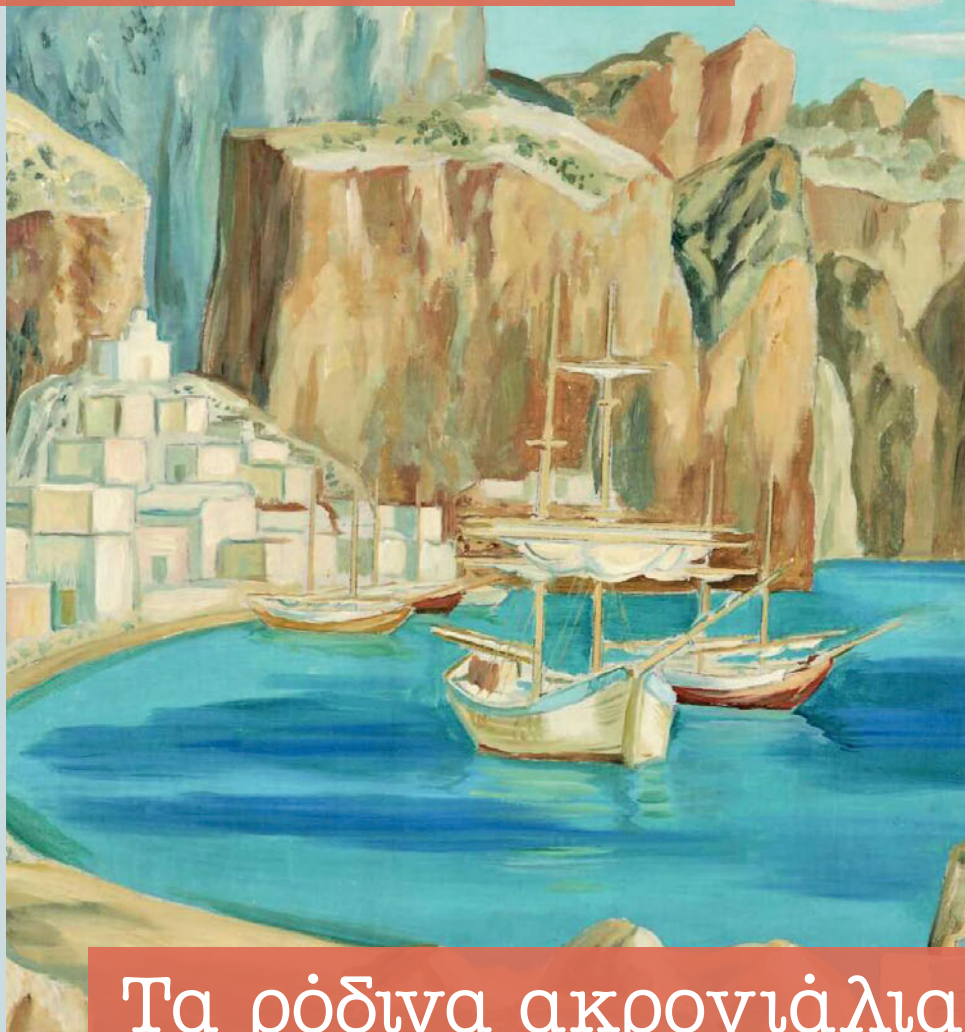

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Τα ρόδινα ακρογιάλια

Λογοτεχνία
Α΄ Λυκείου

Τα ρόδινα ακρογιάλια

Τίτλος: *Τα ρόδινα ακρογάλια*
Συγγραφέας: Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ομάδα Εργασίας ΙΕΠ

Γιαννίκας Αθανάσιος, ΠΕ70, Σύμβουλος Α΄ (Συντονιστής και μέλος αρχικής και ανασυγκροτημένης ομάδας)
Βαρτζιώτη Βασιλική, ΠΕ02, Σύμβουλος Β΄ (μέλος ανασυγκροτημένης ομάδας)
Δούμα Ελπίδα, ΠΕ60, Σύμβουλος Β΄ (μέλος αρχικής ομάδας)
Καραγιάννη Σοφία, ΠΕ70, Σύμβουλος Β΄ (μέλος αρχικής και ανασυγκροτημένης ομάδας)
Λαμπροπούλου Ελένη, ΠΕ60, Σύμβουλος Β΄ (μέλος ανασυγκροτημένης ομάδας)
Μπίστα Πολυξένη, ΠΕ02, Σύμβουλος Α΄ (μέλος αρχικής ομάδας)
Τουρίμπαμπα Αγλαΐα, ΠΕ02, Σύμβουλος Β΄ (μέλος ανασυγκροτημένης ομάδας)

Επιμέλεια κειμένου: Βασιλεία Κερεσετζή
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Βάνα Ρουσιώτη
Εικονογράφηση: Καίτη Ποθητού
Επιμέλεια έκδοσης: Μαρία Καρβέλα, Πέτρος Παπαπέτρος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το παρόν εκπονήθηκε με ευθύνη των Επιστημονικών Μονάδων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, του Τμήματος Β΄: Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής σύμφωνα με υπ΄ αρ. πρωτ. 145275/ΓΔ4/04-12-2024 (ΑΔΑ: 66ΦΨ46ΝΚΠΔ-Χ7Ρ) Υπουργική Απόφαση

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Τα ρόδινα ακρογιάλια

Λογοτεχνία
Α' Λυκείου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗΣ

Πρόλογος

Ω ναι, απήλαυσα... Τι άλλο θα ωνειροπολούσα τάχα εις τον κόσμον; Τι άλλο παρά μίαν στιγμήν να την ίδω;... Και τώρα την έβλεπα επί πολλά λεπτά, τα οποία εφαινοντο να ήσαν σταγόνες πεσούσαι από το κέρασμα της θείας αμβροσίας εις την τρυφήν¹ του παραδείσου.

Ναι, ενθυμούμαι καλά. Τα παραπετάσματα ήσαν ανεβασμένα και το γυαλί του παραθύρου κατελάμπετο από την λυχνίαν την πλησίον, ήτις πρέπει να ίστατο επί τραπέζης κειμένης σύρριζα δίπλα εις το παράθυρον.

Είχεν έλθει κι εκάθισε σιμά στο παράθυρον, βλέπουσα προς την τράπεζαν. Εφόρει λευκά· μόνον αι πλατεΐαι χειρίδες² του υποκαμίσου της είχαν ερυθρόν κέντημα. Έφερε το εργόχειρον κρεμαστόν περί τον θείον λαιμόν της κι έκυπτεν αυτή επί της θεσπεσίας τραχηλιάς της, της κολπουμένης με πτυχάς και σχήμα ανέφικτον εις την πλέον ιδεώδη πλαστικήν.

1. Καλοπέραση, ραστώνη, τρυφηλή ζωή.

2. Μανίκια.

Έκυπτε και τι έκαμνεν; Ίσως πρίθμει τας θηλιάς του πλεξιμάτος της. Έπαλλε γοργά τας μακράς βελόνας της. Ω, με αυτάς μου είχε περονίσει την καρδιάν, αλλ' είναι λίαν προσφιλής η καίουσα πληγή...

Ιδού, στρέφει το αγλαόν³ πρόσωπον προς τα έξω. Βλέπει προς το μέρος μου. Και τι βλέπει; Θάλασσαν, σκότος, άβυσσον. Ω, να ήτο δυνατόν να υποπτεύση ότι υπάρχει εν μαύρον σημάδι εδώ· μία βαρκούλα, και στην βαρκούλα μέσα, τι; Εν σπάραγμα του πό-νου, ράκος ανθρώπινον.

Ιδού, μειδιά· ω κάλλος, ω μορφή, ω σπτασία!... Είδα τα δοντάκια της να λάμπουν, τα χείλη της να λουλουδίζουν, τα μάγουλά της να μπλολονθούν⁴... Και τώρα, γελά μόνη της· ω μέλος, ω άνθος, ω άστρον επίγειον!...

*Το σώμ' αυτό το αιθέριο στη γη να μη λυγίση
και το χαμόγελο ποτέ στα χείλη να μη σβήση.
Να μη φανή το κάλλος σου πως είν' από το χόμα.
Ω, χαίρε, του θανάτου, που μ' επότισες το πόμα.*

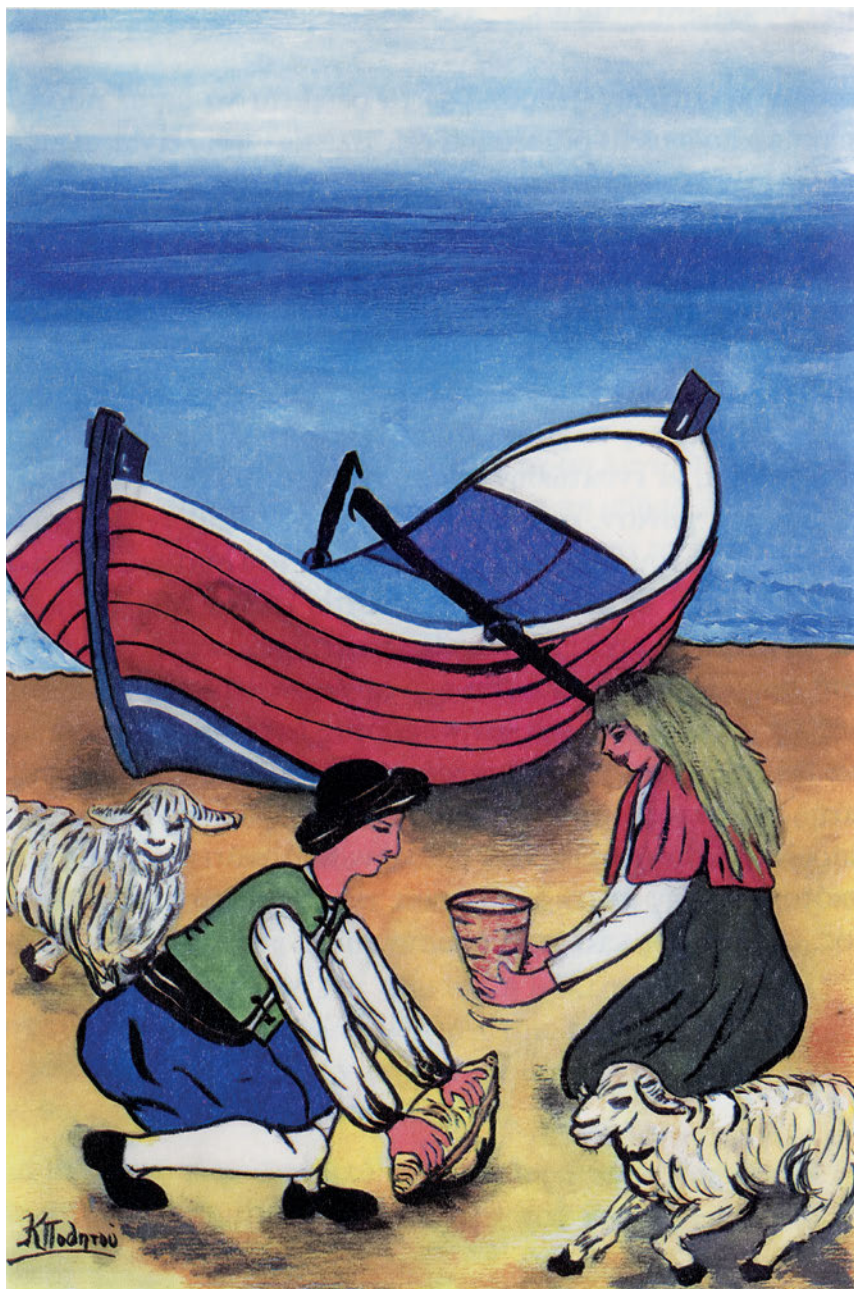

[Ολόγυρα είχαν ανοίξει τα ελαιοτριβεία. Από του Αγίου Ευσταθίου εγκαινιάζονται αι εργασίαι δι' αγιασμού, και τώρα εκόντευε να έλθη Άις-Δημήτρης. Χρόνος η

3. Λαμπρό.

4. Κοκκινίσουν.

Τα ρόδινα ακρογιάλια

νύκτα. Εν ελαιοτριβείον ήτο πλησίον εις την οικίαν μας, άλλα δύο ένθεν κι εκείθεν του δρόμου αντικρύ, άλλο εν πέραν του μικρού χειμάρρου και οκτώ ή δέκα άλλα τριγύρω εις τας δυτικάς και βορινάς άκρας του χωρίου. Πολλοί έχουν εξυπνήσει και κυκλοφορούν εδώ κι εκεί, όπου ακούονται φαιδραί ομιλίαι, ακόμη και άσματα ή μάλλον κελεύσματα προς την βαρείαν αγγαρείαν του εργάτου⁵, του ελαιοτρίπτου και του αδρακτίου⁶ με την τεραστίαν μανέλαν⁷. Ακόμη κι ένας σαλεπτζής, νεωτερισμός και αυτό.]

... Ιδού εγώ κωμάζω⁸ υπό τα παράθυρά της. Ούτε φωνή ούτε κιθάρα ούτε στεναγμός. Έβαλα τας κόπας εις ανάπαυσιν κι εστάθην. Παρακαλώ τα ρεύματα να μη με παρασύρουν. Εδώ αντικρίζει ακριβώς. Βλέπω –φευ, είναι ωραίον να έχη τις όμματα διά να βλέπη τούτο–, βλέπω το παράθυρον φωτισμένον. Η καρδιά πάλλει, το παν ηρεμεί. Μη φυσάς, αύρα, μη με σύρετε, ρεύματα. Περιμένω την τρισολβίαν⁹ στιγμίν... Ω, ασ έλθη η στιγμή εκείνη· είναι ανταξία των αιώνων· και είτα ασ έλθη το μηδέν, πλην όταν εκείνη επί στιγμίν ανατείλη, εις το μηδέν θα μείνη εν μόριον υπάρξεως

5. Είδος βαρούλκου.

6. Ξύλινη ή σιδερένια τροχαλία.

7. Μανιβέλα.

8. Περνάω τραγουδώντας.

9. Τρισευτυχισμένη.

και εις το χάος μία ακτίς αναμνήσεως. Έπλευσα, κι απέκαμα, κι ενυκτώθην... Ιδού τώρα, αφού διέσχισα από γωνίας εις γωνίαν, από τον κάβον της μεσημβρινής ακτής έως τα νώτα του χωρίου, όλον το μήκος του δυτικού κολπίσκου, έφθασα κι εστεγάσθην υποκάτω εις τα Μνημούρια· εις το κοιμητήριο της πολίχνης, το κτισμένον επί του δυτικού παραθαλασσίου λόφου εις την εσχατιάν της προεξοχής, εφ' ης κείται το χωρίον. Ο κρότος της κώπης εις το κύμα δεν ακούεται. Νύκτα χωρίς σελήνην. Σκιά απλώνεται κάτω της ακτής, της ανταυγείας των αστέρων επί των μαρμάρων και των επιτυμβίων πλακών. Μελανώτερον κάτω το σκότος, εις την ρίζαν του λόφου, εις τον αφρόν του κύματος. Ο φλοίσβος επιτάττει σιωπήν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Κεφάλαιον Α'

Α κόμη δεν ήνοιξαν αι πύλαι της Ανατολής να ει-
σέλθη παμβασιλεύς ο ήλιος, κι ο γερο-Γατζίνος
εσηκώθη, ήνοιξε το καφεενεδάκι και υπηρετεί τους
πρωινούς πελάτας. Πώς να χορτάση τις τον ύπνον
εκεί, εις τα ωραία λυκαυγή, εις τας γλυκείας πούς
του φθινοπώρου... Εξύπνησα τρεις ώρας πριν φέξη,
εξήλθα και κάμψας έναν δρομίσκον, έφθασα εις τον
αιγιαλόν.

Ο Αυγερινός τώρα είχεν ανατείλει. Ανήρχετο υψη-
λά υψηλά, ακολουθούμενος από εν αστεράκι, το
οποίον έτρεχεν ως μαγευμένον κοντά του. Επάνω
στην ράχιν, αντικρύ, άνωθεν του σκοτεινού άλσους,
εχόρευον δύο άλλα άστρα· φλοίσβος και ήχος έπληπ-
τε την ακτήν· προς τα βορειανατολικά εστρώνετο ρη-
χόν το κύμα, και οι βράχοι, αριστερά, με τας λευκάς
οικίας, ως φωλεάς βράχων χυτάς κτισμένας επάνω
των, εδέχοντο εις τους πόδας το προσκύνημα των
θωπευτικών κυμάτων.

Ο γερο-Γατζίνος μού έκαμε καφέν, χωρίς να του
παραγγείλω. Δεν ήτο η ώρα τώρα δι' ομιλίαν. Εις τας

ώρας του ροδίνου λυκαυγούς κανέν τοιούτον δεν έχει τον τόπον του. Δεν είχε σκάσει ακόμα τ' αφιόνι¹⁰. Ήτο η ώρα διά μαχμουρλίκι¹¹ τουρκικόν. Άλλως θα μου διηγείτο πολλάς ιστορίας· πώς ο γερο-Ακούκατος, τον παλαιόν καιρόν, είχε λάβει το επώνυμον τούτο, καθότι, όταν έκαμνε τον διαλαλητήν εις τας δημοπρασίας, επανελάμβανε συχνά ερωτηματικώς προς το κοινόν «τ' ακούκατε, βρε παιδιά;», επειδή κατήγετο από τας Αθήνας, όπου επροφέρετο ούτω, αντί «ακούσατε». Αυτός λοιπόν ο Ακούκατος, όταν είχε το καφενεδάκι εις τον άλλον γιαλόν, προ χρόνων, έρημος και μοναχός στα ξένα, είχε ως κατοικίαν αυτό το μαγαζάκι του κι εκοιμάτο επί της σανίδος του καναπέ, δύο σπιθαμών το πλάτος, με δύο προσκέφαλα εις τας δύο άκρας, ώστε, όταν ήθελε να γυρίση από το άλλο πλευρόν, ανεκάθιζε κι επλάγιαζε την κεφαλήν προς τα εκεί όπου είχε πριν τους πόδας. Αλλ' ήτο τόσοσν πρόθυμος να περιποιήται τους πελάτας, ώστε ποτέ δεν εχόρταινε τον ύπνον, και άμα του έκρουε τις την θύραν, ξένος, πτωχός ή άστεγος, πάραυτα εσηκώνετο και του ήνοιγε και του έκαμνε καφέν ή φασκομπλιάν, και αν είχε και αν δεν είχε πεντάλεπτον.

10. Η νάρκη του ύπνου.

11. Χαλάρωμα, διάθεση για ύπνο.

Τα ρόδινα ακρογιάλια

Τα ελαιοτριβεία είχαν ανοίξει ήδη, τρεις ώρες πριν φέξη. Εν τούτων μ' εξυπνούσε κάθε πρωί, δίπλα εις την πατρικήν μας οικίαν. Άλλα δύο ήσαν αντικρύ, πέραν του μικρού ποταμίσκου της μούργας¹². Εν άλλο εκείτο εκείθεν του δρόμου και άλλα οκτώ ή δέκα ευρίσκοντο εις τας άκρας του χωρίου, ολόγυρα εις τους κήπους.

Πολλοί άνθρωποι εκυκλοφόρουν, πρωϊνοί. Κρότοι ευάρεστοι έπληττον τας ακοάς. Ηκούοντο πανταχόθεν ομιλίας, γέλωτες και άσματα· μάλλον κελεύσματα αρχαιοπρεπή, συνοδεύοντα την βαρείαν αγγαρειάν του αδρακτιού με την μακράν ογκώδη μανέλαν, του εργάτου και του ελαιοτρίπτου. Τηγανίτες εμοσχοβολούσαν παντού. Οι ελαιοτριβείς εκαλοπερνούσαν καθημερινώς από τα φιλεύματα και τα κεράσματα των οικοκυράδων.

Δεν έλειπαν και οι νεωτερισμοί.

Εσχάτως, ως και ένας σαλεπτζής ακόμη μας ήλθεν εις το χωρίον. Οι ολίγοι όμως πελάται του αριθμούνται μεταξύ του κινητού και αγοραίου πληθυσμού, καμία δε οικοκυρά δεν θα επέτρεπεν εις τον υιόν ή τον σύζυγόν της κατ' οίκον να ζητήση σαλέπι να πιη από τα χέρια του πλανοδίου ξένου... Εάν έλειπε το μαχμουρλίκι, ο μπαρμπα-Δημήτρης ο Γατζίνος θα μοι διηγείτο και πάλιν πώς, τον παλαιόν καιρόν, όταν αυτός ήτο καρaboκύρης, μας έφερνεν εις την οικίαν ως δώρον χαλβάν πολίτικον, όταν εγύριζεν από

12. Το κατακάθι του λαδιού.

τα ταξίδια, και πώς, όταν ο ίδιος είχε γίνει μπακάλης, επωλούσε το μαύρο χαβιάρι με το βαρελάκι ως τα-ραμάν, προς εξ δραχμάς την οκάν. Πλην αι ώραι του λυκαυγούς δεν επιτρέπουσιν εκμυστηρεύσεις.

Ω, αι ώραι του λυκαυγούς!... Ιδού «αυτόματα ἤξαν πύλαι οὐρανοῦ, ἃς ἔχον ὤραι»· πλην ας αφήσωμεν τους παλαιούς και ας ψάλωμεν μετά του Κοσμά του θεσπεσίου: «Προσενωπίω σοι ὦραι, ὑπεκλίθησαν· φῶς γάρ, καὶ πρὸ ποδῶν ὑψίδρομον σέλας, Χριστέ...».

Ιδού, αριστερά μας, μεταξύ των βράχων, εν λείψανον σεσαθρωμένης¹³ ξυλίνης αποβάθρας και δύο βαθμίδες κάτω υποβρύχιοι. Μία βάρκα φαίνεται εκεί δεμένη. Δύο μορφαί πλησιάζουν, ο εις φορτωμένος μέγα ζεμπίλι¹⁴, ο άλλος με ελευθέρως τας χείρας, κύπτων και ανασπκόνων την περισκελίδα του. Ο Γιάννης της Σοφούλας υπάγει διά τον αρσανάν¹⁵. Ο υιός του, ο Νικολός, λύει την μπαρούμα¹⁶, ο πατέρας βάζει τα κουπιά· ο μικρός πηδά μέσα, η πλώρη στρέφεται προς το πέλαγος. Τόσον πρωινός ἦδη ο Γιάννης της Σοφούλας! Με τα ρόδα της αυγής τρέχει εις την ισόβιον καθημερινήν αγγαρείαν του. Εργασία ολοήμερος εκεί, και κρότος, και «ωδίνες ως τικτούσης». Αλλ' ὅσον και αν κοιλοπονούν, ὅσον κι αν καταπονούνται οι άνθρωποι διά να κατασκευάζωσι «τείχη Τριτογενεί», η θάλασσα θα καταφάγη μίαν ημέραν

13. Σάπιας.

14. Μεγάλος σάκος με ανοιχτό στόμιο και δύο λαβές.

15. Ναυπηγείο.

16. Σκοινί με το οποίο δένουν τα πλεούμενα στον γιαλό.

όλους τους δρυΐνους δράκοντας, «δι οκ λεβίαιθανς», όπως λέγει ο Μπαίρον. «Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντριψαίς πλοῖα Θαρσεῖς».

Ω αυγή, γλυκεία αυγή, που ανθείς και ροδίζεις εκεί εις ύψος, αλλά και τόσον χαμηλά, επάνω από εκείνην την ράχιν την αντικρινήν – της ακτής που κλείει τον λιμένα. Ευτυχῆ τ' αρνάκια τα βόσκοντα εκεί στα πλάγια του βουνού, που φθάνουν ἕως την κορυφήν της ράχης και πηδούν και χορεύουν, και σε απολαύουν εγγύθεν, και μεθύουν, ω αυγή, από τ' αρώματά σου. Πλέον ευτυχῆ τα πουλάκια, που πετούν από κλώνα εις κλώνα και σκιρτούν και αναγαλλιάζουν εις την θείαν επαφήν σου... Ευτυχῆς κι ο βοσκός, που τον εξύπνησες τώρα ναρκωμένον από την δροσιά σου, και πετά την κάπαν του, κι αρπάζει την μαγκούραν του και τρέχει να σαλαγήση τα πρόβατα, να ενεργήση τον πρωινόν αμολγόν¹⁷, σφυρίζων και άφροντις¹⁸, και τόσον πολύ ευτυχῆς, ὥστε οὔτε το υποπτεῦει.

Να υπάγω μαζί; Τι να κάμω; Αλλά προς τι να μείνω;
Να πλεύσω με τους λογισμούς μου, με το πάθος μου.

17. Καρδάρα για το γάλα, άρμεγμα.

18. Αδιάφορος.

Θα είμαι μαζί με άλλους. Αυτοί δεν θα ηξεύρουν τίποτε κι εγώ ανέτως θα διαλογίζωμαι. Θα εντρυφώ εις την λύπην μου.

Δεν εννόησα πώς ευρέθην μέσα στην βάρκαν. Εκκινούμεν. Εις βράχος, μισοφαγωμένος από το κύμα και από τα πατήματα των προ αιώνων λεμβούχων και ναυτών, και δύο δοκίδες¹⁹, από σκληρόν ξύλον, το οποίον δεν εσάπισεν ακόμη ύστερον από γενεάς και γενεάς, επέχουν θέσιν προκυμαίας.

Ο γερο-Μορφούλης, οικοκύρης της πρώτης επί του θαλασσοπλήκτου βράχου οικίας, ιδού, εξύπνησε, κατήλθεν, ετοιμάζει τους γάντζους, τις πράγκες²⁰, τα καμάκια του, λύει την βαρκούλαν του και πηγαίνει διά πρωινόν γύρον, περί τον λιμένα.

Επάνω από του Μορφούλη είναι η καλύβη της Μπατλίνας και της γρια-Μαλαμίτσας, παραπάνω είναι το κελί του Φάλκου της Μελάχως, και άνω υπερέχει το παρεκκλήσι του Αγίου Νικολάου, προστάτου των θαλασσινών. Αι θυρίδες του πάμφωτοι· κανδήλαι και λαμπάδες καίουν εκεί. Ο παπα-Γληγόρης θα είχε χορτάσει τον ύπνον, και ήρχισε πολύ πρωί την λειτουργίαν του.

Όλος ο γιαλός ροδίζει γύρω. Τα κύματα φρικιούν ηρέμα και το φωσφόρισμά των ανταυγάζει αποχρώσεις ερυθρού γαροφάλου. Η Αλοΐνα, η νοικοκυρά της πρώτης οικίας, αριστερά από του Μορφούλη, άνοιξε

19. Δοκοί.

20. Σύνεργα ψαρέματος χταποδιών.

Κ. Παπαδιαμάντης

την πόρτα του μπαλκονιού της και τινάζει εις την θάλασσαν τα σινδόνια της. Τις οίδε; Θα έχη ιδεί κακόν όνειρον, πως της έκαμαν μάγια, και προσπαθεί να ρίψη εις τα κύματα την κακήν γοπτεΐαν. Ημάς όμως δεν μας κολλά. Η θάλασσα είναι αγνή, αμόλυντος.

Ολίγους ακόμη ερήμους βράχους παραπλέομεν, όπου δεν έχουν κτίσει ακόμη επάνω εις τα φανταστικά οικόπεδα. Έπειτα φθάνομεν κάτω από μίαν οικίαν, με είδος ισογείου αποθήκης συνεχομένης. Ο μαστρο-Μαθινός, ο ιδιοκτήτης, έχει καταβή ήδη εις τον αιγιαλόν, έχει αναμμένον τον κρεμαστόν λύχνον του και εις το φως το αμυδρόν καλαφατίζει²¹ μίαν βάρκαν, συρμένην εις την άμμον επί της ξυλίνης εσχάρας, αποκάτω απ' το μπαλκόνι, τας αντηρίδας²² του οποίου φθάνει με τους αφρούς του, όταν αναπηδά εις ώραν φουσκοθαλασσίας, το κύμα. Μακάριος θνητός, με το σαρίκι περί την κεφαλήν του, με τον παρόξανθον μύστακα, με την ξυλίνην σφύραν του, όπου ακούομεν τους κτύπους της από την βάρκαν μας, ανάμεσα εις τον φλοίσβον της αποθαλασσίας²³.

Πλέομεν ακόμη προς τον μυχόν του όρμου. Δίπλα εις του Μαθινού λευκάζει, ανάμεσα εις δασύλλιον αμαυρόν, η οικία του καπετάν Χαρμόζου. Όλην την

21. Στεγανοποιώ με πίσσα.

22. Ξύλινο ή μεταλλικό δοκάρι που χρησιμοποιείται ως υποστήριγμα.

23. Θαλασσοταραχή που οφείλεται σε άνεμο που φύσαγε στην περιοχή και έχει πια κοπάσει· η φουσκοθαλασσιά, το καραντί.

ζωήν του είχεν αρμενίσει εις το Αιγαίον και την Μεσόγειον, και τώρα, γηράσας, απεσύρθη εις το καταφύγιον αυτό της παραλίας, όπου μονάζει με την γριάν του, άτεκνος, με μίαν ψυχοκόρην, εις το βάθος αυλής καταφορτωμένης από γάστρας ανθέων και φυτών, από αναδενδράδας και χλόην. Το παράθυρόν του, ιδού, ανοικτόν και φωτισμένον. Ο γερο-Χαρμόζος, με τα νυκτικά του, κάθεται πλησίον, καπνίζει την πίπταν του και αναπνέει απλήστως την ψυχράν αύραν. Μία φλοξ λάμπει ίσα με την βάσιν του παραθύρου. Έχει ανάψει το καμινέτον του διά να ψήση καφέν. Κατά πάσαν νύκτα, ως διηγείτο ο ίδιος, τακτικά δύο ή τρεις φορές σηκώνεται και ανάπτει την πίπταν του. Αναζητάς θαλασσινάς έξεις²⁴ του, τας εκ περιτροπής φρουράς και σκάντζα βάρδιες²⁵ του караβιού, οπού του είχαν γίνει δευτέρα φύσις.

Πλέομεν και φθάνομεν προς τα ρηγά, εις την αμμουδιάν πέρα. Επάνω στο μπαλκόνι της ακρινής οικίας του χωρίου, μεγάλης νεοκτίστου οικοδομής, ο γερο-Χαριστίδης έχει ανοίξει την πόρταν, και με αναμμένον το μακρόν τσιμπούκι του, κάθεται επί θρονίδος και κοιτάζει ρεμβός²⁶ το πέλαγος. Ο γέρον

24. Συνήθειες.

25. Αλλαγή βάρδιας.

26. Ρεμβάζοντας.

φαλαγγίτης, Μακεδών του παλαιού καιρού, έχει κτίσει φωλεάν τώρα εις το γήρας, αφού επέρασεν όλην την νεότητά του στο φτερό. Έλαβεν εις γάμον την θυγατέρα ενός ομήλικός του, την οποίαν είχε φιλεύσει πολλάκις κομφέτα, καθ' ον χρόνον επήρε την σύνταξίν του, και τώρα εκείνη του αποδίδει θάλαπος εις το γήρας, και αυτός αγάλλεται να είναι πατήρ των εγγόνων του. Φορτουνάτε σένεξ²⁷!

Ακόμη μία τελευταία οικία, νεόδμπος. Άλλος γέρον την έχει κτίσει. Ο γερο-Μένος, η ζώσα αντίθεσις του γερο-Χαριστίδη. Ήτο επί σαράντα χρόνια γραμματεύς του Λιμεναρχείου εδώ· επήρε σύνταξιν φροντιστού και δεν ηθέλησε να φύγη από τον τόπον. Δύο ή τρεις φορές είχε κινδυνεύσει να πιασθή εις τα βρόχια των προξεντριών, πρεσβύτης ήδη. Ύστερον επέστρεψε τον αρραβώνα κι έμεινε μέχρι τέλους άγαμος... Ιδού, ανοίγει το παράθυρόν του. Αυτός δεν έχει ούτε το καμινέτον του Χαρμόζου ούτε την πολυθρόναν του Χαριστίδου. Μόνον μίαν τεραστίαν πίπαν, της οποίας ο καπνός, εις το χάσμα του παραθύρου, στροβιλίζει προς τα ύψη.

Το λυκαυγές, αραιόν, αιθριούται. Τα ρόδα τα ερυθρά γίνονται βαθμηδόν λευκά. Η μεγάλη Μορμώ φεύγει, υπάγει να βυθισθή προσκαίρως εις τ' ανή-

27. Τυχερé γέροντα.

λια άντρα²⁸ της. Η γλυκεία Μορφώ επιφαίνεται κι απλώνει την πλουμιστήν οθόνην²⁹ της, τον πέπλον τον διαφανή, πέρα πέρα εις όλην την πλάσιν. Ούτε ιδέαν είχα διατί πλαύνομεν επιμόνως προς τα βόρεια, ενώ η κατεύθυνσίς μας έπρεπε να ήτο μάλλον προς τα βορειοανατολικά. Άλλως δεν ερωτώ ποτέ διατί τούτο, διατί εκείνο. Διά να ερωτήση τις άνθρωπον, και μάλιστα ναυτικόν, πρέπει να τον «χασομερήση», κι εκτός τούτου, συνήθως μανθάνει τις τόσα μετά την ερώτησιν, όσα ήξευρε και πριν ερωτήση. Τέλος, η απορία ελύθη.

Η μικρή φελούκα³⁰, εφ' ης ευρισκόμην μετά των δύο φίλων μου, πατρός και υιού, δεν ήτο ιδική των. Την επήραν προσωρινώς, διά να υπάγουν να ξεφουρντάρουν την ιδικήν των βάρκαν, ολίγον μεγαλυτέραν ούσαν. Αύτη ήτον αραγμένη προς τον μυχόν του όρμου, μεσοπόντιος, μακράν της ξηράς. Εφθάσαμεν. Εμβήκαν κι οι δύο εις την μεγάλην βάρκαν, ανέσυραν την άγκυραν και σκοπόν είχαν να επανέλθουν και μετας δύο εις το ίδιον μέρος, εις τον μικρόν μόλον του γερο-Μορφούλη, διά ν' αφήσουν την μικρήν σκάφην την ξένην, και είτα, με την ιδικήν των, να πλεύσουν εις το τέρμα των.

Αίφνης ο Γιαννούλης, όστις ολίγας μόνον ακαταλήπτους φράσεις είχεν αποτείνει εις τον υιόν του

28. Ανήλιαγα καταφύγια.

29. Σεντόνι.

30. Είδος πλεούμενου χωρίς κατάστρωμα.

από την ώρα που εμβαρκάραμεν –εις τας οποίας ο υιός του είχε απαντήσει με είδος τι βόμβου, επίσης ακατανόητον–, ήνοιξε το στόμα και μου είπε, καθαρά οπωσούν³¹:

«Αυτό σου είπα την ώρα που ήρθες να σε πάρουμε μαζί και δεν εκατάλαβες».

«Τι μου είπες;» ηρώτησα εγώ.

«Είπα, θα πάμε μια στιγμή να σηκώσουμε το σίδερο της δικής μας βάρκας και στο γύρισμα σε παίρνουμε».

Πού να καταλάβω, τω όντι! Την ώρα εκείνη που επήγα να επιβιβασθώ, κάτι είχε μουρμουρίσει ο ματρο-Γιάννης: «σίδερο... βάρκα... σε πάρουμε». Εγώ είχα υποθέσει ότι έλεγε να σταθώ, εωσότου σηκώσουν το σίδερο (ήτοι την άγκυραν) αυτής εκείνης της φελούκας, και τότε να πηδήσω μέσα.

Ως τόσον, η μικρή φελούκα αυτή μου άρεσεν εμένα, και όχι η βαριά βάρκα, η άλλη. Αυτήν την ελαφράν σκάφην θα ημπορούσα να την κυβερνώ και να την ελαύνω χωρίς κόπον μόνος μου.

Τότε εσκέφθην ότι ποτέ, εις όλην την ζωήν μου, δεν θ' απεφάσιζα να ζητήσω από κανέναν από τους γηραιούς, τους βραχυλόγους και σκυθρωπούς γερολύκους της θαλάσσης, τους παίζοντας πρέφαν και καπνίζοντας μακρά τσιμπούκια, πρωί και δειλινόν,

31. Κάπως, κατά κάποιον τρόπο.

εις τον καφενέν του γερο-Τζανιάκου, να μου δανείση το «φελούκι», διά να υπάγω ολομόναχος εις μακράν, ιδιόρρυθμον θαλασσίαν εκδρομήν. Είναι αληθές ότι τώρα ήμην ανέτοιμος όλως. Ούτε τροφήν είχα, ούτε νερόν ούτε κανέν εργαλείον ή όπλον. Μόνον ένα πακέτον καπνόν κι ένα κουτί σπίρτα.

Αλλά τι μ' έμελε; Ποτέ δεν έκαμα τίποτε κατόπιν ετοιμασίας. Και όταν πτοιμάσθην διά τίποτε, παρέλειψα να το κάμω.

Λοιπόν, είπα στον Γιαννούλην:

«Δεν λυπάστε τον κόπον σας, να το πάτε αυτό το φελούκι πίσω;».

«Μα πώς να κάμουμε;»

«Να τραβήξτε τον δρόμο σας και ν' αφήσετε την βαρκούλα σ' εμέ. Εγώ την αράζω».

«Τα καταφέρνεις;»

«Κι αν είμαι ατζαμής, θα φωνάξω κανέναν να με ξαλαφρώση».

«Και δε θα 'ρθης μαζί, πέρα;»

«Τι με θέλετε; Για μπελά;»

«Λοιπόν, καλό βράδυ!» είπεν ο μαστρο-Γιάννης.

«Κατευόδιο σας!»

Ο Γιαννούλης ησθάνθη ίσως μεγάλην ανακούφισιν. Μεγαλυτέραν, πιστεύω, ησθανόμην εγώ, διότι τους απήλλαξα από το βάρος μου. Ιδού τώρα ευρέθην μόνος, κάτοχος της μικράς λέμβου. Ναύτης κι επιβάτης

Τα ρόδινα ακρογιάλια

εν ταυτώ, κυβερνήτης και ναύκληρος και πιλότος και μούτσος της ελαφράς σκάφης.

Μόνος· μόνος με τους λογισμούς μου, εις την διάκρισιν του κύματος, εις το έλεος του ανέμου και της τρικυμίας. Όταν έχη τις πληγὴν βαθείαν, κρυφήν, εις την θάλασσαν πρέπει να πλέη μόνος, ολομόναχος.

Μεγαλυτέραν ευτυχίαν δεν είχα γευθεί. Ήμην τότε, ως έγγιστα, τριακοντούτης, και προ πολλού ήδη είχαν αρχίσει ν' απογοπεύωμαι από την ζωήν!

Έλαβα τας κώπας και απεμακρύνθην τάχιστα από τους βραχώδεις λόφους, εφ' ων εκτείνεται αραιά η άκρα του χωρίου. Επλησίασα αριστερά προς την βουνώδη λωρίδα, την κλείουσαν ανατολικώς τον λιμένα, κι έβαλα πλώρην προς το ακρωτήριο, μεσημβρινώς της λωρίδος αυτής. Αντίκρισα μετ' ολίγον όλην την πρόσοψιν της πολίχνης, με τους διπλούς προβλήτας προς τας δύο εσχατιάς, με την βαθείαν λάκκαν καταμεσής, με τους καταλεύκους οικίσκους και τα δύο καμπαναριά των δύο κυριωτέρων ναών, αποτελούντα όλα ωραίον σύνολον.

Η ημέρα είχε φέξει ήδη και μίαν ακτίνα έβλεπα ν' αγλαΐξη την άκραν κορυφήν της Καραφίλτζας, του κεντρικού βουνού, κατέναντί μου προς δυσμάς.

Άφησα δεξιά το Δασκαλειό, εν σύμπλεγμα χαμηλών βράχων, αποτελούν γραφικήν πολύκολπον νησίδα (το καλύτερον μέρος διά να λούεται τις) εις το κέντρον του ανατολικού όρμου, αριστερά τα Λαζαρέτα, τα πάλλευκα κτίρια με την υψηλήν σκάλαν και

την μακράν μαρμαρίνην αποβάθραν των, κι έφθασα εις τον κάβον της Μπούτας. Ούτω καλείται η μεγάλη ανατολική λωρίς, η κλείουσα τον λιμένα. Εκεί συνήντησα κατάπρωρα μεγάλην αλιευτικήν βάρκαν. Ήσαν οι Διολεταίοι, επιστρέφοντες από άγραν νυκτερινήν. Μου έκραξαν «Καλημέρα».

«Δεν μου λέτε», τους ηρώτησα εγώ, «την γνωρίζετε την φελούκα αυτήν που έχω τίνος είναι;».

«Α! την επήρες αναρώτα³²;» μου είπεν ο εις των δύο αδελφών.

«Έτσι έτυχε».

«Την γνωρίζω· είναι του καπετάν Γιώργη του Τσίγκου».

«Μου κάνετε τη χάρη, άμα τον ιδήτε, να του πείτε ότι θα γυρίσω το γληγορότερο, και λυπούμαι, διότι δεν ήτον εύκολο τόσο πρωί να ζητήσω την άδειάν του. Έπρεπε να πάω να τον εξυπνήσω στο σπίτι, κι αυτό θα ήταν ακόμα μεγαλυτέρα τόλμη και χωριατιά, παρότι του πήρα την βάρκα του».

«Μη σε μέλει, κάμε το ζεύκι³³ σου», είπεν ο έτερος αδελφός. «Πού αδειάζει κείνος απ' το χουβαρδαλίκι³⁴ να θυμηθή την βάρκα του!»

Έπλευσαν εκείνοι προς δυσμάς, εγώ προς ανατολάς

32. Χωρίς να ρωτήσεις.

33. Κέφι.

34. Συνεχή διασκέδαση.

κι εμακρύνθημεν. Μετ' ολίγον έφθασα όπισθεν της Μπούτας και αντίκρισα τον ήλιον, όστις προ μικρού είχε προβάλει από την φαιάν λευκήν κορυφήν της νήσου της αντικρινής. Η αποθαλασσιά του πελάγους, ανάμεσα εις τους σπαρτούς βράχους, οι οποίοι εφαινόντο ως βοσκήματα των θαλασσών, απεσπασμένα από τους τραχείς κόλπους του κρημνώδους ακρωτηρίου, έκαμνε να χοροπηδά την σκάφην μου, κι εγώ εχόρευα μαζί της.

Ευρισκόμην τώρα υπό το κτήμα ακριβώς ενός θείου μου, του γερο-Οικονόμου, του κοινώς καλούμενου Νταντού. Όλη η μακρά έκτασις της ανατολικής Μπούτας, εκατοντάδες στρεμμάτων, είχε καλλιεργηθεί ως αμπέλια και περιβόλια. Αι πτυχαί του εδάφους εσηματίζον τέσσαρας ή πέντε λάκκας ή κοιλώματα και παν κοίλωμα απετέλει νεοφύτευτον άμπελον. Εκεί μία φωνή έκραξε:

«Ε! Σαμπάχ χαΐρ ολσούν! Νε χαμπέρ;» (Καλημέρα, τι νέα;)

Ανέβλεψα και είδα τον Κώσταν. Ήτο ισόβιος και άμισθος παραγιός του γερο-Νταντού, ο αθώτερος και αγνότερος τρελός του κόσμου. Όλη η τεραστία καλλιέργεια είχε γίνει, κατά το πλείστον, διά χειρών του. Είχε ζήσει, όταν ήτο ακόμη νέος και γνωστικός, εις έναν τουρκομαχαλάν της Πόλης και του είχε μείνει ως έξις να λέγη συχνά τουρκικάς λέξεις. Δεν εκάλει ποτέ άνθρωπον με τ' όνομά του, αλλ' ή του ήλλαζεν αυθαιρέτως το όνομα ή του έβγαζε παρατσούκλι. Ήτο πάντοτε εύθυμος και ποτέ δεν εσκυθρώπαζε.

«Καλημέρα, Κώστα», είπα εγώ. «Επύρα αυτήν την βάρκα να βγω στο σιργιάνι».

Όλα σχεδόν τ' αμπέλια της Μπούτας, κατηφορικά, έφθαναν έως το κύμα. Επλησίασα εις την μικράν αγκαλίτσαν του γιαλού, επήδησα έξω κι έδεσα την μπαρούμα –το σχοινίον της πλώρης– εις τον λαιμόν ενός βράχου. Εκάθισα διά να ξαποστάσω από την κωππλασίαν.

«Σπέντζες ιστέρσιν;» (Πιπεριές θέλεις;) μου εφώναξε μακρόθεν ο Κώστα. «Βαρ τσοκ». (Έχω πολλές.)

Βεβαίως θ' ανελογίσθη μέσα του ότι, εις την προβεβηκυίαν ώραν του φθινοπώρου, δεν υπήρχαν πλέον ούτε σταφύλια ούτε κυδώνια –το οψιμότερον οπωρικών– διά να με φιλεύση.

Και εν τη ακακία του εφαντάζετο ότι κι οι φρέσκες πιπεριές ήσαν είδος φρούτου. Αλλά δεν υπώπτευε πόσον ήτο είρων και δεν ανελογίζετο αν πράγματι εις την πνευματικήν μου διάθεσιν είχα ανάγκην καυστικών ουσιών.

«Ιστεμέμ», είπα εγώ. (Δεν θέλω.) «Εκμέκ βαρ;» (Ψωμί έχεις;)

«Βαρ τσοκ».

Απύλθε ταχύς προς την μικράν καλύβην, όπου διενυκτέρευε συνήθως, διότι μόνον τα Σαββατόβραδα κατήρχετο εις την πόλιν. Μετά δύο λεπτά τον είδα να εξέλθη κρατών τον τορβάν³⁵ του, και να κατέρχεται προς εμέ. Έφθασε πλησίον μου, έβγαλε από τον

35. Σακούλι, ταγάρι.

μάρσιπον μίαν κριθαρόπιταν και μου την έδωκε. Εγώ έκοψα με την χείρα το τρίτον της πίτας και το άλλο το έρριψα πίσω εις τον τορβάν.

«Σαράπ γιοκ³⁶», είπεν ο Κώστας.

Έλεγε τούτο με θλιβερόν τόνον, ως να ελυπείτο διατί να μη έχη το κυριώτερον ευφραντικόν ποτόν να μου προσφέρη.

«Δεν θέλω κρασί», είπα εγώ. «Νερό να μου δώσεις».

Επήγε και μετ' ολίγον επέστρεψε μ' ένα φλασκί γεμάτον.

«Μου το δίνεις όλο το φλασκί στην βάρκα;» είπα εγώ.

«Πάρ' το», είπε· «ζαράρ γιοκ». (Δεν βλάπτει.)

Μου έδειξε διά χειρονομίας μακράν και πολύκλαδον φλασκιάν, φέρουσαν πολλά φλασκιά ώριμα ήδη, τα οποία εχρειάζοντο μόνον να τ' αποκόψη τις και να τα σκαφιδώση, διά να γίνωσιν έτοιμα προς χρήσιν.

«Εϊβαλά». (Ευχαριστώ.)

Έλυσα το σχοινίον της βάρκας και απέπλευσα. Ιδού, τώρα είχα τεμάχιον κριθίνου άρτου και φλασκίον με νερόν, το οποίον θα έκαμνε μετ' ολίγον ο ήλιος να βράση στο αμπάρι της βάρκας. Τι θα μ' εμπόδιζε να παρατείνω επί μακρόν την εκδρομήν;

36. Δεν υπάρχει κρασί.

Κεφάλαιον Β'

... **Τ**ο νερόν υψώνεται ολονέν. Μέσον δεν είχα να
το εκκενώσω και μόνον με τις χούφτες, αν
ημπορούσα. Eis την προσπάθειάν μου όπως πλα-
τύνω το στόμιον του φλασκίου, το οποίον μου είχε
δώσει ο αφελής Κώστας -το νερόν που είχε μέσα
είχε βράσει ήδη εις την φλόγα του ηλίου και ήτο
άχρηστον προς πόσιν-, το φλασκή ερραγίσθη κι
ετρύπησε κι έγινε σχεδόν και δι' άντλησιν ανωφε-
λές. Απέχω ίσον διάστημα από έκαστον των τριών
νησίων, τα οποία φράττον το στόμιον του λιμένος,
και από τον κάβον τον δυτικομεσημβρινόν. As γίνη
ό,τι γίνη. Πιθανόν να βουλιάξη η βάρκα κι εγώ μαζί.
Εάν δεν ημπορέσω να σωθώ κολυμβών, θ' αυτοκτο-
νήσω ακουσίως. Και θα είναι ευκαταία απαλλαγή,
χωρίς ευθύνην και χωρίς κόλασιν. As ταχύνω την
κωπηλασίαν, διά να μη μου μείνη αμφιβολία περι-
του ακουσίου της αυτοκτονίας. As καθίσω στα κάρ-
γα³⁷, όπως λέγουν οι ναυτικοί. Λυπούμαι την ζωήν
άρα γε;...

37. Κάθισμα του κωπηλάτη.

Ενθυμούμαι ότι είχα αρρωστήσει βαριά, τον παλαιόν καιρόν, όταν ήμην πολύ νέος, και τέλος είχεν αρχίσει η ανάρρωσις. Ως εν ονειρώ και εν εγρηγόρσει έλεγα μέσα μου: «Να κάμπ τις τον μισόν δρόμον και να γυρίση πίσω, εις μίαν πορείαν άφευκτον; Δεν θα είναι κόπος διπλάσιος, αφού μέλλει εξ άπαντος να τον ξανακάμπ;...».

Ιδού τώρα, ετέθην οιονεί εκτός του νόμου, εκτός των κοινών ανθρωπίνων συνηθειών και του πρέποντος. Επήρα την βάρκαν αυτήν, σχεδόν την έκλεψα, χωρίς να το προμελετήσω και όλως κατά τύχην, χωρίς την άδειαν του κυρίου της. Έφυγα την πατρικίην οικίαν και απουσιάζω διαρκώς εν νυχθήμερον σχεδόν, χωρίς να δώσω είδησιν εις τους οικείους. Φευ! οι δυστυχείς αυτοί! Οποίος πόνος και οποία τύψις! Είθε να είχαν υιόν και αδελφόν καλύτερον...

Καθ' όλα τα φαινόμενα δεν είμαι ικανός να φανώ χρήσιμος εις αυτούς. Ιδού τώρα, με όλην την βαθείαν ευαισθησίαν και την τυφλήν φιλοστοργίαν των, μετά τόσας ώρας, εύλογον είναι ότι θα ήρχιζε «να το γεμίζη ο νους των» –να συνηθίζουν δηλαδή εις την ιδέαν– ότι κάτι κακόν μού συνέβη και συμφορά επήλθε, και ότι δεν θα μ' επανίδουν πλέον. Δεν θα είναι κόπος, ματαιότης, κρίμα, αφού έχουν αρχίσει ήδη να συνηθίζουν εις την ιδέαν του χωρισμού, να με ιδούν να γυρίσω έξαφνα πίσω;... ίσως διά να με χάσουν πάλιν μετ' ου πολύ και πλέον διά πάντοτε; Δεν θα είναι καλύτερον τώρα, παρά αργότερα εις το μέλλον;

Τα ρόδινα ακρογιάλια

Ω Θεέ μου, δος μου φώτισιν!... Άξιον σημειώσεως είναι ότι εις όλον αυτό το διάστημα της ημέρας και της νυκτός, ενώ επλανώμην εδώ κι εκεί εις την διάκρισιν των κυμάτων, δεν συνήντησα πλέον άλλο πλοίον πουθενά, εκτός της αλιευτικής βάρκας, την οποίαν το πρωί είχα αντιπροωρήσει. Και όταν, μετά την δύσιν του ηλίου, εξάνοιξα μακράν ένα πανί, πάραυτα μου ήλθεν ιδέα ότι θα είχαν στείλει προς αναζήτησιν και καταδίωξίν μου, κι έσπευσα με βίαν κωπηλασίας να κρυφθώ όπισθεν της νησίδος, όπου πλησίον ευρέθην, διά να μη με ανακαλύψη η φανείσα εκείνη βάρκα με το ιστίον το λευκόν.

...Αφού μ' επήραν τα ρεύματα κι ενυκτώθην –είχε κατέλθει αμφιλύκη³⁸, κι ερρόδισε πάλιν εις την δύσιν τ' ουρανού τα θεμέλια, υψηλά από τα ιόχροα ακρογιάλια τ' αντικρινά–, με ώθησε τ' απόγειο³⁹ έξω από τον όρμον του κόλπου, μακράν από τον κάβον, προς τα κράτη της δύσεως και του ζόφου του δνοφερού⁴⁰. Αποκαμωμένος, είχα εξαπλωθή εις το πλάτος της πρύμνης κι άφησα την σκάφην να πλέν όπου θα την ωδήγει η αύρα η νυκτερινή, η από της ξηράς

38. Το μεταξύ της ημέρας και της νύχτας αχνό φως.

39. Άνεμος που φυσά από την ξηρά προς τη θάλασσα, απόγειος αύρα.

40. Ζοφερό, σκοτεινό.

πνέουσα... Είχα δοκιμάσει να μασήσω τρεις βουκιές από την κριθαρόπιταν, την οποίαν μου είχε δώσει το πρωί ο άκακος Κώστας, αλλά δεν κατέβαινε κάτω και δεν είχα νερόν να δροσίσω το στόμα μου. Το φλασκί, το οποίον μου είχε δώσει ο ίδιος, είχε μεταβληθή εις πρόχειρον άντλημα, ραγισμένον και τρύπιον, διά να βγάξω τα νερά, όταν μου είχε κολλήσει η ιδέα ότι δήθεν εξήτουν ν' αυτοκτονήσω. Ο ουρανίσκος είχε στεγνώσει και θα επνιγόμην, πριν βυθισθώ εις τα κύματα, αν επροσπάθουν να καταπίω τους ψωμούς του κριθίνου άρτου. Από αδυναμίαν και κόπωσιν δεν ηδυνάμην να σταθώ επί των ποδών μου. Ύπτιος ερρέμβαζα προς τ' ανατέλλοντα άστρα και είδα τον χλομόν της σελήνης δίσκον, τεσσάρων ημερών δρέπανον, κυανωπόν, να χαμπλώση και να δύση όπισθεν της κορυφής, πόρρω⁴¹, εις τας σκιεράς δειράδας⁴² του Πηλίου. Είδα την Πούλιαν να προκύψη και ν' ανέλθη ηρέμα εις ύψος τ' ουρανού, κλώσσα φωτοειδής, ήτις ωδήγει να βοσκήσουν εις τον αχνόν και εις την αίθρην τα λευκά λαμπερά πουλάκια της. Είδα τ' άστρα τα πίπτοντα να διασχίζουν εν ακαρεί⁴³ το στερέωμα, μ' έκπαγλον αστραπίν, και να γίνωνται άφαντα εις τον βαθύν γνόφον⁴⁴. Το τελευταίον, εξ όσων έβλεπα, μου εφάνη, δεν ηξεύρω διατί, μάλλον αξιοσημείωτον.

41. Μακριά.

42. Η κορυφογραμμή μιας οροσειράς.

43. Πολύ γρήγορα.

44. Ομίχλη, αντάρα, σκοτεινιά.

Τέλος, δεν ενθυμούμαι τίποτε. Φαίνεται ότι είχα κλείσει τα όμματα κι έπεσα εις βύθος, εις λήθαργον. Εκοιμώμην άρα; Ήτο ίσως το πρώτον στάδιον του θανάτου. Δεν έβλεπα πλέον άστρα ούτε όνειρα.

Επί τινά στιγμήν, ως να συνήλθον προς ώραν, δεν ηξεύρω διατί, εσυλλογίσθην εν πρόσωπον. Μου ήλθεν εις τον νουν ο Στάμος ο Αταίριαστος, εις φίλος μου ιδιόρρυθμος, συμπαθώς διακεείμενος προς εμέ. Τον ενθυμήθην, ως έχοντα έκτακτον επιδεξιότητα εις το να διευθύνη και αρμενίζη πλοιάρια, κι έλεγα μέσα εις το ημιόνειρόν μου: «Αν ήτον τώρα ο Σταμάτης εδώ, θα εκάθητο καταμεσής στην βάρκα και θα διεύθυνε μ' ένα χέρι τιμόνι, κουπί και πανί». Όλ' αυτά συγχρόνως τα κατώρθωνε, τω όντι, ο περιδέξιος εκείνος, χειριζόμενος μ' έναν κάβον σχοινίου, μακρόθεν, το ηηδάλιον και την σκόταν⁴⁵ του πανιού, μη αφήνων συνάμα και την κώπην, και με την άλλην χείρα εξακολουθών να κρατή, σβεστήν ή αναμμένην, την πίπταν του... Αλλά τώρα, πού να ευρεθή άλλος Σταμάτης! Ο ατυχής και τελευταίον κακοκέφαλος φίλος μου είχεν αυτοκτονήσει, καθώς είχον ακούσει ή μου εφαινετο να είχον ακούσει, ολίγας ημέρας πριν. Και το πράγμα ήτο πιθανόν. Επόμενον ήτο ν' αυτοκτονήση. Ω, πόσην θλίψην ησθάνθην διά τον άνθρωπον!

Αίφνης ηλεκτρίσθην και ανετινάχθην. Εκάθισα πάλιν στα κάργα, και άλα, άλα το κουπί! Πού ηύρα τόσην δύναμιν; Εκωπηλάτησα επ' ολίγα λεπτά της

45. Σκοινί για τη ρύθμιση του ανοίγματος των πανιών.

ώρας συντόμως... Ίδρωσα. Απεμακρύνθην πολύ, γι-
λό γιλό, από τον κάβον του λιμένος, παραπλέον την
έρημον ακτήν... Είχα μεγάλην κούρασιν. Τέλος, και
αυτό ήτο ο μεγαλύτερος παραλογισμός τον οποίον
έπραξα από το πρωί της ημέρας ταύτης, αίφνης απε-
φάσισα να πέσω εις την θάλασσαν να κολυμβήσω.
Ιδέαν περί αυτοκτονίας δεν είχα πλέον. Είπα, «As
κάμω τέλος εν λουτρόν, αν και προέβη ήδη το φθινό-
πωρον και πρέπει να είναι κρύα η θάλασσα». Εγυ-
μνήθην κι επήδησα εις τα κύματα. Αφού επ' ολίγον
εκολύμβησα, ησθάνθην τόσην νάρκην, ώστε δεν είχα
πλέον δύναμιν ν' ανέλθω εις την βάρκαν, να ενδυθώ
και να σωφρονήσω. Είπα, «As κάμω τ' ανάσκελα!»
κι έκαμα όπως όταν ήμεθα παιδιά, οπότε, δραπε-
τεύοντες από το σχολείον, εκολυμβούσαμεν διαρκ-
κώς οκτώ ή δέκα φοράς την ημέραν... Καθώς ήμην

πλαγιασμένος, ελαφρός εις το κύμα, τι έπαθα; Απεκοιμήθην τάχα; Εξαπλωμένος εις τα μαλακά, εις τα πούπουλα, ησθανόμην απόλαυσιν και τρυφήν Συβαρίτου. Ρόδον διπλωμένον δεν υπήρχεν υπό την ράχιν μου και αι ευωδίαι όλων των ρόδων της ακρογιαλιάς, των κήπων, της αμφιλύκης και της αυγής ήρχοντο εις τας αισθήσεις μου και μ' εμέθυσκον. Όλη η αίσθησις, η συνείδησις και η ύπαρξις μου είχαν μεταβληθή εις μίαν απόλαυσιν απείρου ευωδίας.

Κεφάλαιον Γ'

Οταν εξύπνησα, ησθάνθην ακόμα ελαφρόν σά-
λον και λίκνισμα, αλλ' όχι πλέον μαλακόν ψύ-
χος θανάτου. Θάλπος είχεν εισέλθει εις τας φλέβας
μου, και αμυδρόν, αλλά μελιχρόν φως προσέπιπτεν
εις τους οφθαλμούς μου.

«Καλησπερούδια», είπε μία φωνή. «Τι γίνεσαι, φί-
λε; Έρχεσαι από τον άλλον κόσμο;...»

Ηρέμα είχα ανακαθίσει κι εκοίταζα γύρω μου.
Έμην πλαγιασμένος επί ξηρών χόρτων και αχύρων,
εις το χάσμα ενός παραθαλασσίου άντρου. Ανθρα-
κιά, κατόπιν αρτίως σβεσθείσης φλογός, έκαιεν αντι-
κρύ μου· λυχνάριον κρεμαστόν εφώτιζε τα εντός του
σπηλαίου. Παρά πόδας, ως είκοσι βήματα, ήτο μικρά
αμμουδιά, αγκάλη της θαλάσσης. Η βάρκα μου είχε
συρθή κι έκειτο μεταξύ δύο βράχων.

Ο λαλών μοι ήτο λίαν γνωστός, αν και προ μηνών
δεν τον είχα ιδεί, και τον ανεγνώρισα πάραυτα⁴⁶. Ήτο
αυτός ο Στάμος ο Αταίριαστος, εκείνος τον οποίον

46. Αμέσως.

είχα διαλογισθή πρώην εις τα ληρώδη όνειρά⁴⁷ μου, όπου μου εφαινετο να είχα μάθει ότι είχαν αυτοκτονήσει. Πράγματι δεν ήμην βέβαιος αν είχαν ακούσει ποτέ τοιούτον τι.

«Λοιπόν, πώς τα πέρασες, φίλε;» εξηκολούθησε με εύθυμον και σαρκαστικόν τόνον.

«Συ είσαι, Αταίριαστε;» είπα τρίβων τους οφθαλμούς. «Και πώς βρέθηκες εδώ, δεν μου λες;»

Και δεν επρόσθεσα: «Δεν αυτοκτόνησες, λοιπόν;».

«Μάλιστα, εγώ είμαι», μου λέγει· και με βαυκαλιστικόν⁴⁸ και γυναικομίμητον τόνον επέφερε, παρωδών εκ της δημώδους μυθολογίας, εν αφελές, εν είδει παροιμίας, άσμα:

*Σημαδιακός κι αταίριαστος
Κ' σός κι κ' σομπλιγγάτος⁴⁹,
κι στην κορφή αστεράτος.*

Λέγων εγέλασε θορυβωδώς, είτα επανέλαβε:

«Πώς βρέθηκα εδώ, ερωτάς; Μάλλον εγώ πρέπει να σ' ερωτήσω... Και τι σου ήρθε να πάρης την ξένη βάρκα, ν' αρμενίσης στα κουτουρού, χωρίς να είσαι ναυτικός;... Έπειτα να πέσης στην θάλασσα, μεσάνυχτα, να κολυμβήσης με τόσην ψύχρα, και να μη σου κάνη καρδιά να πνιγής, τουλάχιστον, για να γλι-

47. Παραληρήματα.

48. Νανουριστικό.

49. Χρυσός και χρυσομπλιγγάτος.

τώσης εσύ και γλιτώσουν και μερικοί άλλοι απ' τα βάσανα;»

«Εκολυμβούσα;... τώρα θυμούμαι».

«Εκολυμβούσες κι έκανες τ' ανάσκελα, στον καλό σου καιρό, σαν να μας επήγε ο δάσκαλος, η Σπαρτίνα, στο Σίφερι να κολυμβήσουμε, όταν ήμεθα παιδιά... Θυμάσαι τον δάσκαλο, την Σπαρτίνα;»

«Τον θυμούμαι».

«Τι έξυπνος! Ποτέ δεν μ' ετιμώρησεν όταν έφταιγα, αλλά όταν μ' εγκαλούσαν ψέματα οι άλλοι, οι αληθινοί πταίσται... Θυμάσαι και τον δάσκαλο, το Συμβάν;»

«Τον θυμούμαι».

«Τι δραστήριος! Του κλέφταμε την βέργα από το χέρι, ενώ εκοιμάτο ασπώνω στην δασκαλοκαθέδρα... Το ίδιο είχες αποκοιμηθή απόψε και συ, μαλακά μαλακά, επάνω στο κύμα... Πώς δεν εβούλιαξες, απορώ. Άλλως, αν είχες βουλιάξει, θα ξυπνούσες ακριβώς πριν πνιγής για καλά, κι έτσι πάλι θα έβγαινες τέρτσο⁵⁰».

Ακουσίως εγέλασα κι εγώ.

«Σ' έσυρα, φίλε, έξω στην άμμο, επήρα τα ρούχα σου από την βάρκα, σ' ένδυσα, εσύραμε την ξένη βάρκα, μαζί με τον Αγάλλο, έξω στην άμμο – τώρα θα έλθη ο Διαμαντής ο Αγάλλος, να τον ιδής, να πιστεύσης–, άναφα φωτιά, σ' επλάγιασα, σ' εσκέπασα, σε ζέστανά... Είχες τύχη κι έπεσες εις καλά χέρια... Καλά που σ' έφερε η μοίρα ν' αράξης εμπρός εις το καλυβάκι μου, οπού κι εγώ, κατ' αγαθήν συγκυρίαν,

50. Χαμένος, ζημιωμένος στη χαρτοπαιξία..

ευρέθηκα εδώ. Συνήθως μένω, ξεύρεις, επάνω ψηλά, στον πύργο μου. Ιδού η φλάσκα, μισογεμάτη, πια να ζεσταθής. Μπεβάδα⁵¹, μισό και μισό με το νερό. Θέλεις φασκομπλιά να σου βράσω;»

«Ευχαριστώ».

Μου έφερε την φλάσκαν εις το στόμα, αλλ' εγώ δεν ησθάνομην όρεξιν να πλώ. Τότε ο Σταμάτης, διά να μου κάμη καρδιά, είπε:

«Μελαγχολάν ου μετρίως μοι δοκείς», είπεν αναφέρων φράσιν του Λουκιανού από τον *Τίμωνα*, τον οποίον ενθυμείτο από το σχολείον.

«Καλώς να σ' εύρω!»

Αλλά βεβαίως, διά να μη τυχόν σιχαίνωμαι, από αξιέπαινον αβρότητα και διά να μη φανή αλλόκοτος ως πίνων πρώτος αυτός, εκράτησεν υψηλά την φλάσκαν, χωρίς να την φέρη εις επαφήν με τα χείλη, κι έπιεν εναέριον τον μικρόν οινωπόν καταρράκτην, πίπτοντα εις το στόμα του. Είτα εκ δευτέρου μοι προσέφερεν την φλάσκαν.

Έπια πολλές σταγόνας. Ησθάνθην αληθή αναψυχήν.

«Έχω γυρίσει κόσμον και κόσμον», επανέλαβεν εκείνος. «Αλλά δεν θυμούμαι αν είδα πουθενά άνθρωπον σαν εσέ. Εγώ είμαι, όπως με λένε, Σημαδιακός κι Αταίριαστος. Εσύ, θαρρώ, είσαι Κ' σός κι Κ' σομπλιγγάτος».

Ο Σταμάτης ήτο μακρινός συγγενής μου... Άνθρω-

51. Κρασί αναμειγμένο με νερό.

Τα ρόδινα ακρογιάλια

Γ. Κόρητος

πος διά τους πλείστους και αλλόκοτος και ακατάληπτος. Νέος, είχε ξενιτευθή υπέρ τα δέκα έτη και διέτριψεν εις Γαλλίαν, Αγγλίαν και Αμερικίν. Ορφανεύσας από την μητέρα του, όταν ήτο μόνον δέκα ετών, δεν ημπόρεσε ποτέ να χωνεύση τον δεύτερον γάμον του πατρός του «κι επήρε τα μάτια του», όπως κοινώς λέγουν, κι έφυγεν, ίσως, το πλείστον, από το μίσος της μητριάς του. Όταν μετά τόσα έτη επανέκαμψεν εις την πατρίδα, εύρε τον γέροντα πάσχοντα εκ χρονίας νόσου και την μητριάν κυρίαν της περιουσίας του. Αυτός τότε εκήρυξε και διεξήγαγε λυσσώδη πόλεμον κατά της γυναικός εκείνης. Μαχόμενος διά των όπλων των δεξιών και αριστερών, το μεν δικαστικώς, το δε αυθαιρέτως, κατήνεγκε βαρέα τραύματα εις τα στέρνα της μητριάς και των συγγενών της, και δυνάμει της αρχής «εν τη ρομφαία μου ζήσομαι», κατώρθωσε να καταλάβη όλα τα κτήματα του πατρός του, χωράφια, αμπέλια κι ελαιώνας. Τα τελευταία ήσαν αξιόλογα και περιείχον χιλιάδας τινάς δένδρων. Ύστερον όμως, εις χρόνους μεταγενεστέρους των μικρών συμβάντων τα οποία διηγούμεθα, ολίγον κατ' ολίγον έχασε, κατά γράμμα, όλον το έδαφος το οποίον είχε κερδίσει, και βαθμηδόν όλα τα κτήματα του έφυγαν από τας χείρας. Ετάκησαν, πράγματι, μεταξύ των δακτύλων του, ως να ήσαν χιών ή κηρία.

Την σήμερα, έξη ιδιότροπον βίον εν ερημία, κατοικών συνήθως εις την κορυφήν του βουνού, εις την άνω εσχατιάν του κυριωτέρου κτήματός του, όπου

είχε κτίσει ιδιόρρυθμον οικίσκον, τον οποίον ωνόμαζε «τον πύργον του». Εκεί, ο μεμακρυσμένος διαβάτης, κάτω εις τον δρομίσκον, έβλεπε ποικιλόχρωμα σινιάλα και μπαντερόλια⁵² ν' ανεμίζουν επί της στέγης του μικρού πύργου. Εις μερικά πράγματα ο Σταμάτης εφαινετο τω όντι οιονεί παρδαλός, εις άλλα όμως εδεικνυε μεγάλην σοβαρότητα. Εκείθεν συχνά, διά να μη λησμονή και τον θαλασσινόν βίον, κατήρχετο εις την δυτικήν ταύτην ακτήν κι έσμιγε τον φίλον του τον Διαμαντήν τον Αγάλλον, άλλον ιδιόρρυθμον άνθρωπον.

Ο Σταμάτης άναψε την πίπαν του και στενάξας ακουσίως είπεν:

«Ε, φίλε μου!... Πώς δύναται να σώση ναυαγός άλλον ναυαγόν;... Και όμως εγώ σ' έσωσα!».

«Και πώς είσαι συ ναυαγός, Στάμο;»

«Φίλε, είμαι και είμαι ναυαγός. Ναυαγός εις την ξηράν, χειρότερα παρά αν ήμην ναυαγός εις την θάλασσαν... Δεν θυμάσαι τ' όνειρον το οποίον προ μινών σου διηγήθην;»

Τω όντι, την τελευταίαν φοράν καθ' ην τον είχα ιδεί, πριν τον συναντήσω, κατά παράδοξον τρόπον, αυτήν την νύκτα εις την έρημον ακτήν όπου με είχε περισυλλέξει, μου είχε διηγηθή εν όνειρον, οπτασίαν

52. Σημαίεις, λάβαρα.

μάλλον, την οποίαν είχεν ιδεί κατ' εκείνον τον χρόνον, οπότε είχεν αρχίσει ήδη να υποθηκεύη τα κτήματα, να παραπίνη, να λοξοπατή και να προσπαθή διά πλαγίων, ακόμη και δι' εικονικών, να ορθοποδήσει επί του ολισθηρού εδάφους. Ο πατήρ του, όστις είχεν αποθάνει εν τω μεταξύ, καθ' ον χρόνον ο Σταμάτος είχε καταλάβει ήδη τα κτήματα, εμφανισθείς με την μακράν τσιμπούκαν και με την βράκαν του, καθήμενος όπως τον παλαιόν καιρόν, όταν ο Σταμάτης ήτο παιδίον, εις το φουγοπόδαρο⁵³, υπό το πτερύγιον της εστίας, του έλεγε καθ' ύπνους με το πομπώδες και συνθηματικόν ύφος του καιρού του:

«Σταμάτη, Σταμάτη, μην εκποιής τα υποστατικά. Το ελαιόλαδον μέσα εις τα κιούπια λάμπει καλλιότερον παρ' όσον τα πέρπυρα⁵⁴ εις τας δολεράς χείρας του αθλίου τοκογλύφου».

«Έτσι», επανέλαβεν ο Σταμάτης, «εγώ είμαι που είμαι ναυαγός εις την ξηράν... Αλλά συ όμως μην εμπιστεύσης εις την θάλασσαν με τα φελούκια που κάβουν νερά, μήτε εις τας γυναίκας... Αγάπες», επέφερεν αποτόμως έξαφνα, «αγάπες, θλιβερό μου φίλε... Ω, μην έχεις πίστιν εις τις αγάπες! Πίστευsé με, ο άνθρωπος, αν και ως κοινωνικόν ζώνον έπρεπε ν' αγαπά τους πάντας, όλον τον κόσμον, επειδή έχει την ανάγκην των και δεν ημπορεί μόνος να ζήση, μ' όλα ταύτα, κατ' ουσίαν ουδένα αγαπά, ειμή μόνον τον

53. Το σκαλί του τζακιού.

54. Βυζαντινά χρυσά νομίσματα.

εαυτόν του, τον οποίον και φθείρει από την πολλήν φιλαυτίαν... Δι' αυτό λέγει κι ένα τροπάρι την Μεγάλην Σαρακοστήν –εσύ ξεύρεις απ' αυτά– πώς λέγει; “Αὐτοεἰδωλον”;...»

«Αὐτοεἰδωλον ἐγενόμην, τοῖς πάθεσι...»

«Ακριβώς... Να είσαι βέβαιος, ανίσως ο άνθρωπος – μη σου φανώ αλλόκοτος ή βάνουσος και γελοῖος... επειδή φοβούμαι την κρίσιν σου...»

«Τι πράγμα;»

«Να είσαι βέβαιος, αν ημπορούσε ο άνθρωπος ν' αγκαλιάση τον εαυτόν του εις το νερόν ή εις την ξηράν, εις τα όνειρα ή εις τα ξυπνητά του, θα εγένετο Νάρκισσος και θα ηρκείτο εις τούτο και μόνον. Αλλά δεν κατορθώνει να γίνη Νάρκισσος, και ως να πάσχη από την ψώραν του Ιώβ, αισθάνεται την ανάγκην προστριβής».

«Ευφήμει, ω αγαθέ».

«Δι' αυτό επρόλαβα και είπα “φοβούμαι την κρίσιν σου”. Ας είναι, αρκούν αυτά. Ας ομιλήσωμεν περι πλατωνικού έρωτος, αν θέλῃς... Αλλά πού στον διάβολο είναι ο πλατωνικός έρωσ; Δεν τον βλέπω πουθενά!»

«Διότι είναι αόρατος, δι' αυτό τον επιζητεί τις. Προσπαθεί να τον ανακαλύψη κάπου».

«Αλλά θα μείνη με την αναζήτησιν και την προσπάθειαν μόνον... Εγώ, όσων χρόνων είμαι, και παντού όπου επήγα, πύρα μόνον ιδιοτελή, άπιστον, σαρκικόν έρωτα. Μόλις εγύρισα από τις Φραγκιές,

από τα ταξίδια του Σεβάχ Θαλασσινού, και κατέλυσα προσωρινώς εις ξένην, έρημον οικίαν, μίαν νύκτα ακούω κλαυθμυρισμόν έξω από την πόρταν μου. Βγαίνω και βλέπω εν νεογνόν, νόθον, οπού μου είχαν ρίψει από κάτω από το παράθυρόν μου. Ιδού η αγάπη, ο έρωτας. Μωρέ, χαρά στον έρωτα! Δεν είναι πλέον “έρωτας στα χιόνια”, είναι έρωτας στα κόπρια...»

«Ευφήμει», είπα.

«Δι’ αυτό κι ένας μακαρίτης εξάδελφός σου –τον ενθυμείσαι;– που είχε ευχέρειαν ν’ αυτοσχεδιάζη σατιρικά δίστιχα, έβγαλε, έναν καιρόν, το τραγούδι:

*Μες στου Νταντού τη γειτονιά,
κοντά στις Μπαλαλίνες,
εκεί κοιμάται ο Έρωτας,
μέσα στις γκαβαλίνες...»*

«Και τι το έκαμες το άτυχον εκείνο πλάσμα;» πρώτιστα εγώ.

«Τι να το κάμω; Έδωσα κάτι τι εις μίαν πτωχίν διά να το θρέψη προσωρινώς. Εν τω μεταξύ ειδοποίησα τον κύριον Δήμαρχον, τον εκλεκτόν του λαού και αξιολέβαστον άρχοντα του τόπου, “όπως φροντίση διά τα περαιτέρω”. Αυτός μάλιστα, ως γεροντοπαλικάρον και πλούσιος, θα ήτο κάπως αρμόδιος προς τούτο. Να σου πω, καλά που είχα ολίγας ημέρας που έφθασα. Άλλως οι καλοί μας πατριώται θα ήσαν ικανοί να μου το παραρίξουν... και να μου κολλήσουν

το στίγμα, ότι εγώ ήμην ο πατέρας του παιδιού, που είχα κάμει αυτές τις αγάπες. Μπρε, χαρά στις αγάπες!»

Εσιώπησα εγώ κι έκλεισα τα όμματα κουρασμένος. Εκείνος εξηκολούθησε:

«Νυστάζεις; Έχεις δίκαιον. Είσαι πολύ αποκαμωμένος. Μα άκουσε ακόμα κι αυτό. Κουράγιο, και θα είσαι πολύ καλά αύριον. Λοιπόν, όταν ήμην εις τον Παναμάν – διότι διέτριψα εις τον Παναμάν κι εδούλεψα ολίγον καιρόν εις την περίφημον επιχείρησιν, αγαπητέ μου... Ίσως από εκεί να έχω φέρει το σπέρμα της μουφλουταρίας⁵⁵, οπού δηλητηριάζει τώρα και τας ιδίας μικράς επιχειρήσεις μου, εκεί λοιπόν είχα αρρωστήσει βαριά κι έμεινα επί εβδομάδας εις νοσοκομείον. Λοιπόν, μία νεαρά καλόγρια, λευκή ως κρίνον, η οποία ενδιεφέρετο μεγάλως και διά την ψυχικήν σωτηρίαν των ασθενών, και τους πνάγκαζεν όλους να εκτελούν τα θρησκευτικά των χρέη, μου έλεγεν επί ημέρας, κάθε πρωί, άμα εισήρχετο εις τον θάλαμον: “Βουζ αλέ κομουνιέ⁵⁶;”. Το έλεγε με τοιούτον θωπευτικόν τόνον, ώστε ήτο αληθινή γλύκα να την ακούει τις. “Νο, μαντάμ”, της απεκρινόμην ανελλιπώς εγώ. Την τετάρτην ημέραν είχεν αρχίσει να θυμώνη και να σκυθρωπάξη. “Με πουρκουά ντον⁵⁷;” Τι να της πω; “Εγώ δεν μεταλαβαίνω στην εκκλησία τη

55. Πτώχευση, χρεοκοπία.

56. Πάτε να μεταλάβετε;

57. Μα γιατί, λοιπόν;

δική μου, κυρά, και θα μεταλάβω στη δική σου;” Αυτό το επιθύρισα ακουσίως ελληνιστί, ώστε δεν εκατάλαβε τίποτε. Τέλος εθύμωσε τόσο, ώστε την άλλην ημέραν μού έδωκεν είδησιν ότι έπρεπε να εξέλθω του νοσοκομείου. Εγώ εχάρην μάλλον, διότι ήμην ήδη πολύ καλύτερα κι επόθουν τον καθαρόν αέρα... Αλλά μετά μίαν εβδομάδα και κάτι, ίσως μετά εννέα ημέρας – πίστευσέ το, αν θέλεις...»

«Τι;»

«Ήλθε και μ’ ηύρε όπου ήμην. Πού με ανεκάλυψε;»

«Και σου είπε τι;»

«Ρητώς και απ’ ευθείας δεν μου είπε τίποτε. Αλλά διά περιφράσεων μου έδωκε να εννοήσω ότι, αν ήθελα να γίνω κατόλικος, ήτον πρόθυμη να με ακολουθήση παντού όπου θα επήγαινα!»

«Λοιπόν σε είχεν ερωτευθή;»

«Ω, οι αγάπες... οι αγάπες! Δεν σου έλεγα; Μήπως Καλόγρια της Αγάπης δεν ήτον κι αυτή; Soeur de la Charité⁵⁸;»

«Ξεύρω κι εγώ;»

«Αλλά πώς να βασισθώ εις φράγκικες αγάπες, αφού δεν εβασίσθην ποτέ εις αγάπες ρωμαίικες; Και ν’ αλλάξω μάλιστα την πίστιν μου προς χάριν της; Πλην όλ’ αυτά μ’ ενθυμίζουν το δίστιχον, οπού είχα διαβάσει έναν καιρόν εις επιφυλλίδα της “Εφημερίδος”. Μήπως είχε περάσει από την πέναν σου; Μετάφρασις ήτον; Τι ήτον;»

58. Αδελφή του Ελέους.

«Το ποίον;»

«Ιδού πώς έλεγε:

*Αγάπες ταξιδιάρες στο κύμα το θολό
κι εβούλιαξ' η βαρκούλα, κι επέσαν στο γιαλό.*

«Δεν θυμούμαι πλέον».

«Ας είναι. Τώρα έρχεται ο Διαμαντής ο Αγάλλος. Όπου είναι, έφθασε. Αλλά δεν είναι μόνος αυτός. Φοβούμαι όμως μήπως πολύ σ' εκούρασα. Θαρρώ πως έγινα πολύ ανιαρός, όπως λέγουν οι γραμματισμένοι».

«Όχι».

«Μαζί λοιπόν με τον Αγάλλον, ή κατόπιν του Αγάλλου, θα έλθη κι ένας άλλος».

«Ποιος;»

«Ο Πατσοστάθης, ένας βοσκός· τον ξέρεις; Είναι περιεργότατος, πολυδιήγητος και πιστεύει, με τα σωστά του, ότι του έχουν κάμει μάγια. Αυτοί οι δύο, ο Αγάλλος κι ο Πατσοστάθης, θα σε διδάξουν πολλά εις το περί αγάπης κεφάλαιον».

Έσεισα τους ώμους κι έκλεισα πάλιν τα όμματα. Ησθανόμην κόπωσην χωρίς πόθον αναφυχής, αδυναμίαν χωρίς νυσταγμόν ή πείναν. Δεν εσκεπτόμην πλέον τίποτε. Άφησα τον Αταίριαστον να λέγη και να κάμνη ό,τι ήθελε. Ως εν ονειρώ τον ήκουα να λέγη:

«Ο Πατσοστάθης αυτός έχει παράπονον κατά του Δημάρχου, επειδή ούτος τον εστεφάνωσε στανικώς⁵⁹

59. Με το στανιό, με το ζόρι.

με την γυναίκα, την οποίαν είχε παραπάνω από δέκα χρόνια αρραβωνιασμένην. Πιστεύει ότι ο Δήμαρχος αυτός, η γυναίκα με την οποία τον υπάνδρευσε, η πενθερά του, η γυναικαδέλφη του, οι γείτονές του και όλος ο κόσμος τού έχουν κάμει μάγια. Τώρα ασχολείται πώς να τα χαλάση, και πολλοί αγύρται τού έχουν φάγει το μισό το κοπάδι του. Τι το παράξενον εις τούτο; Μήπως δεν έχει δίκαιον; Άνθρωπος προωρισμένος, γρήγορα ή αργά, να γίνη θύμα γοητείας ή αγυρτείας;... Και ποιος μπορεί να γλιτώση απ' αυτά τα πράγματα; Μήπως είν' εύκολον να διακρίνη τις, να εύρη τα όρια, πού τελειώνει η πλάνη και πού αρχίζει η απάτη; Έως πού φθάνει η μωροπιστία και πόθεν αρχίζει η αγυρτεία; Τέτοιος είναι ο Πατσοστάθης. Όσον διά τον Αγάλλον, αυτός είναι ελαφροϊσκιωτος. Βλέπει φαντάσματα σχεδόν καθημερινώς. Είναι από οικογένειαν πολύ συνδεδεμένην με τα στοιχειά του τόπου. Και μ' όλον ότι έλειψε τριάντα χρόνια σωστά από την πατρίδα –όλον αυτό το διάστημα το επέρασεν ως βαρκάρης εις μίαν παραλίαν της Γαλλίας, όπου κι εγώ τον συνήντησα έναν καιρόν· τώρα έχει σύνταξιν δύο ναπολεόνια τον μήνα από μίαν εταιρείαν γαλλικήν–, εις την παραθαλασσίαν εκείνην της Γαλλίας δεν είχεν ιδεί ποτέ, πιστεύω, κανέν φάντασμα, και όμως, μόλις επέστρεψεν εις τον τόπον αυτόν και μόλις ήρχισε να μανθάνη ξανά πίσω τα ρωμαίικα, διότι, σε βεβαιώ επί λόγω τιμής, τα είχε ξεχάσει, και του επανήλθαν εν τω άμα

Τα ρόδινα ακρογιάλια

όλαι αι παλαιαί αδυναμιαί του. Αμέσως ξαναήρχισε να βλέπη φαντάσματα, όπως εις τους παιδικούς του χρόνους. Και μη νομίζης ότι προσποιείται εν συνειδήσει οπωσούν. Αυτός, μόλις επάτησε τον πόδα εδώ, εξανάγινε διά μιας το παλαιό χωριατόπουλο, παιδί μιας μυλωνούς, της γρια-Αγάλλαινας, με το λεπτόν επίχρισμα του ξενιτευμένου, το οποίον αναφαίνεται μόνον όταν, μίαν ή δύο φορές τον μήνα, κατέρχεται εις την πόλιν και φορεί τα καλά του ρούχα, γελέκα βελούδινα, ωραία σουρτούκα⁶⁰ από καστόρι, και κρεμνά εις το στήθος τις βαριές χρυσές καδένες, με όλα τα εγκόλπια και τα αριστεία του... Διαρκώς όμως μένει εδώ που βλέπεις, εις της Κεχριάς το ρέμα, με τους δύο παλαιούς νερομύλους, τους οποίους έχει κληρονομήσει, τον έναν από την μητέρα του, τον άλλον από την πενθεράν του αδελφού του».

Έκαμα εγώ εν κίνημα, το οποίον ο Σταμάτης εξήγησεν ως να ήθελα να είπω: «Πώς από την πενθεράν του αδελφού του;».

«Διότι», επέφερεν, «ο αδελφός του είχε προαποθάνει άκληρος, κι ο νερόμυλος ήτον προίκα του. Σαν απέθανε κι η γρια-Μοσχαδού, η συμπεθέρα του, εκληρονόμησε τον μύλον ο Διαμαντής. Πώς σου φαίνεται;» ηρώτησεν ως εν επιλόγω ο Σταμάτης, ως να ήθελε να είπν: «Καταλαβαίνω ότι με ακούεις, κι ασ κάνης τον κοιμισμένον».

«Ποιος;» είπα εγώ.

60. Μακρύ, χοντρό σακάκι.

«Ο Διαμαντής ο Αγάλλος».

«Τυχηρός άνθρωπος».

«Λοιπόν, τώρα δουλεύει τους δύο μύλους, πότε τον έναν, πότε τον άλλον, πότε και τους δύο μαζί. Τα δύο κτίρια απέχουν ως έναν κάλων⁶¹ επ' αλλήλων, χωριζόμενα διά μικρού καταρράκτου, του ποταμίου της Κεχριάς».

«Και πώς τους προφταίνει και τους δύο μύλους συγχρόνως;» πρώτησα εγώ διά να είπω κάτι τι, αφού ο Σταμάτης με διεβεβαίου ότι ήμουν ξυπνητός και ήκουα.

«Αυτός; Όχι μόνον τους μύλους, αλλά και την βάρκαν του ακόμα, οπού την έχει συρμένην οπίσω απ' αυτόν τον Μύτικα που βλέπεις (μου έδειξε την μικράν προβλήτα ακτήν, την χωρίζουσαν τον μικρόν αιγιαλόν, όπου ευρίσκετο το θαλάσσιον άντρον μας, από το κυρίως ρέμα της Κεχριάς)· κι εκείνην την ρίχνει συχνά στον γιαλό και πάει για να γιαλέψη⁶². Τώρα που θα ῥθην, θα μας φέρη, πιστεύω, διάφορα θαλασσινά μεζέδια. Τι λες; Θα κάμης όρεξιν;»

«Να ιδώ».

«Έχει και άλλας αρετάς ακόμα ο Αγάλλος. Μίαν –πώς να την ειπώ;– εθελакρίβειαν, που είναι σπάνιον φαινόμενον. Μίαν φοράν εις την Βρετάνην, όπου τον είχα ανταμώσει, μας ήλθεν η ιδέα να φάμε γιουβέτσι ελληνικό εις εκείνα τα μέρη, να καλέσουμε και

61. Ναυτικό χοντρό σκοινί.

62. Ψαρέψει.

δύο Βρέτονας θαλασσινούς διά να τους ξιπάσουμε⁶³. Εβάλαμε ρεφενέ, εγώ κι εκείνος, κι επροσφέραμε το γεύμα στους δύο Γάλλους. Όταν εβγάλαμε ν' αποπληρώσουμε τα πιοτά, έτυχ' εκείνος να δώση τρία σολδιά παραπάνω, επειδή εγώ δεν είχα άλλα λιανά, κι ο κάππλος⁶⁴ δεν είχε ν' αλλάξη μια λίρα. Λοιπόν, θα το πιστεύσης; Ύστερ' από εξ-επτά χρόνια, πέρυσι, όταν τον αντάμωσα εδώ, ενθυμήθη να μου ζητήση τα τρία σολδιά που είχε δώσει παραπάνω εις τον κάππλο της Βρετάνης. Πώς σου φαίνεται;»

«Συμπαθέστατος».

«Όπου είναι έφθασε, και θα καταγοπτευθής να τον γνωρίσης».

«Τώρα μου είπες τόσα πολλά δι' αυτόν, ώστε δεν αισθάνομαι πλέον επιθυμίαν να τον γνωρίσω».

63. Ξαφνιάσουμε.

64. Ταβερνιάρης.

Κεφάλαιον Δ'

Προτού ν' αποτελειώσω την φράσιν, ηκούσαμεν βήμα ανθρώπου, θρουν⁶⁵ ανάμεσα εις τους θάμνους και τα κλαδιά, και πάραυτα επαρουσιάσθη άνθρωπος, όστις δυνατόν να ήτο και εξήντα ετών, αλλά πολύ ωραίος και ρωμαλέος. Ξυραφισμένος, με στριμμένον ψαρόν μύστακα, φορών κούκον⁶⁶ βελούδιον εις την κεφαλήν, ενδύματα επίσης βελούδινα, καίτοι παλαιά και τριμμένα.

Μας εχαιρέτησεν αφαιρέσας τον κούκον του και ρίψας βλέμμα ευμενείας προς εμέ, απέθεσε την ράβδον και το τουφέκι του εις μίαν εισέχουσαν γωνίαν του βράχου, εκρέμασε τον μάρσιπόν του εις κλάδον υψηλόν ανέρποντος θάμνου παρά την είσοδον του σπηλαίου, έχωσε την χείρα του εντός του μαρσίπου, κι έβγαλε μικράν φλάσκαν, με οίνον προφανώς, κι ένα παχύ πετεινάρι σφαγμένον, μαδημένον, έτοιμον διά ψήσιμον.

«Καλώς τον Αγάλλο», είπεν ο Σταμάτης φαιδρός.

65. Θρόισμα.

66. Είδος ναυτικού σκούφου.

«Πώς μας άργησες; Ακόμα λίγο και θα στέλναμε γυρεύοντάς σε».

«Σου έφερα μεζέ, Σταμάτη», είπτε σοβαρός ο Αγάλλος. «Δε μου λες, βρίσκοντ' εδώ οι δυο φούρκες κι η σούβλα;»

Πριν λάβη απάντησιν, έκυψεν εις την γωνίαν, εκείθεν της καιούσης ανθρακιάς, κι ήυρε την σούβλαν, την οποίαν εξήτει. Όσον διά τις δύο φούρκες, αύται, καίτοι δεν εφαινοντο, μισοκρυμμένα, εμπηγμένα εις το χώμα, ήσαν ανάμεσα εις τα καψαλισμένα χαμόκλαδα, δίπλα εις την χαραγμένην κάμινον, εφ' ης ήνθει η ανθρακιά. Ο Αγάλλος συνεδαύλισεν επιμελώς το πυρ, εσούβλισεν εν τω άμα το κοκόρι και ήρχισε να το ψήνη περιστρέφων αυτό βραδέως και κανονικώς.

«Πώς δεν επήγες για ψάρια;» ηρώτησε με τον σαρκαστικόν του τόνον ο Σταμάτης· «κι αποφάσισες να θυσιάσης έναν πετεινόν, αλάκερο!... Ή μήπως τον εγλίτωσες από το στόμα του γερακιού; Πρόσεξε καλά, θηριάλωτα⁶⁷ δεν τρώμε εδώ στον τόπο μας. Δεν είμαστε πλέον στις Φραγκιές, όπως άλλοτε».

«Ναι, θα σε χαλάση τάχα!» είπεν ειρωνικώς ο Αγάλλος. «Μόνον προς χάριν του πατριώτη εδώ», προσέθηκεν εμβλέπας εις εμέ, «θα πω την αλήθεια· εγώ τον είχα λαβώσει με μια πετριά, εκεί που έδιωχνα το κοπάδι από το σιτάρι που είχα απλωμένο στην ψάθα. Κι ύστερα τον ελυπήθηκα και τον έσφαξα».

67. Που τα έχει πιάσει και σκοτώσει θηρίο.

Τα ρόδινα ακρογιάλια

«Μπράβο, είσαι πολύ εύσπλαχνος προς τα ζώα», εκάγχασεν ο Σταμάτης. «Μα δεν μου λες, πώς άρρησες κι ήρθες τόσο παράωρα;... Πώς δεν νύρες στον δρόμο κανένα φάντασμα, αυτήν την φοράν;»

Φαίνεται ότι είχαν περάσει τα μεσάνυχτα κι εγώ δεν είχα ιδέαν περί της ώρας. Άλλως, η αργοπορία του Αγάλλου εξηγείτο εκ της ιδιαίτερας περιστάσεως ότι είχε δώσει υπόσχεσιν εις τον φίλον του να έλθη, και αφού εκωλύθη εγκαίρως να έλθη, έκρινεν ότι ωφείλε να έλθη, καίτοι αργά. Ίσως και η περιεργία, την οποίαν ησθάνετο ο παλαιός ναύτης προς την θέσιν και την τύχην την ιδικήν μου, να είχε συντελέσει εις τούτο. Φαίνεται προσέτι ότι οι δύο φίλοι, ζήσαντες επί χρόνους εις την εσπερίαν, είχαν προσλάβει έξεις όλως ανομοίους προς τας κρατούσας μεταξύ των ανθρώπων του τόπου.

Εις την τελευταίαν παρατήρησιν του Σταμάτη ο Αγάλλος εμειδίασε με απλότητα και αποτεινόμενος μάλλον προς εμέ:

«Ο φίλος μου ο Σταμάτης όλα τα ξεύρει και τίποτα δεν πιστεύει... Τι να σε κάμω εγώ; (επέφερε στρεφόμενος προς τον ίδιον). Καλύτερα λίγα να ήξευρες και να πίστευες κείνα που πρέπει.»

«Τι; Μήπως νύρες στ' αλήθεια κανένα στοιχειό στον δρόμο;» επέμεινεν ο Σταμάτης, ίσως διότι επεθύμει να διηγηθή κάτι ο Αγάλλος προς χάριν εμού.

«Του λόου σ' τι λες;» με ηρώτησεν απ' ευθείας ο Αγάλλος. «Τα πιστεύεις ή όχι;»

«Εγώ», είπα ηρέμα και μετά κόπου, «μένω επιφυλακτικός, αλλά ποτέ δεν δεικνύω αποτόμως δυσπιστίαν και προ πάντων ποτέ δεν φιλονικώ».

«Έτσι μ' αρέσουν κι εμένα οι άνθρωποι», είπε ο Αγάλλος.

Χωρίς να παύση επί στιγμὴν να περιστρέφῃ την σούβλαν και να συνδουλίξῃ ανάμεσα το πυρ, πότε φέρων τα κάρβουνα πλησιέστερον εις την σούβλαν, πότε απωθὼν απωτέρω αυτά, ἤρχισε να διηγῆται.

Κεφάλαιον Ε΄

Πριν ξενιτευθή, όταν ήτο πολύ νέος ακόμα, είχαν αγαπήσει με έρωτα θερμόν την Μυρσούδα, την κόρην της Αρχόντως της Μερτζάναινας, ορφανήν πατρός εμποροπλοιάρχου. Ύστερα, όταν εμβαρκάρισε με τα καράβια, εταξίδευσε κατ' αρχάς δύο χρόνια εις την Μεσόγειον. Είχε δώσει αρραβώνα εις την Μυρσούδα, κι η κόρη τον επερίμενε να γυρίση γρήγορα. Αυτός της έστειλε τακτικά γράμμα, και δύο φορές τής είχε στείλει δώρα και στολίδια, την μίαν φοράν από την Σμύρνην, την άλλην από την Βενετιάν.

Επειδή όμως ήτον φιλόδοξος και δεν του είχαν περισσεύσει πολλά χρήματα, διά να γυρίση στην πατρίδα να στεφανωθή, απεφάσισε κι εμβαρκαρίσθη μ' ένα γαλλικό καράβι κι επήγεν έως την Μασσαλίαν· εκείθεν προσήγγισεν εις δύο λιμένας της Ισπανίας, ακολούθως έφθασεν εις το μοιραίον Στενόν –εις το «Μη περαιτέρω» των αρχαίων–, εκεί όπου θα συνήντα τις τον Άτλαντα, τον βαστάζοντα

επί των νώτων τους ουρανούς –άνθρωπον με πολλές αμαρτίας και με πολλά βάσανα, ως εικός⁶⁸, τον οποίον οι θεοί είχαν καταδικάσει ως μέγαν αχθοφόρον, αντιπρόσωπον όλης της αχθοφορούσης ανθρωπότητα-, και οπόθεν θα έπλεε τις ασφαλώς εις τας νήσους των Μακάρων, και θα εμέθυεν από του κήπου των Εσπερίδων τ' αρώματα – εκεί οπόθεν δεν επιστρέφει τις πλέον.

Έφθασεν εις τα βόρεια της Γαλλίας, εις τον Ωκεανόν. Είχεν ακόμα τον πόθον της πατρίδος και την μνήμην της Μυρσούδας, κι ακόμα δύο ή τρεις φορές έστειλε γράμμα, δεν έστειλεν όμως στολίδια και καλούδια της μνηστής του έκτοτε, αν και εύλογον θα ήτον, αφού επήγεν εις μεγαλύτερον κόσμον κι εκέρδιζε περισσότερα χρήματα, να εψώνιζε καλύτερα πράγματα διά να την θυμηθή. Αλλ' όμως εγελάσθη, ως άνθρωπος απέκτησε και μερικός έξεις, εξέχασε την οικονομίαν κι έκαμνε πολλά έξοδα.

Ύστερα, ολίγον κατ' ολίγον εσυνήθισεν εις τον κόσμον εκείνον, έμαθε την γλώσσαν οπωσούν καλά, με τα γράμματά της. Ελληνικά δεν ήξευρεν άλφα βήτα, αλλ' έμαθε γράμματα γαλλικά. Τέλος, ενεκλιματίσθη εις τον τόπον εκείνον. Απέκτησε μίαν βάρκαν, εδούλευεν εις τους αιγιαλούς της Γαλλίας, τους βορειοδυτικούς, κι εκέρδιζεν αρκετά χρήματα.

Επέρασαν δέκα χρόνια. Απέθανεν η μάνα του εις την πατρίδα (ο πατέρας του είχε αποθάνει πριν αυ-

68. Όπως φαίνεται.

τός ξενιτευθή). Ενόσω έζη η γραιία, του έστελνε συχνά γράμματα, αυτός της απαντούσε αργά και πού. Του έστελνε χαιρετίσματα από την μνηστήν του, ήτις τον εκαρτερούσεν ακόμα η πτωχή. Εάν αυτός ήτον εις την πατρίδα, και αν είχε στεφανωθεί ή όχι, η γερόντισσα δεν θα εδεικνυε βεβαίως τόσην στοργήν προς την νύμφην της· πλην τώρα ο υιός της ήτο μακράν εις τα ξένα, κι η νέα εκείνη απετέλει έναν περιπλέον κρίκον, μίαν κλωστήν, μίαν δεσμεύουσαν ξανθήν τρίχα, μεταξύ εκείνου και των οικείων του.

Η κόρη τον επερίμενεν ακόμα.

Δεν ηθέλησε να τον αρνηθή, αν και δεν έλειπαν προξενίτραι να την προτρέπουν να χωρίση τον ξενιτευμένον μνηστήρα και να προτιμήση τον δείνα ή τον δείνα. Αυτή όμως είχε μείνει βράχος ακλόνητος. Επερίμενε κι επερίμενε, εωσότου ολίγον έλειπε πλέον διά να γίνη γεροντοκόρη.

Ο μόνος αδελφός του, ο Νικόλαος, νυμφευθείς νέος, είχε μείνει άτεκνος, κι η μόνη αδελφή του, η Σοφούλα, αφού έκαμε πολλά παιδιά, της τα είχε πάρει όλα ο χάρος. Τέλος, νέα ακόμη, κατέβη και αυτή εις τον τάφον, χαροκαμένη, πτεκνωμένη... ζητούσα να εύρη εις τον ζοφώδη τόπον των σκιών τα τερετίζοντα⁶⁹ και κλαυθυρίζοντα τέκνα της. Η γριά τού έγραφε συνήθως: «Αχ! γιε μου, και πότε θα 'ρθης, για να μ' ευφράνης κι εμένα, που γέρασα και μου έπεσαν τα δόντια... Να στεφανωθείς, διά ν' αποκτήσης παιδιά,

69. Που τιτιβίζουν.

να με παρηγορήσουν εις το γήρας μου, που άσπρισαν τα μαλλιά μου... Να τ' αναθρέψω με μόσκο, μέλι και φιλιιά, να μου δίνουν το χεράκι, να πηγαίνω στην εκκλησιά, που κόντυναν τα γόνατά μου και δεν μπορώ να περπατήσω... Πότε θα έρθης, γιόκα μου, να σε ιδώ, να χαρώ, να μου σφαλίσης τα ματάκια, που θάμπωσαν και τρέχουν ολοένα απ' τον καημόν μου· πότε θα έρθης!...» Κι ετελείωνε συνήθως το γράμμα με εν δίστιχον, όπως:

*Αλίμονο, κι αλί, καημός,
του γεμιτζή⁷⁰ ο ξενιτεμός.*

Αυτός της απήντα αραιά και πού, αντιτάπτων εις τας κοινοτοπίας της τας αισθηματικές, τας ιδίας του βιοτικής και χρηματικής κοινοτοπίας. Υπνηγόρευε τα γράμματά του εις έναν άλλον Γραικόν ναύτην, όστις είχε ξεπέσει εις εκείνα τα μέρη. «Όταν θ' αποκτήσῃ πολλές λίρες... τώρα που θ' ανοίξουν οι δουλειές... Εφέτος, αυτήν την χρονιά, εφάνη πως άρχισαν να κινούνται κάπως, να παίζουν οι δουλειές, κι ελπίζει πως θα δουλέψῃ καλύτερα απ' όλα τα περασμένα χρόνια. Και λογαριάζει, το Πάσχα που μας έρχεται ή τα Χριστούγεννα “σα μπροστά”, να τα εορτάσῃ μαζί με την μπτέρα του στην πατρίδα, αν δεν προφθάσῃ να φάῃ τα σύκα και να πατήσῃ τα σταφύλια εις τον τρύγον... κι έχει μεγάλην επιθυμίαν να φάῃ τηγανί-

70. Ναυτικός.

τες από λάδι – κορφή αγουρόλαδο, όταν θ’ ανοίξουν, με καλό, τα λιοτριβειά...»

Τέλος, όλ’ αυτά αποτόμως έπαυσαν. Η γριά δεν έστειλε πλέον άλλο γράμμα. Είχε κλείσει τα όμματα – τις οίδε ποιος της τα είχε σφαλίσει· ίσως η Κούμπω η Μπαρχίτσα, η Τζινέλαινα η καντηλανάφτισσα ή καμία άλλη ευσπλαχνική χριστιανή– και κατέβη εις τον τάφον. Τον θάνατόν της ανήγγειλεν ο αδελφός του δι’ επιστολής, όπου δεν έκαμνε μνείαν περί της μνηστής τι είχεν απογίνει.

Ο Αγάλλος δεν απήντησεν, αλλά και δεν έμαθεν έκτοτε νεώτερον τι από την πατρίδα. Φαίνεται ότι είχε «ξεπονέσει» πλέον. Την Μυρσούδα την ενόμιζεν ή νεκράν ή υπανδρευμένην. Και όταν μετά χρόνους αντάμωσε τον Σταμάτην τον Αταίριαστον, διελθόντα από εκείνα τα μέρη (όστις ήτο πολύ νεώτερός του και νωπότερος από την πατρίδα, είχε δε τον Αγάλλον εξ ακοής, επήγε δε προς αναζήτησίν του και του έδωκε γνωριμίαν), δεν είχεν πλέον το θάρρος να τον ερωτήση αν εγνώριζε τίποτε περί μιας μνηστής, την οποίαν είχε ποτέ. Ο ίδιος ο Σταμάτης δεν του είπε οίκοθεν περί τούτου τίποτε. Πράγματι, ως ανήκων εις άλλην γενεάν, ηγνώει τα κατά τους παλαιούς αρραβώνας του Αγάλλου.

Τέλος, όταν ήρχισε να γηράσκη ήδη, ο Αγάλλος έκα-
με τον σταυρόν του και απεφάσισε να επανακάμψη
εις την πατρίδα. Από όσους πατριώτας συνήντησεν
εις τον δρόμον του, οίτινες τυχόν τον ανεγνώρισαν,
αν ήσαν αρκετά παλαιοί ή και αυτός τους είχε ανα-
γνωρίσει, όλοι του είπαν περί του αδελφού του,
όστις είχεν αποθάνει προσφάτως, κανείς δεν του
είπε τίποτε περί της παλαιάς μνηστής του. Αυτός
απέφυγε να ερωτήση τίποτε. Την ανάμνησιν ταύτην
την είχεν οιονεί ως εγκόλπιον και κρυφόν φυλακτόν.
Εσυλλογίζετο τι περίεργον θα ήτο, αν εκείνη επιζώ-
σα είχε μείνει τυχόν ανύπανδρη, και θα ήτο τώρα ως
σαράντα πέντε χρόνων. Και τι κωμικόν θα εφαινετο,
αν τυχόν εγίνετο γάμος μεταξύ των δύο. Αυτός ήτο
παραπάνω από πενήντα και ήτον ακόμη γαμβρός!

Όταν έφθασεν εις την πατρίδα, εύρε κληρονο-
μίαν τους δύο νερομύλους, τον έναν της μπρός του
και τον άλλον προίκα του αδελφού του, όστις, άτε-
κνος, είχε λάβει το κτήμα τούτο ως δωρεάν από την
συμβίαν του. Οι δύο μύλοι είχαν και αρκετήν περιο-
χήν, ελαιώνα και κήπους εις το ρέμα της Κεχριάς.
Με αυτά και με τα ολίγα περισσεύματα οπού έφερε,
καθώς και με την ισόβιον σύνταξίν του, ήτο σχεδόν
πλούσιον γεροντοπαλίκαρον ο Αγάλλος. Ήτο δε
ωραίος, εφαινετο νέος ακόμη και ηδύνατο πράγματι
να περάση ως γαμβρός.

Παρήλθον ημέραι μετά την άφιξίν του, και ο Αγάλ-
λος ακόμη δεν είχε πληροφορηθή περί της παλαιάς

μνηστής του. Οι άλλοι δεν του είπον τίποτε. Αυτός εκυριεύετο από γεροντικήν εντροπήν και δεν ετόλμα να ερωτήση.

Ήτο Δεκέμβριος και είχε χιονίσει. Την τετάρτην ημέραν από της αφίξεώς του, ο Αγάλλος εφόρεσε τας μεγαλοπρεπεείς μπότας, τον ωραίον βελούδινον κούκον του και τον εκ κηρωτού επενδύτην του, επήρε το τουφέκι του κι επήγεν ολομόναχος προς το ρέμα της Κεχριάς, διά να επισκεφθή τους δύο μύλους, οίτινες είχαν ανάγκην επισκευής, και συγχρόνως να κυνηγήση κοσσύφια και τρυγόνια. Δεν εδέχθη κανέναν συνοδίτην⁷¹, ήθελε να δοκιμάση αν, ύστερον από τριακονταετία, ενθυμείτο καλώς τους εξοχικούς δρόμους... Όπως ενθυμείται το κολύμβημα και όστις από τόσων ετών δεν εμβήκεν εις την θάλασσαν, ούτω και ο επιστρέφων από μακράν ξενιτιάν νοσταλγός επανευρίσκει όλους τους δρομίσκους και τα τοπία των παιδικών του χρόνων... Την εσπέραν, όταν μετά περιπλάνησιν ωρών τινων ανά τα δάση, ο Αγάλλος επανήλθε να ρίψη και δεύτερον βλέμμα εις τους δύο μύλους, ενώ εστάθη με το όπλον επ' ώμων, θεωρών τα δύο κτίρια, ετοιμαζόμενος να επιστρέψη εις το χωρίον, μέσα εις τα χαμόκλαδα ήκουσε σφοδρόν και παρατεταμένον θόρυβον. Ο γέρων ναύτης έφερε το όπλον του επί σκοπόν, νομίσας ότι ήτο κανείς αγριόγατος, και πτοιμάζετο να σηκώση την σκανδάλην.

71. Συνοδοιπόρο.

Αίφνης βλέπει εν λεπτόν αόριστον σχήμα, το οποίον εγγίστρα επάνω εις στα χιόνια και απεμακρύνετο.

«Μ' εξέχασες!...» είπε μια λεπτή, ψίθυρος, παραπονετική φωνή.

«Εγώ!...» έκραξεν ο Αγάλλος.

Κι έτρεξε κατόπιν του οράματος. Αλλά το λευκόν σχήμα είχε γίνει άφαντον εν ακαρεί... Ο Αγάλλος έκαμε πολλά βήματα, τρέχων εδώ κι εκεί ανά τας παραμελημένας αιμασιάς⁷² των κήπων, αλλ' εις μάτην. Δεν εύρε τίποτε.

«Θα είναι η Μυρσούδα», είπε καθ' εαυτόν ο Αγάλλος. «Βρίσκετ' ακόμα; Εδώ κοντά κατοικεί τάχα; Κι επατούσε τόσο ελαφρά... Η καημένη, φαίνεται να ήτον ξυπόλυτη...»

Πράγματι, του είχε φανή ότι ανεγνώριζε την φωνήν της παλαιάς μνηστής του.

Την νύκτα, όταν επέστρεψεν αργά εις το χωρίον, αφού εδείπνησε σύννου⁷³ εις την πατρικήν οικίαν του, όλαι αι μακριναί συγγενείς, ανεψιαί και συμπεθέραι ήλθον προς επίσκεψίν του. Εις τας προθύμους φιλοφρονήσεις των δεν είχεν όρεξιν ν' απαντήση, συλλογισμένος, ο παλιννοστήσας ναυτικός.

72. Περιβόλους, περιφράγματα.

73. Συλλογισμένος, σκεπτικός.

Αίφνης, μία από τας ανεψιάς, η ευθυμοτέρα και καλλιοτέρα όλων, έρριψε μίαν ιδέαν:

«Τι εμορφιά και τι νιάτα που έχει ακόμα ο μπάρμπας!... Άρχισαν οι νυφάδες να στέλνουν προξενιές!...»

«Το ξέρω», είπε μία άλλη... «Πώς; Μπορούσε αλλέως να γίνει;»

Και τότε η πρώτη διηγήθη πώς μία αρχοντοχήρα από τον Επάνω Μαχαλάν, έχουσα μίαν κόρην ηλικιωμένην, εύμορφην και μεγαλοπροικούσαν, την είχε παρακαλέσει προ ολίγου να προξενήσει την θυγατέρα της εις τον Αγάλλον.

«Καλή κι άξια είναι», είπεν εν επιλόγω. «Αν το αποφασίση ο μπάρμπας...»

«Καλή κι άξια», είπαν κι αι δύο άλλαι.

Μόνον μία έμεινεν επιφυλακτική. Εις εξάδελφος, παρών, εμειδίασε και δεν είπε τίποτε.

Τότε αίφνης ο Αγάλλος απεφάσισε να ερωτήσει περὶ της παλαιάς μνηστής του.

«Καλά», είπεν. «Εγώ είχα μίαν αρραβωνιαστική έναν καιρό... Τι γίνεται;»

«Η Μυρσούδα;» είπεν η πρεσβυτέρα εκ των παρευρισκομένων. «Είναι δέκα χρόνια πεθαμένη...»

«Πεθαμένη!...» επανέλαβε μηχανικώς ο Αγάλλος. «Κι εγώ που την είδα!»

Εν τω μεταξύ ο Αγάλλος είχε ψήσει τον πετεινόν, ο δε

Σταμάτης έστρωσε καταγής εν χρωματιστόν ύφασμα, και μ' εκάλεσε να συμμετάσχω του δείπνου.

«Τώρα, πώς τα λες αυτά τα πράγματα;» είπεν ως εν κατακλείδι ο Αταίριαστος, αφού είχα ακούσει την ανωτέρω ιστορίαν... «Ο Διαμαντής, ο φίλος μας, δεν απεφάσισεν έκτοτε να εμβή στον κόσμον, και καλά έκαμε, διότι θα ήτο γελοίον να υπανδρευέτο γέρος, αφού επέρασεν όλα τα νιάτα του άγαμος... Αλλά δεν παύει να διηγείται ότι το φάντασμα εκείνο της λευκής γυναικός, οπού γλιστρούσεν επάνω στα χιόνια, επανέρχεται πολλάκις και του δίδει τοιαύτας νύξεις: “Αγάλλο, μ' εξέχασες!... Πανδρεύεσαι, Αγάλλο;” – οσάκις γίνη λόγος, ή αυτὸς τυχὸν σκεφθῆ τίποτε περιγάμου... Λοιπὸν πὼς τα λες αυτά;»

Μόλις ηρχίσαμεν να τρώγωμεν, και νέον πρόσωπον επαρουσιάσθη. Ήτον ο Πατσοστάθης, ο βοσκὸς εκείνος, περι του οποίου είχε κάμει λόγον ο Σταμάτης.

«Καλὸς τον Πατσοστάθην», είπεν ο Αταίριαστος. «Τι γίνεσαι;... Πὼς περνάς... Δεν νύρες ακόμα κανένα γιατρικό, να μη σε πιάνουν τα μάγια;»

«Εσύ τα γελάς αυτά», είπε μελαγχολικός ο Πατσοστάθης. «Η μοίρα σου να μη σου το χρωστά να πέσης σε κακά χέρια».

Και στραφείς προς εμέ –αγνοώ αν μ' εγνώριζε– επρόσθεσε:

«Ναι, είναι σωστά, όπως σε βλέπω και με βλέπεις... Η πεθερά μου μ' έκαμε μάγια να πάρω την κόρη της...

Η ίδια εμάγεψε τον Δήμαρχο για να τον καταφέρει να με παντρέψει με το στανιό, εμάγεψε τον παπά για να με βλοήση, εμάγεψε τον Σωτηράκη του Νταντού για να σηκώσει τα στεφάνια... Κι όταν σας τα διηγηθώ πώς έγιναν όλα, τότε θα καταλάβετε».

«Λοιπόν λέγε, αν δεν βαριέσαι», είπε ο Σταμάτης, «διά ν' ακούσει κι ο πατριώτης μας απ' εδώ. Ή θέλεις να τα διηγηθώ εγώ καλύτερα;».

Και ο Σταμάτης ήρχισε να διηγείται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κεφάλαιον Α'

Και ήρχισε να διηγείται ως εξής:
Ένδεκα χρόνους ήσαν μνηστευμένοι.

Την εποχήν οπού είχε συναφθή ο αρραβών, επί Όθωνος, ίσχυε το σύστημα της διά των μάλλον φορολογουμένων δημαιορεσίας⁷⁴, και οι δύο συμπέθεροι, ο πατήρ της νύμφης και ο του γαμβρού, αμφοτέροι «μάλλον φορολογούμενοι», εκεί επάνω στα βουνά, ήσαν από δύο κόμματα, αντίζηλοι έκπαλαι και μάλλον κακοί γείτονες εις τας βοσκάς και εις τα κατάμερά⁷⁵ των.

Τότε, καθώς επλησίαζαν αι εκλογαί, με το δέλεαρ της πραγματοποιήσεως του συνοικεσίου, κατώρθωσε το εν κόμμα, εις το οποίον ανήκεν ο πατήρ του γαμβρού, ο γερο-Πατσογιάννης, να ελκύση προς το μέρος του τον γερο-Πλιάκαν, τον πατέρα της νύμφης, με την ρητήν υπόσχεσιν να του δώσουν ως γαμβρόν εις την κόρην του, την Κρατήρα, τον Στάθην, τον

74. Δημαρχιακές εκλογές.

75. Κατώμερο, πεδινό μέρος, τόπος σε κάμπο.

υιόν του Πατσογιάννη. Το κόμμα, τόσοι άρχοντες και προεστοί, με κεντητάς χειρίδας και με τσόχινα πανωβράκια, είχε πειθαναγκάσει τον γέροντα βοσκόν να ειπή το «ναι». Κι έτσι ο γερο-Πλιάκας τούς έδωκε την ψήφον του κι έκαμαν τον Δήμαρχον οπού ήθελαν, τον καπετάν Γιώργον Ραφτάκην.

Και ο αρραβών έμεινε αρραβών κι εστερεώθη κι εστοιχειώθη μάλιστα. Έληξεν η περίοδος της δημαρχίας και ήλλαξεν η βασιλική δυναστεία, και οι δύο γέροντες συμπεθέροι εν τω μεταξύ απέθαναν.

Αλλ' επί της νέας δυναστείας ενεργήθησαν αι δημαιορεσίαι εις τα '66, και κατηργήθη το παλαιόν πατριαρχικόν σύστημα, κι αι νέαι αρχαί εβγήκαν διά καθολικής ψήφου και οχλοκρατίας. Ο νέος Δήμαρχος, ο δημοκρατικός, που εβγήκε στον τόπον μας ήτον από την ιδίαν οικογένειαν και το ίδιον κόμμα, το οποίον είχε δελεάσει τω 185... τον γερο-Πλιάκαν, αντί παραδόξου τιμήματος και διά ψυχολογικής βίας. Ο νέος Δήμαρχος ήθελε να εφαρμόση την αυταρχίαν εν τη δημοκρατία. Και ιδού πώς:

Εν Σάββατον πρωί, περί τας αρχάς του θέρους, η Γηρακώ η Μπόζαινα, η μεγάλη κόρη της γρια-Πλιάκαινας, εκ του πρώτου συζύγου της, και συμβία του Τσιμπλιαράκη, κατήλθεν από το βουνόν φορτωμένη μέγαν κόφινον εις τον ώμον. Κατ' ευθείαν επήγεν

εις την οικίαν του κυρ Κωνσταντή του Μωραΐτη, του νεωστί⁷⁶ εκλεχθέντος Δημάρχου.

Ο κυρ Κωνσταντής ήτον αρχοντόπουλον του τόπου και πάντοτε ήθελε να το δείχνη.

«Άφυσέ τα αυτά τα πράγματα και μην πειράζεσαι, κουμπάρα», είπε με αυστηρόν βλέμμα ο νέος Δήμαρχος, άμα η χωρική έκαμε να ξεσκεπάση το καλάθι της από τα χλωρά και ευώδη κλωναράκια, με τα οποία το είχε σκεπασμένον. «Μου φέρουν εμένα πολλά οι κολίγοι⁷⁷ που βόσκουν τα πατρικά μας κι έχουν και τα δικά μας τα γίδια. Σύρε να φιλέψης τον ειρηνοδίκην και τον γραμματικόν, οπού 'ναι ξένοι άνθρωποι. Δώσε και λίγη μυζήθρα του Μαραγκάκη, του νωματάρχη μας, επειδή είναι καλός άνθρωπος και μας χρησημεύει».

Ο κόφινος περιείχε φιάλας με γάλα, μυζήθρας και τυρία, και αλατισμένα και νωπά.

Ο Δήμαρχος δεν ηθέλησε να δεχθή τίποτε. Ως τόσον η Γηρακώ, αφού εμάζωξε τα κλώνια της μανδίλας της, καθώς ήτον βαλαντωμένη από τον δρόμον και τα μάγουλά της ξαναμμένα –ήτο μεσήλιξ γυνή, ωραία και ηλιοκαής–, εστρώθη στον καναπέ και εν πρώτοις αντήλλαξε διαφόρους φιλοφρονήσεις με την κουμπάραν της την Δημαρχίαν.

«Και πώς τα 'χεις τ' αρχοντόπουλα, κουμπάρα;»

76. Προσφάτως.

77. Ενοικιαστές κτήματος ή κοπαδιού.

«Καλά. Τα δικά σας πώς πάνε;»

«Τα δικά μας πολύ καλά. Τρέχουν ολημέρα στο βουνό, μες στον ήλιο, κοντά στα πράματα⁷⁸. Δεν μου αρρώστησε κανένα, δόξα σοι ο Θεός. Μονάχα ο κουμπάρος σας δεν λιανομπορούσε⁷⁹».

«Μπα! Πώς; Τι είχα;»

«Κρυώματα παλιά κι αμαρτίες. Τώρα ζωντάνεψε πάλι».

«Ας είναι περαστικά, τι να γίνη; Και τα πράματα πώς πάνε, κουμπάρα;»

«Όχι καλύτερα. Βοσκή έχουν πολλή· ο Θεός έβρεξε. Γάλατα και τυριά, άλλο τίποτε. Όλα τα καλά του Θεού τα έχουμε, κουμπάρα, δόξα σοι ο Θεός! Μοναχά... αυτό το σκυλί, ο γαμπρός!...»

«Ποίος;»

Ο Δήμαρχος, ακούων την συνδιάλεξιν των δύο γυναικών, την επερίμενε την παρέκβασιν αυτήν ή μάλλον την εις το προκείμενον έλευσιν της στωμύλου⁸⁰ γυναικός».

«Κείνος ο Στάθαρος, ο γιος της Πατσούς, το σκυλί το παραδομένο. Ακούς εσύ, κουμπάρα, ένδεκα χρόνια αρραβώνας, κι ο γαμπρός μες στο σπίτι! Ποια χριστιανή το είδε αυτό το κακό της καπμένης της μάνας μου! Ένδεκα χρόνια να μπαίνει, να βγαίνει, να

78. Ζώα.

79. Ήταν λίγο άρρωστος.

80. Πολυλογού, φλύαρη.

στρώνεται, να κατιάζη⁸¹, να ντριλικώνη⁸² έναν περιδρομο, να μπεκρολογά, να νεκροκοιμάται, να μην ξεκουμπίζεται, να μην κουνιέται· ένδεκα χρόνια κειδά να βρίσκεται, να φαρμακώνη, να φοφολογά, να κολλάν σαν την κολλιτσίδα, να μην πιάνεται σαν την κόνιδα, να τον διώχνης και να μην ξεκουμπίζεται, να τον ξορκίζης και να μην γκρεμοτσακίζεται. Μάγια τού έχουν καμωμένα, καλά κι ο ίδιος το λέει. Μήτε να θέλη μήτε να μη θέλη, μήτε να στεφανώνεται μήτε χέρι να τραβά· τρεις φορές τα πέταξε τα σημάδια, τρεις φορές πάλι τα πήρε πίσω· κάνει τον κακιωμένον ένα φεγγάρι, και δεν ξεκολλάει όσο γυρίζει ο χρόνος. “Πότε θα σταφανωθείς, Στάθη;”

“Μη βιάζεσθε, έχει ο Θεός. Τι σφίξη είναι;” Άλλα λόγια ν’ αγαπιόμαστε. Μήτε να νεκροβλογιέται μήτε να χωρίζη – τ’ ακούς του λούουσ’ αυτά, κυρ Κωνσταντή μ’, Δήμαρχέ μου... κουμπάρε, πατέρα μου;»

Εδώ επήρε τον ανασασμόν της η Γηρακώ. Ο Δήμαρχος δεν της υπεσχέθη τίποτε, αλλ’ εμειδία λίαν ευμενώς προς αυτήν. Τέλος, ανέλαβε το κοφίνι της και απήλθεν.

Ο Δήμαρχος είπε προς την συμβίαν του:

«Με τόσα ψέματα που ξεύρει αυτή η Γηρακώ και να μην τον καταφέρνη εκείνον τον γαμβρόν να τον στεφανώση! Πολύ ζόρικος είναι, αληθινά...»

81. Κουρνιαζει.

82. Να τρώει πολύ.

Καθώς εβγήκεν από την δημαρχικὴν οικίαν, ἡ Γηρακὴ ἡ Μπόζαινα ἔκαμψε μίαν γωνίαν κι ἔφθασεν εἰς τὸν φούρνον τῆς θεία-Μάρκαινας, τὸν ὁποῖον διψύθουνεν ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρός τῆς, ὁ Φραγκούλης ὁ Σαρρῆς. Ἀφοῦ ἐπιθύρῖσεν ὀλίγα γλυκὰ λόγια εἰς τὴν ἀκοήν τῆς γρια-Μάρκαινας, αὐτὴ ἔκραξε τὸν μικρὸν δεκαετὴ ἐγγονόν τῆς.

«Μαρκάκη! Ἐλα δω, Μαρκάκη...»

Ἡ Μπόζαινα ἔβγαλε τότε ἕνα ἕνα ἀπὸ τὸ καλάθι τὰ γάλατα, τὶς μυζήθρες καὶ τὰ τυριά, καὶ προσέφερεν ἐξ αὐτῶν πρῶτα εἰς τὴν πρόθυμον καὶ καλόκαρδην γριάαν.

«Να πλιο, θεία-Μάρκαινα, αὐτοδὰ γιὰ τὰ παιδιὰ, τ' ἀγγονάκια σ'... Αὐτὸ γιὰ λούου σου. Τουτοδὰ ας τὸ πᾶν ὁ Μαρκάκης ὁμορφα ὁμορφα ἐδῶ δίπλα, στο

ρηνοδικείο... που κάθεται ο ρηνοδίκης· ξέρει το παιδί;»

«Μάλιστα, είναι μουστερήs⁸³ μας. Εδώ του ψήνου-με τα γιουβέτσια του, και ψωμί από εμάς παίρνει».

«Κι ο γραμματικός;»

«Κι αυτός μουστερήs μας. Αγαπά πολύ τα σπληνά-ντερα. Έχουμε και καλό κρασί».

«Κι αυτό ποιος θα το πάν του νωματάρχη;»

«Ο νωματάρχης εδώ τρώει, εδώ πίνει. Καλύτερα να μείνη η μυζήθρα εδώ. Τι θέλει στην καζάρμα⁸⁴;»

«Όπως ξέρεις του λόουσ' για καλύτερα».

Ύστερον από μίαν ώραν, αφού εγέμισεν η Γηρακώ το καλάθι της από μικρά οψώνια, χρήσιμα εις το βουνόν –ορύζιον, καφέ, ζάχαριν–, προσέτι δε τσίρους και μπακαλιάρων, καθώς πτοιμάζετο να γυρίση εις το εξοχικόν καλύβι της, επέρασεν από ένα παράμερον μαγαζάκι, στην άκραν του χωρίου (το πρωί είχε φυλαχθή να περάση από εκεί, είχαν έλθει από άλλον δρόμον) κι εψώνισε και απ' εκεί, διά τον τύπον, ολίγην ακόμη ζάχαριν και ορύζιον. Ήτον ένα πάλλευκον σπιτάκι, με προαύλιον αστράπττον από καθαριότητα, κτήμα του Νάσου Κοντοθανάση και της γυναικός του Βαγγελιώs.

Το ανδρόγυνον ήτο άτεκνον, όλον δε τον καημόν της, τον οποίον είχε διότι δεν απέκτησε παιδί, η Βαγγελιώ τον εξεθύμαινεν εις την καθαριότητα. Ήσαν

83. Πελάτης.

84. Στρατό.

δύο κλήματα, μικρές κρεβατιές, περιστρέφοντα τα μπαλκονάκια, πολλαί γάστραι με ευώδη φυτά και γαρόφαλα. Η αυλή είχε μέγαν σωρόν καυσοξύλων, εμαγείρευαν το φαγί τους εις το ύπαιθρον.

Η πρόσοψις του σπιτιού έβλεπε προς το βουνόν και ήτο δροσερά εξοχική τοποθεσία.

«Ώρα καλή, κολίγα, καλώς σας νύρα», είπε το Γηρακώ. «Μοσκοβολάτε πάλι. Τι καλό φαί μαγειρεύει η κολίγισσα, να με κάμετε μουσαφίρη;»

«Καλώς την κολίγισσα», είπεν ο Νάσος. «Πώς μας θυμήθηκαν; Το πρωί δεν απέρασες αποδώ».

«Δεν μου ήλθε βολικά», είπεν η Γηρακώ. «Κατέβηκα από άλλον δρόμο».

Η Βαγγελιώ είχε ακούσει την φωνήν της ποιμενίδος και κατέβη στο μαγαζί.

«Καλώς την κολίγισσα. Κάπου κι αριά μάς θυμάσαι. Τι κάνετ' σεις απάνω; Πώς περνάτε;»

«Ας λέμε καλά, και δόξα σοι ο Θεός».

«Πώς πάει το κοπάδι;»

«Κάθε πέρσι καλύτερα, κολίγισσα».

Η κολιγιά, την οποίαν μετεχειρίζοντο ως προσηγορίαν, συνίστατο εις μίαν ή δύο προβατίνες ή κατσίκες, τας οποίας είχε εμπιστευθή ο Νάσος εις το κοπάδι του Τσιμπλιαράκη, του συζύγου της Γηρακώς.

«Λοιπόν, δεν θα ιδούμε μιαν οκάν μαλλιά, κολίγισσα;» επανέλαβε το Βαγγελιώ. «Ούτε λίγο τυρί, δυο μυζήθρες;»

«Πώς πάνε τα πράματα;» επανέλαβεν την ερώτησιν ο Νάσος.

Εδώ ήρχισεν η ρητορεία της Γηρακώς:

«Τα πράματα; Μην τα ρωτάς, κολίγα... Τι τα θέλεις; Προκοπή δεν είναι... Φόροι, δοσίματα πολλά... Περιμένεις προστίματα... Οι αδραγάτες⁸⁵ σε κυνηγούνε... Οι ταχτικοί σε παραφυλάνε... Οι γειτόνοι σε κατατρέχουνε... Άκαιρα, κάψες, κρύα, βαρυχειμασιά... Τόσα εψόφησαν απ' τα χιόνια, τόσα αρρώστησαν... Άλλα έφαγαν άσχημο χορτάρι και τα 'πιασε χλαμπάτσα⁸⁶... Δύο βοσκήματα εδάγκασ' η οχιά... Τρία πράματα άρπαξε ο αετός στο βουνό, ψηλά στα βράχια... Το γεράκι...»

«Αρπάζει και το γεράκι πρόβατα;» διέκοψεν απορούσα η Βαγγελιώ.

«Το γεράκι μού άρπαξε τις κότες, χριστιανή μου. Τρεις κλώσσει, μια νοσσίδα... πουλάδα... πώς τη λέτε σεις, κι ένα κοκοράκι».

«Α! τις κότες;» είπε το Βαγγελιώ.

«Κι η αλεπού;» είπεν εις παρατυχών νέος θέλων να ειρωνευθή.

Ήτο γνωστός εις όλην την κοινωνίαν κι έκαμνε συνήθως τον αστεϊόν.

«Δεν έχουμε αλεπούδες στο νησί μας, τίποτε άλλα ζ'λάπια μπορεί να 'χουμε», είπεν απτόητος η Γηρακώ.

85. Αγροφύλακες.

86. Ασθένεια αιγοπροβάτων.

Τέλος εψώνισεν, ως είπομεν, ολίγα πράγματα, διά να καλοπιάση το ανδρόγυνον, ανέλαβε το κοφίνι της, έκαμεν έναν σταυρόν κι έστρεψε το πρόσωπόν της προς δυσμάς, κατά το βουνόν. Ο ήλιος ήτο ψηλά ήδη, αλλ' αυτή τον είχεν εξόπισθεν, κι έφευγεν ανερχομένη τον ανήφορον με γοργόν βήμα.

Κεφάλαιον Β'

«Με τόσην ψευτικὴν», εἶχεν εἰπεὶ ὁ Δήμαρχος, «καὶ νὰ μὴ μπορέσῃ νὰ καταφέρῃ τὸν γαμβρόν, αὐτὴ ἡ βουνίσια γυναῖκα, νὰ στεφανωθῆ!». Ὁ Δήμαρχος καὶ πρῶν εἶχε σκεφθεῖ τὸ πράγμα καὶ εἶχεν αποφασίσῃ ἤδη καθ' ἑαυτὸν νὰ κατορθώσῃ, εἰ δυνατόν, τὸν γάμον. Ἀγνοῶ ἀν ἐν συνειδήσει ἢ ἀσυνειδήτως εἶχεν υποστή τὴν υποβολὴν τῆς γυναικὸς, τῆς Μπόζαινας. Ἀλλ' ἦτον ὡς νὰ ἔλεγε: «Ἀφοῦ ἐμένα μ' ἐπηρεάζει αὐτὴ, καὶ πὼς δὲν μπόρεσε νὰ καταφέρῃ τὸν βοσκὸν τοῦ βουνού;». Μάλλον ψθάνετο διάθεσιν νὰ ἐξοφλήσῃ παλαιὰν κομματικὴν υποχρέωσιν, κερδοσκοπῶν ἅμα «πολιτικῶς» καὶ διὰ τὸ μέλλον. Ἀκόμη περισσότερον ἠθέλε νὰ διεκδικήσῃ, ὅπως ἐλέγομεν, τὴν αὐταρχίαν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ. Ἐνὶ λόγῳ⁸⁷ εἶχεν αποφασίσῃ νὰ στεφανώσῃ διὰ τῆς βίας τὸν Στάθην τὸν Πατσογιάννην. Ἦτο νέος, μόλις υπερβάς τὸ τριακοστὸν, «ἡ σπάθα τοῦ ἔκοβε», ἦτο πλήρης φιλοδοξίας. Ἦθελε νὰ τὸ κάμῃ ὡς παλικάριαν.

Τὴν ἐσπέραν τοῦ ἰδίου Σαββάτου, ὁ Δήμαρχος επα-

87. Με ἓναν λόγο.

ράγγειλε δύο λογάκια εις τον παπα-Φραγκούλην, συγγενή του, οπού ήξευρε ότι την επαύριον Κυριακήν θα επήγαινε να λειτουργήση εις ένα ξωκλήσι εις την κορυφήν του βουνού, τον Άγιον Κωνσταντίνον. Άλλα δύο λόγια είπεν εις τον σταθμάρχην της χωροφυλακής του τόπου (σημειώσατε ότι ο Δήμαρχος ήτο άμα και αστυνόμος), τον ενωμοτάρχην Αντώνιον Μαραγκάκην, Κρήτα, φίλον του γενναίον και καλόκαρδον.

Άμα ενύκτωσεν, εκάλεσε τον Δημήτρην τον Μαυρονούρην, αγροφύλακα, και του λέγει:

«Κουμπάρε, να πασ απόψε απάνω στην Κλινιά, στο κατάμερο του γερο-Πλιάκα».

Ο Δημήτρης ακουσίως συνοφρυώθη.

«Είσαι κουρασμένος, κουμπάρε, το βλέπω· μόλις τώρα θα ήλθες απ' έξω. Μα εδώ που σε στέλνω είναι εμπιστευτική υπηρεσία. Αλλιώς θα στείλω τον Κυριάκο ή τον Παναγιώτη και θα σου κατοφανή».

Ο δραγάτης ήτο τω όντι νοικοκύρης, άνθρωπος με αξιώσεις, είχε πατρώα κτήματα, εκ των οποίων ολίγα ευρίσκοντο εις την κατοχήν του ακόμην. Ήξευρε γράμματα, ώστε μόνος του να συντάττη «πρωτόκολλα», σχεδόν άνευ ανορθογραφιών, διά τας αγροζημίας, τα οποία ο ίδιος υπεστήριζεν είτα, άνευ όρκου, ενώπιον του Πταισματοδικείου και τα οποία ίσχυον, χωρίς να είναι ανάγκη άλλης μαρτυρίας. Ενόμιζε τον εαυτόν του ζηλωτήν⁸⁸ και αρμόδιον εις όλα, και ήτο δύσκολος και φιλύποπτος.

88. Γεμάτο ζήλο.

«Θα πάω, κουμπάρε», είπε τέλος.

«Θα βρης την Γηρακώ την Τσιμπλιαράκαινα, η οποία μας ήλθε σήμερα το πρωί εδώ, ή τον ίδιον τον Τσιμπλιαράκν. Θα της πης να φωνάξν τ' αδέρφια της, τους Πλιακαίους...»

«Ναι...»

«Και θα τους πης να μας καρτερούν αύριον το πρωί· θ' ανεβούμε απάνω εν συνοδεία».

«Καλά. Και τι άλλο;»

«Να είν' έτοιμοι. Τον Πατσοστάθη, τον γαμπρό τους, να τον κρατήσουν στο καλύβι, αύριο πρωί, όπως μπορέσουν».

«Και πώς; Αν δεν πάν;»

«Αν δεν πάν, ασ κάμουν τρόπο να τον προσκαλέσουν. Ασ του κάμουν χουσμερί⁸⁹ να φάν... ή τυρόπιτες... ή ρυζόγαλο».

«Απ' αυτά θα είναι χορτάτος».

«Τότε, ασ του μαγειρεύσουν μπακαλιάρο, ή ασ του ψήσουν κεφαλόπουλα αρμυρά».

«Καλά. Τι άλλο;»

«Τίποτε άλλο. Και μείνε απόψε εκεί στα μαντριά. Το πρωί θα σμίξουμε».

«Πολύ καλά κουμπ... κυρ Δήμαρχε».

Είπεν, αλλά δεν εστράφη ν' απομακρυνθή. Εστάθη επ' ολίγον. Αίφνης είπτε:

«Μα δεν μου λες κι εμένα, κουμπάρε, τι τρέχει; Ίσως, όταν ξέρω κι εγώ κάτι, θα συντελέσω».

89. Σιροπιαστό γλυκό ταψιού με ανθότυρο.

«Θα το καταλάβης μοναχός σου, κουμπάρε. Δεν είναι μυστικό. Αύριο θα το μάθουν όλοι».

«Θα το μάθουν... όταν θα έχει γίνει;» επέμεινε ο αγροφύλαξ.

«Αν σου το πω τώρα, θα σου φανή παράξενο», είπεν αποτόμως ο Δήμαρχος. «Και ίσως μου κοπή κι εμένα το θάρρος. Όταν επιτύχη όμως το πράγμα, θα μου πεις “Μπράβο, καλά έκαμες!...”»

Ο νέος Δήμαρχος φαίνεται ότι εψυχολόγει τω όντι ή ελογικεύετο ορθώς. Ήτο ευφυής και εις ευρύτερον κύκλον θα διέπρεπε. Την μικράν παρρησίαν εσυγχώρει εις τον αγροφύλακά του, το μεν εκ κομματικής ανάγκης, το δε εξ οικογενειακών παραδόσεων και διότι ήσαν ομήλικες και συνδεδεμένοι παιδιόθεν. Εντούτοις ο Μαυρονούρης ήτο ολίγον πέραν του δέοντος φίλαντος, και ο Δήμαρχος υπώπτευεν ήδη ότι μάτνν έκαμνε τας θυσίας ταύτας, και δεν θα ήτο παράξενον αν ο κουμπάρος του τα εγύριζεν αίφνης με το άλλο κόμμα, όπως και εις ανωτέρους κύκλους κάπως συνηθίζεται.

«Κόβ' η σπάθα του, κόβει», έλεγεν ο Δημήτρης ο Μαυρονούρης, καθώς ανήρχετο την ρεματιάν, υπό το φέγγος της δρεπανοειδούς σελήνης. «Ως τόσο, έπρεπε να μου πη κι εμένα τι τρέχει· μπορώ να το καταλάβω και μονάχος μου, καθώς είπε, μα αν δεν το 'βρω;

Ο Δήμαρχος ίσως θα θέλη να διαλύση τις διαφορές τους στα σύνορα, στα κατάμερά τους που βόσκουν, ανάμεσα στους Πατσαίους και στους Πλιακαίους, ίσως κι ανάμεσα στον Στάθη τον Πατσογιάννη και τα ξαδέρφια του... Αυτό θα είναι... Εκτός, αν θέλη να ταιριάση τον γαμβρόν με τους κουνιάδους, για να κάμουν το προικοσύμφωνο, πριν γίνη ο γάμος... Ανίσως γίνη ποτέ αυτός ο γάμος...»

Ποσάκис συμβαίνει ν' αναζητή τις εκθύμως⁹⁰ υλικόν τι αντικείμενον, πράγμα το οποίον έχει χάσει, και να μνη το βλέπη, ενώ κείται σχεδόν προ των οφθαλμών του· ενώ ευρίσκεται δίπλα ακριβώς εις εκείνο το πράγμα ή το αντικείμενον, το οποίον ανασκαλεύει τις λέγων μετά πεποιθήσεως: «Εδώ χωρίς άλλο θα είναι! Αποκάτω θα βρίσκεται εδώ!».

Παρόμοιόν τι συνέβαινε, εν τη ηθική τάξει, εις τον Δημήτρην τον Μαυρονούρην. Έψαυε⁹¹ το αντικείμενον αυτό του γάμου και δεν υπώπτευεν ότι περί του γάμου ακριβώς επρόκειτο.

Ως τόσον ανέβαινε σιγά το ρέμα ρέμα. Διήλθε τα Βουρλίδια, βαθείαν κοιλάδα με τας αμπελοφύτους κλιτύς, υπερέβη τον Μύλον της Γανωτίνας, ανήλθεν ως το καλύβι του Κ'φαντώνη, είτα έφθασεν εις τις Βίγλες, το βουνόν προς δυσμάς, του οποίου η πολύδενδρος σκιά έπεσεν επάνω του, και η σελήνη, πριν βασιλεύση ακόμη, εκρύβη όπισθεν της πυκνής

90. Σφοδρώς, με πάθος.

91. Ψηλάφιζε.

λόχμης⁹² του. Εκεί ακούει ελαφρόν βήμα, είτα εις την ωχράν ανταύγεια διακρίνει άνθρωπον ανερχόμενον το μονοπάτι προς το βουνόν. Από το πολύ γοργόν και ελαφρόν βήμα, από το υψηλόν κυρτόν ανάστημα, δεν εδυσκολεύθη να τον αναγνωρίση, επειδή ο δραγάτης εγνώριζε καλώς όλους τους εξωμερίτες, όλους τους ανθρώπους του βουνού! Ω! σύμπτωσις! Ήτον ο Στάθης, ο υιός του Πατσογιάννη!

«Στάθη!» εφώναξε. «Στάθη!»

«Καλησπέρα, κυρ Δημήτρι», απήντησεν ο νέος, θέλων ίσως να δείξη ότι ήτον πολιτισμένος, αν και κατώκει εις τα βουνά. Είχεν αναγνωρίσει την φωνήν του αγροφύλακος, αφού πρώτον διέκρινεν εις την αλων⁹³ του δάσους την κατατομήν του ορθίαν, με το φέσι εις την κεφαλήν, με στενήν περισκελίδα, χωρίς επανωφόρι, με το σελάχι⁹⁴, με δύο κουμπούρες εις την μέσσην και μάλιστα εις την χείρα.

«Έλα, κατέβα παρακάτω. Σε θέλω!»

«Τι με θέλεις πάλε; Εγώ δεν έκαμα καμιά ζημιά αυτές τις μέρες».

«Δεν πρόκειται για ζημιά. Κάτι καλύτερο!...»

Ο Στάθης ταχύπους, με τρεις διασκελισμούς υπερέβη το μικρόν χέρσον διάστημα, το αποχωρίζον το επάνω μονοπάτι από τον δρόμον κάτω, κι έφθασε πλησίον του δραγάτη.

92. Τμήμα δάσους με πολύ πυκνή θαμνώδη βλάστηση

93. Επίπεδο μέρος, ξέφωτο.

94. Δερμάτινη θήκη ζωσμένη στη μέση.

Ούτος είχε σκεφθή καθ' εαυτόν ότι ναι μεν δεν θα επήγαινε ποτέ επίτηδες να εύρη τον Πατσοστάθην, διά να του ανακοινώση τίποτε –θα ήτο προδοσία!–, αλλ' όμως, αφού η δαιμόνια τύχη τον έφερεν εμπρός εις τον δρόμον του, ίσως να ήτο θέλημα Θεού· πολύ δύσκολον θα ήτο να κρατηθή, να μην του είπη τίποτε.

«Να τι είναι», επιθύρισε με μυστηριώδη τρόπον ο Δημήτρης. «Ο Δήμαρχός μας θ' ανεβή επάνω στα τόπια σας αύριο πρωί».

«Καλώς να ορίση!» είπε σείων τους ώμους ο Στάθης του Πατσογιάννη.

«Υποπτεύομαι... Τίποτε δεν μου είπε, να σε χαρώ, μα μόνον υποψία έχω, υποψία πως... θέλει να σε βρη, να είσαι αύριο το πρωί, κατάλαβες, να είσαι στο κατάμερο της νύφης, εκεί να σε βρη».

«Γιατί;»

«Γιατί; Ίσως θέλει να σας βάλη να τα σιάξετε... να τα ταιριάσετε δηλαδή... με τα ξαδέρφια σου και με τους κουνιάδους σου για τα σύνορά σας, για τα κατάμερα... για να μη μαλώνετε, δικοί άνθρωποι».

Ο Μαυρονούρης παρ' ολίγον θα έλεγε την άλλην του σκέψιν, ότι ο Δήμαρχος θα ήθελεν ίσως να τους βάλη να κάμουν τακτικόν προικοσύμφωνον διά τον γάμον. Επειδή πολλάκις είχε λεχθή ανά το χωρίον και την εξοχήν ότι ο Πατσοστάθης δεν είχε συμφωνήσει ακόμη με την πενθεράν και τους γυναικαδέλφους του ως προς το κεφάλαιον της προικός και διά τούτο τάχα ανεβάλλετο επί τόσα έτη ο γάμος.

Αλλά την τελευταίαν στιγμήν, μετά δευτέραν σκέψιν, ο Δημήτρης εδάγκασε την γλώσσαν του και δεν είπε τοιούτον τι.

«Εγώ με τα γυναικαδέρφια μου δεν μαλώνω τίποτε», είπεν ο Στάθης, όστις εδυσκολεύετο να βγάλη ορθόν συμπέρασμα ή και νόημα άρτιον από τα λόγια του αγροφύλακος. «Με τ' αξαδέρφια μου, τους Πατσαίους, μαλώνω. Μακάρι να μας ταίριαζε. Ό,τι απόφαση βγάλη ο κουμπάρος, ο Δήμαρχος, θα πω κι εγώ αμίν».

«Και τότε θα είναι καλό να μη βρεθής στο καλύβι της πεθεράς σου... Μπορείς να προσκαλέσης τον Δήμαρχό μας ν' ανεβή στα μανδριά σας πέρα, απάνω εκεί».

«Ας κοπιάση! Όπου κι αν είμαι, θα μ' εύρη. Τι με μέλει εμένα γι' αυτά; Σα σ' ακούω κι εσένα, Δημήτρη!» προσέθηκεν αίφνης με άλλον τόνον φωνής.

«Δεν σε μέλει;» ηρώτησεν εν εκπλήξει ο άλλος.

«Εμένα με τρώγουν άλλες έννοιες, άλλα πράματα με χαλνούν!... Τα μάγια!... τα μάγια!» επέφερε με αλλόκοτον ψίθυρον φωνής.

Κι έφυγεν αποτόμως. Ανέβη, οιονεί με πτερωτόν βήμα εις το βουνόν του, κι έγινεν άφαντος.

Ο Μαυρονούρης εστάθη προς στιγμήν και είπεν:

«Ακόμα την έχει την τρέλα αυτή;... Κι εγώ τον είχα για φρόνιμον!»

Και διηυθύνθη εις την αντικρινήν χαμηλοτέραν ράχιν, προς την βορειοδυτικήν ακτήν, διά να εύρη τους Πλιακαίους και τον Τσιμπλιαράκην.

Ο Πατσοστάθης, μεθ' όσα και αν είπεν εις τον αγροφύλακα, θα ηδύνατο τις να υποθέση ότι δεν επεθύμει ειλικρινώς την διάλυσιν της διαφοράς με τα εξαδέρφια του. Με την πεποίθησιν δε ότι, αφού περί διευθετήσεως των συνόρων ποιμενικών βοσκών επρόκειτο –ο Δήμαρχος το πρωί θα μετέβαινε μάλλον προς το μέγα βουνόν με τας πολλές ράχεις, όπου ήτο το εκτεταμένον κατάμερον της οικογενείας των Πατσογιανναίων, Πατσοδημπτραίων και Πατσονικολαίων–, αυτός ευρέθη λίαν πρωί, καθώς εσυνήθιζεν άλλως πάντοτε, εις το καλύβι της αρραβωνιαστικής του.

Εντούτοις ο αληθής λόγος, δι' ον δεν ήθελε να συναντήση τον Δήμαρχον, ήτο η πτώσις εκείνη και το σκιάξιμον από το οποίον έπασχεν. Ήτο «σκιασμένος». Δεν

επεθύμει ν' αντικρίζη αρχάς, εξουσίας και ανθρώπους με αξιώματα. Τοιαύτη τις ήτο η «πετριά» την οποίαν έπασχεν.

Ο Μαυρονούρης, ενώ κοιμήθη την νύκτα εις την στάνην των Πλιακαίων, ούτε υποψίαν είχεν, όταν εξύπνησεν, ότι ο Στάθης είχεν εξημερώσει λίαν πρωί εις το μίαν τουφεκιάν τόπον απέχον καλύβι της πενθεράς του. Τον εθεώρει ως ευρισκόμενον κοντά εις το ιδικόν του πολυάριθμον κοπάδι. Διότι, εν τη φιλαυτία του, δεν αμφέβαλλεν ότι ο Στάθης είχε πεισθή εις τους λόγους του, όπως μείνη εις το ίδιον κατάμερόν του. Και όλ' αυτά, ίσως διά να φαίνεται ότι κάτι κάμνει κι αυτός, αντιδρών εν μέρει εις την απορροφητικήν απολυταρχίαν του προϊσταμένου του, του Δημάρχου.

Η νεά Κρατήρα, μία δειλή μελαχρινή, συλλογισμένη, κόρη είκοσι οκτώ ετών, εξύπνησε προ της ανατολής. Η μάνα της, η γρια-Πλιάκαινα, ως ευλαβής τσομπάνισσα, είχε πάει στον Αϊ-Χαράλαμπον να λειτουργηθή. Ο εις των αδελφών της κοιμάτο ακόμη έξω, παρά την θύραν της οικίας. Η κόρη είδε τον αρραβωνιαστικόν της να έρχεται και μετά την καλημέραν τού είπε μυστηριωδώς:

«Καλά που ήρθες!»

«Τι;»

«Ο Δημήτρης ο δραγάτης κάτι μας είπε».

«Τι πράμα;»

«Ο Δήμαρχος θέλει να σε μαλώση».

«Εμένα;... Γιατί;...»

«Για το μπουλετί⁹⁵».

«Ποιο μπουλετί;»

«Να, για τα προικιά μου».

«Έτσι σας είπε;»

«Ναι».

«Εμένα μου 'πε πως ο Δήμαρχος θέλει να μας ταιριασθή με τ' αδέρφια μου».

«Καλύτερα να σ' εύρη εδώ, να τα πείτε... να μην του κακοφανή».

«Τι θα του κακοφανή;»

«Να! να μη σε φοβερίξω».

«Γιατί να μ' φοβερίξω;»

«Να! ξέρω κι εγώ...»

Έως εδώ ετελείωσαν οι εκμυστηρεύσεις της μνηστής, αλλά και τόσαι ήσαν, ως φαίνεται, οι πληροφορίες ή και οι αντιλήψεις της. Ο Στάθης απεμακρύνθη δύο βήματα, ψιθυρίζων καθ' εαυτόν, με επαισθητήν κίνηση των χειλέων.

«Τι με μέλει εμένα; ... Τα μάγια, τα μάγια!... Οι μάγισσες!»

«Τι μουρμουρίζεις;» ηρώτησεν η Κρατήρα.

«Ξέρω κι εγώ;» είπεν ο Στάθης.

Κι εκάθισεν επάνω εις εν κούτσουρον εις το προαύλιον της καλύβης. Εκάθισεν, ίσως, διά να δείξη ότι δεν

95. Γραπτή απόδειξη που πιστοποιεί οικονομική συναλλαγή.

ήθελεν να φύγη. Αλλ' από της στιγμής εκείνης ήρχισε σφοδρά ν' ανησυχή. Εκοίταζε δεξιά και αριστερά και ήτο γεμάτος από υποψίας. Ο νεαρός κουνιάδος του εσηκώθη, ενίφθη εις τον μικρόν κρουνόν του ρεύματος, τον οποίον είχαν φέρει από την πέραν του ζυγώματος του βουνού, άνω της μικράς κοιλάδος, Τρύπην, είπε καλημέρα εις τον γαμβρόν του κι έτρεξε να υπάγη στο κοπάδι, ν' ανταμώση τον αδελφόν του. Αλλά πριν φύγη, εκοίταξε κατά τον δρομίσκον του βουνού, να ιδή αν επιστρέφη η μάνα του από τον Άγιον Χαράλαμπον, και όταν την είδε να έρχεται, τότε μόνον απεμακρύνθη.

Ο Στάθης εσηκώθη και εκοίταζε πότε εδώ και πότ' εκεί, ως να επερίμενε να ιδή ή ν' ακούση τίποτε. Έκουσε τω όντι κουδούνια και υπόκωφον βήμα φορητών ζώων, είτα φωνάς ανθρωπίνας ανερχομένας κάτωθεν.

Προφανώς ήρχετο ο Δήμαρχος με συνοδείαν. Ο Στάθης εδοκίμασε να το στρίψη, αλλ' ήτο αργά πλέον.

Κεφάλαιον Γ'

Η επίσημος συνοδεία ανήρχετο το βουνόν με βήμα βραδύ. Πρώτος ο Δήμαρχος ιππεύων επί φορβάδος, είτα ο ενωμοτάρχης Μαραγκάκης επί ημιόνου καθήμενος. Τρίτος ήρχετο επί οναρίου ο Σωτηράκης του Νταντού, δεκαπεντούτης, απόφοιτος του Σχολείου, ανεπιός του Δημάρχου, τον οποίον ο θείος του είχεν ως βοηθό γραφέα εις το δημαρχείον.

Κατόπιν ηκολούθουν πεζοί εις χωροφύλαξ εις τας διαταγάς του ενωμοτάρχου, ο δραγάτης Παναγιώτης ο Άλλαξης, γυναικάδελφος του Δημήτρη του Μαυρονούρη, και ο κλήτωρ της δημαρχίας μπαρμπα-Κυριάκος, ωραίος Υδραίος με βράκαν και φέσι, με υπερήφανον κοντήν φούνταν ή γαλίπαν. Είχεν αποκατασταθή προ χρόνων εις τον τόπον και διέπρεπεν επί αυστηρότητι και ακριβεία εις την υπηρεσίαν.

Ο Δημήτρης ο Μαυρονούρης, άμα εξύπνησεν, έσπευσε να κατέλθη παρακάτω εις προϋπάντησιν του Δημάρχου και της συνοδείας του. Αφού είπε καλημέρα με κατηφή όψιν, εφώναξε:

«Κυρ Δήμαρχε!... δεν είν' εδώ ο μουστερός».

«Ποιος;»

«Ο Στάθης του Πατσογιάννη».

«Δεν τους είπες να τον κρατήσουν;»

«Τους είπα, αλλά δεν ήρθε απεδώ».

Ο κυρ Κωνσταντής ο Μωραΐτης εθύμωσε.

«Να πάτε να τον βρήτε, όπου κι αν είναι... Εσύ, ο Κυριάκος κι ο χωροφύλακας... με την άδειαν του κυρίου νωματάρχη (έσπευσε να προσθέση). Και να μου τον φέρετε δεμένον εδώ, ακούς;»

«Άκουσα», είπε, χωρίς να σαλεύση από την θέσιν του ο Μαυρονούρης.

«Δεν μου έκαμες τίποτα, κουμπάρε», είπε με τόνον πτίας μομφής ο Δήμαρχος.

«Τι φταίω εγώ;»

«Λοιπόν, δεν είν' εδώ;» ανέκραξεν άμα ακούσας την ομιλίαν ο νωματάρχης.

«Δεν είναι».

«Διάλε τ'ς αποθαμένοι του!» έκαμεν ο Μαραγκάκης, κροτών το σπαθί του επί του σάγματος⁹⁶ της ημιόνου.

«Ταΐτε χωριάτε!» είπεν ο μπαρμπα-Κυριάκος, κτυπών ένα ξηρόκλαδον με την κοντήν ράβδον του.

«Μάλιστα, να πάτε!» επέφερεν ο κυρ Αντώνης ο Μαραγκάκης. «Χωροφύλακα! να συνοδεύσης τους ανθρώπους της δημαρχίας, όπου σας στείλη ο κύριος Δήμαρχος».

96. Σαμάρι.

Την ιδίαν στιγμήν, ως διά να βγάλη ψεύτην τον Δημήτρην τον αγροφύλακα, εφάνη μακρόθεν ένας «διακαμός», μία σκιά ανθρώπου. Ήτον ο Στάθης ο Πατσογιάννης, τρέχων ανάμεσα εις το πυκνόν δάσος, εις απόστασιν τριακοσίων περίπου βημάτων προς το μέρος της ακτής. Προφανώς κατήρχετο από την κορυφήν της δειράδος, και είχε μείνει προς στιγμήν ασκέπαστος, εξ ανάγκης, εις τινά αλών του δάσους, ενώ επροσπάθει να διαφύγη την συνάντησιν της συνοδείας.

Πρώτος ο Δήμαρχος τον είδε και τον υπέδειξεν εις τον Μαραγκάκην.

«Λοιπόν, να τος!» είπεν ο Δήμαρχος. «Τι μου έλεγες, Δημήτρη;»

Ο Μαυρονούρης εμάσησε πνιγμένην βλασφημίαν.

«Δεν ήξερα πως ήτον απάνω. Εγώ κοιμήθηκα στο μαντρί, αυτός θα 'ρχετ' απ' το καλύβι».

«Και μας άκουσε που ερχόμεθα και το στρίβει! Αρκεί να μην του είπες τίποτα».

«Εγώ;»

«Τρέξετε λοιπόν!» επρόσταξε ο δημοτικός άρχων.

Ο Μαυρονούρης, θέλων να δείξη ζήλον, έτρεξε πρώτος προς το μέρος όπου είχε φανή η σκιά, ήτις εκρύβη και πάλιν όπισθεν των δέντρων. Κατόπιν έτρεξαν ο Κυριάκος, ο χωροφύλαξ κι ο Παναγιώτης.

Αλλ' ο Κυριάκος, όστις έπραττεν ανεπιφυλάκτως και χωρίς ενδοιασμόν ή υστεροβουλίαν, επροσπέρασε τον Δημήτρην, είτα έκραξε προς τους άλλους δύο:

«Τρεχάτε σεις να του κόψετε τον δρόμο απ' την άλλη μεριά. Ταΐτε!».

Πλην ήδη ο Στάθης ο Πατσογιάννης, όστις εφαινετο ότι έπραττεν όλα τα πράγματα με αμφιβολία, έτοιμος να μετανοήση εις πάσαν στιγμήν, κάτι εσκέφθη, φαίνεται ότι ήτο μάταιον να τρέχη, αφού δεν κατεδιώκετο ούτε καν διά θετικόν τι έγκλημα. «Τι με μέλει;» θα ειπε μέσα του. «Ανίσως δεν ήταν τα μάγια! τα μάγια!...» Κι εστάθη.

Είτα μετά μίαν στιγμήν, έστρεψε το πρόσωπον προς τα εδώ και ήλθε, μειδιών πικρόν μειδίαμα ανάμεσα εις τα δύο μάγουλά του τα ισχνά και έχοντα όψιν χορταριασμένου και μουχλιασμένου βράχου, ήλθε, λέγω, εις προϋπάντησιν του Κυριάκου και του Δημήτρου.

«Εμένα γυρεύει ο κουμπάρος ο Δήμαρχος;» ειπεν· «εγώ δεν φεύγω· είμ' εδώ».

Του Δημάρχου το πρόσωπον, δι' ισχυράς θελήσεως, εγαλνίασε πάραυτα. Ένευσε προς τους άλλους να παύση πασ περιττός λόγος κι έκραξεν, ως να μην είχε συμβή τίποτε, προς τον Στάθην:

«Είναι κανείς στο καλύβι της πεθεράς σου, Στάθη;».

«Εκεί είν' η γριά, κύριε Δήμαρχε· τώρα ήρθα αποκεί».

«Πάμε μαζί ως εκεί, Στάθη;»

Ο νεαρός βοσκός επροπορεύθη και οι άλλοι ηκολούθησαν. Μετ' ολίγα λεπτά έφθασαν εις το προαύ-

λιον της λευκής ασβεστωμένης καλύβης, εις το υψηλόν οροπέδιον, έχον μεγαλοπρεπή θέαν προς το πέλαγος του βορρά και προς το πέραμα ανατολικώς μεταξύ των κήπων. Εκεί ανέπνεε τις τόσον αγνά και άφθονα, ώστε ήτο άπορον πώς ευρίσκοντο άνθρωποι τόσον μελαγχολικοί – από την αιώνιον μανίαν του ανθρώπου, εν ελλείψει δυστυχίας πραγματικής, να γίνεται δυστυχής με την ιδίαν του φαντασίαν.

Ο Δήμαρχος και η συνοδεία του επέξευσαν. Ηύραν εκεί όχι μόνον την γρια-Πλιάκαιναν και την θυγατέρα της Κρατήραν, αλλά και την άλλην κόρην της, την Τσιμπλιαράκαιναν, και τον σύζυγον ταύτης, τον Θανάσην. Μετ' ολίγας στιγμάς έφθασαν και οι δύο υιοί της γραιάς, οι Πλιακαίοι, αφήσαντες τα κοπάδια εις την φύλαξιν των παραγιών των. Όλοι είχαν έλθει ως εκ συνθήματος.

Ο γερο-Τσιμπλιαράκης, ο σύζυγος της Γηρακώς, ωμοίαζε σχεδόν με Μαλτέζον, εκτοπισμένον παρ' ελπίδα επί της κορυφής του ερημικού βουνού εκεί, εις την απόκεντρον μικρόν νήσον. Εκάπνιζε κοντήν πίπαν ακοίμπτον, είχε μισόκλειστα τα βλέφαρα κι εμάσα τας συντόμους αποκρίσεις που έδιδε προς τον Δήμαρχον –ερωτώντα αυτόν περί της καταστάσεως των αγροτικών κτημάτων και των ποιμνίων– μεταξύ της πίπας, του μύστακος και των οδόντων του.

Η Γηρακώ ήτο ευδιάθετος ν' αρχίση την συνήθη ρητορείαν.

«Καλώς ήρθατε, κουμπάρε κι αφέντη μας, κυρ Δή-

μαρχε. Η Παναγιά σάς έφερε. Απ' τα ψες το πουρνό, όπως και πάντα, δεν έπαψα να σας έχω στον νου μου. Το είπα εγώ της γριάς –δε σου το 'λεγα, μάνα;– πως κάτι μου έλεγε πως θα μας θυμηθή ο κουμπάρος, ο Δήμαρχός μας. Οληνύχτα σάς έβλεπα στ' όνειρό μου».

«Καλώς ήρθατε, κυρ Κωνσταντίνε, κουμπάρε, παιδάκι μου», είπε μόνον η γρια-Πλιάκαινα. «Καλά είν' η κουμπάρα, τα παιδιά;»

«Τα είπαμε ψες εμείς με την κουμπάρα», διέκοψεν ακράτητη η Γηρακώ. «Ούλα τα καλά τ' Θιου τα 'χουμε, τίποτα δε μας λείπει, δόξα να 'χη ο Μεγαλόδυναμος. Μα δεν πας να φορέσης κι εσύ τη φ'στάνα⁹⁷ σ', μάνα; Έτσι δα, με την κόκκινη μαλλίνα⁹⁸ θα είσαι μπροστά στον κουμπάρο και τ'ς μ'σαφισαίτοι... ας είναι καλά που μας θυμηθήκανε».

Είτα κύψασα πλησιέστερον της είπε, κρυφά τάχα, αλλά με φωνήν αρκούσαν διά ν' ακουσθή απ' όλους τους παρόντας:

«Έχομε γάμο εδώ, μάνα! Γάμο και χαρά. Για κοίταξε κει πέρα».

Της έδειξε μακράν εις την ράχιν, αλλ' η γραία δεν έβλεπεν αρκετά.

«Τι είναι;»

«Ο παπα-Φραγκούλης! πού σ' αυτόν τον κόσμο;... Έμαθα πως ήτον να λειτουργήση στον Αϊ-Κωνσταντίνον πέρα. Και τι δουλειά έχει αποδώ;»

97. Μακριά φούστα.

98. Μάλλινο μισοφόρι.

Η Μπόζαινα (έφερε το όνομα τούτο εκ του πατρός της, επειδή ήτο προγονή του Πλιάκα, εκ πρώτου γάμου της μπρός της γεννηθείσα) έλεγεν όλ' αυτά με μεγάλην φαιδρότητα. Ο κυρ Κωνσταντής ο Δήμαρχος, ακουσίως πως, επένευσεν εις το πλάγιον ερώτημά της και τότε η Μπόζαινα εβεβαιώθη.

Τότε στραφείσα προς τους αδελφούς της:

«Τι κάθεσθε, παιδιά; Δε σφάζετε κανένα βιτούλι⁹⁹;»

«Αυτό είναι δουλειά που γίνεται», είπεν ο εις των Πλιακαίων. «Άρρητα δεν έχει».

«Τώρα ψήνεται και το κοκορέτσι, πίσω απ' το ματρί εκεί», εβεβαίωσεν ο έτερος.

«Αλήθεια; Μπράβο!»

«Μα πώς; Μπορούσαμε να μη φιλέψουμε τον κυρ Δήμαρχο, τον κουμπάρο, στα τόσα χρόνια που μας θυμήθηκε;»

«Μα, αν είν' έτσι, να σφάξουμε κι ένα δεύτερο».

Ο κυρ Κωσταντής ο Μωραΐτης είχεν ειπεί εις τον κλητήρα του, αφού του ένευσε να πλησιάση.

«Τα μάτια σου τέσσερα! να μη μας φύγη ο Πατσοστάθης».

«Έννοια σου, κυρ Δήμαρχε· εμβήκα στο νόημα εγώ», απήντησεν ο Κυριάκος.

Ήδη είχε πλησιάσει, από την αντικρινήν ράχιν

99. Νεαρή γίδα ή νεαρός τράγος, ηλικίας περίπου ενός έτους.

που ήρχετο, ο παπα-Φραγκούλης επί οναρίου, μ' έναν μικρόν υιόν του ακολουθούντα πεζόν όπισθεν.

«Να, έφθασε ο παπάς», είπεν ο κυρ Κωνσταντής.

Και στραφείς προς τους Πλιακαίους:

«Τι κάθεσθε, παιδιά; Δεν κόβετε δυο κληματίδες; Θα χρειασθούν για τα στέφανα. Τα καταφέρνεις, κουμπάρα Γηρακώ;».

Και προς τον ανεψιόν του:

«Σωτηράκη, θυμήθηκες να πάρης το βαράκι¹⁰⁰ που σου είπα, με τις μεταξωτές κορδέλες;».

Ο μικρός νέος έβγαλεν από τον κόλπον του εν τυλιγμένον χαρτίον, μέσα εις το οποίον υπήρχον χρυσόχαρτα και χρωματισταί ταινίαι, οποία συνηθίζοντο προς διακόσμησιν των στεφάνων, και τα ενεχείρισεν εις την Μπόζαιναν, ήτις τα εδέχθη γλυκά μειδιώσα.

Εν τω μεταξύ ο παπάς επέξυσε, εχαιρέτησε την συνοδείαν, ήτις τον επροσηκώθη καθό εξερχόμενον από λειτουργίαν, κι έπτε μετά των άλλων το ρακί, το οποίον προσεφέρθη από τους βοσκούς εις τους επισκέπτας. Ο εις των δύο Πλιακαίων είχε φέρει ήδη το κοκορέτσι, το οποίον άχνιζε και είχε θεσπεσίαν κνίσαν¹⁰¹.

«Φέρετε το μπουλετί, παιδιά», είπεν ο κυρ Κωνσταντής. «Δεν είχατε καμωμένο προικοσύμφωνο, όταν έζη ο πατέρας σας;»

«Μάλιστα, κυρ Δήμαρχε».

100. Χρυσόσκονη.

101. Τσίκνα.

«Απάνω στ' αραφάκι το 'χω, κοντά στα κονίσματα», είπε η για-Πλιάκαινα.

Ο νέος έφερε το χαρτίον και το επαρουσίασεν εις τον Δήμαρχον. Ούτος ένευσε προς τον ανεπιόν του να το διαβάση.

«Εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνέματος», εδιάβασεν εις επήκοον¹⁰² πάντων ο Σωτηράκης, «πανδρεύω το σήμερα την δυχατέρα μου Κρατήρα με τον Στάθη, γιο του Πατσογιάννη, και της δίνω πρώτα την ευχή μου, εγώ κι η φαμίλια μου η μάνα της, από τα είκοσί μας νύχια, και της δίνω δεύτερο το καλύβι στην Κλινιά, στην κορφή της ράχης, μαζί με την αυλή του και τον φούρνο, και την περιοχή το χωράφι στην Κλινιά, σύμπλια¹⁰³ (δείνα και δείνα) και τ' αμπέλι (με τα σύνορα), άλλο χωράφι στα Καμπιά, σύμπλια (...), κι άλλο κοντά στ' Αγαλλιανού το ρέμα, σύμπλια (...), και τον ελιώνα στην Κεχειριά με σύνορα (...), κι άλλον ελιώνα στα Λεχούνια (με τόσα δένδρα και τόσα θηλιάσματα)... Και της δίνω εβδομήντα πέντε γίδια απ' το κοπάδι μας... και της δίνω όλα τα τίποτε και τα εντύματα του σπιτιού (ακριβής κατάλογος φορεμάτων, σινδόνων κ.τ.λ.), πέντε χαλκώματα, ένα ρακοκάζανο, τρία πιθάρια, δύο βαρέλια, τηγάνια... πυροστία... σκαφίδα... σήτα... κόσκινο».

Τίποτε δεν έλειπε.

102. Έτσι ώστε να ακούσει.

103. Κοντά, γειτονικά.

«Λοιπόν, τα προικιά είναι αρκετά», είπε σοβαρός ο Δήμαρχος. «Εφρόντισες για την άδεια που σου παράγγειλα, παπά;»

Ο Δήμαρχος εφυλάχθη καλώς να ερωτήση τους οικείους της νύμφης αν ενέμεναν εις την προίκαν, την οποίαν είχε ορίσει ο πατήρ των, ή αν ήθελαν να κάμουν συμβόλαιον. Ο εις εκ των δύο γυναικαδέλφων εφάνη ότι κάτι ήθελε να είπη, αλλά συναρπαγείς¹⁰⁴ από την βίαν του Δημάρχου, «αποδακώθηκε¹⁰⁵» κι εσιώπησεν.

Ο παπα-Φραγκούλης έβγαλεν από τον κόλπον του διπλωμένον χαρτόσημον, το εξεδίπλωσεν, έβαλε τα γυαλιά του κι εδιάβασεν:

«Ο Αρχιερατικός Επίτροπος... προς τον εφημέριον, τον Σκευοφύλακα Φραγκούλην Αλεξάνδρου.

»Επιτρέπεται σοι, ίνα στεφανώσης τον Ευστάθιον Ιωάννου Πατσάν, ετών τριάντα τεσσάρων, μετά της Κρατήρας Κωνσταντίνου Πλιάκα, ετών είκοσι επτά, εις πρώτον γάμον αμφοτέρους, τηρουμένων...» κ.τ.λ. κ.τ.λ.

«Λοιπόν, έχεις αντίρρησιν, Στάθη;» ηρώτησεν αίφνης ο Δήμαρχος τον γαμβρόν. «Όλα δεν είναι εντάξει;»

«Εγώ ήθελα να σ' πω έναν λόγον κρυφούτσικον, κυρ Κωνσταντίνε, κουμπάρε», είπεν ο Στάθης. «As τ' ακούση κι ο παπάς, ιερέας άνθρωπος είναι.»

104. Παρασυρμένος.

105. Δαγκώθηκε.

«Έλα, λέγε».

Ο νέος επλησίασεν, εστάθη μεταξύ του Δημάρχου και του παπά, οίτινες εκάθηντο επί τινός μεγάλου κορμού αγριού δένδρου, ερριμμένου εκεί, καταντικρύ εις την θύραν της μικράς οικίας. Έκυψε προς αυτούς και ήρχισε να λέγη:

«Εγώ, κουμπάρε, ήθελα να στεφανωθώ, και θα ήμουν στεφανωμένος από χρόνια τώρα. Μα φοβάμαι, φοβάμαι...»

«Τι φοβάσαι;»

«Τα μάγια!» είπε μυστηριωδώς.

«Και τα πιστεύεις αυτά;» είπεν ο κυρ Κωνσταντής.

«Τα πιστεύω, λέει;... Δυο μάγισσες, δυο κακές γυναίκες, τις ξέρω-δεν τις ξέρω, μου κάμανε... ναι, μου κάμανε μάγια, να μην ιδώ προκοπή».

«Και πώς δίδεις αξίαν εις του Σατανά τα έργα, Στάθη;» είπε λαβών τον λόγον ο παπάς. «Δεν ξέρεις ότι ο Διάβολος δεν έχει εξουσίαν επάνω εις τους δούλους του Θεού, να μπορή να τους βλάψη;»

«Μα τις είδα, σας λέω, με τα μάτια μου, παπά! Νύχτα, φεγγάρι ήτανε. Τις είδα που έκαναν τα μάγια. Τις γνώρισα, δεν τις γνώρισα, μα ως τόσο... μου έδεσαν κόμπο να μην μπορώ να τον λύσω».

«Φαντασία σατανική ήτον, Ευστάθιε», είπε σοβαρώς ο ιερέυς. «Και αν έκαναν τίποτε, το έκαναν διά να σε φοβίσουν. Μην το πιστεύης, να μην έχη ισχύν».

«Και δε μου λες ένα πράγμα, Στάθη», επέφερεν ο

Δήμαρχος, ώστε ν' ακούσουν κι οι άλλοι τριγύρω. (Εί-
ναι αληθές ότι μέγα μέρος των λεχθέντων όλοι είχαν
ακούσει.)

«Ορίστε, κυρ Δήμαρχε».

«Γιατί, ενόσω μένεις αστεφάνωτος, δεν φοβάσαι
μήπως δεν κάμης προκοπή, κι άμα στεφανωθής, φο-
βάσαι μήπως δεν κάμης;»

«Γιατί; Ξέρω κι εγώ;»

«Τότε έπρεπε να είχες χωρίσει».

«As μ' εχώριζαν».

«Δεν ήθελε να χωρίση, κυρ Δήμαρχε!» διεμαρτυρή-
θησαν μια φωνή η γραία κι οι δύο υιοί της.

«Τότε as στεφανωθή», συνεπέραναν ο παπάς. «As
βάλη το στεφάνι, κι είμαι βέβαιος ότι θα χαλάσουν
τα μάγια».

«Τω όντι!... Πολύ καλά λέγει ο παπάς», εφώναξεν
εγκαρδίως, μη δυνηθείς να κρατηθή από τον ενθου-
σιασμόν του, ο μπαρμπα-Κυριάκος. «Την ευχή σου
να 'χω, Λαλ-Πρίφτη!»

Εν τω μεταξύ το Γηρακό η Μπόζαινα, μειδιώσα πά-
ντοτε το γλυκύ μειδίαμα, είχε διέλθει εις τινά από-
στασιν, με τα στέφανα, τα οποία είχε κατασκευάσει,
κρατούσα και κρύπτουσα δήθεν αυτά, ακριβώς ώστε
να τα επιδεικνύη.

«Λοιπόν όλα καλά», έκραξεν ο Δήμαρχος εις επί-
κοον της Μπόζαινας· «as στολισθή η νύφη!»

«Κι έπειτα», είπεν ακόμη μετά τινά σκέψιν ο παπα-Φραγκούλης, «έχουμε κι άλλο μεγαλύτερον αντιμαγικόν εδώ. Να σου πω, Γηρακώ!»

Εσηκώθη, έψαξεν εις το δισάκι, το οποίον είχαν ξεφορτώσει από το ονάριόν του, και ανέσυρεν εκείθεν μικρόν χρυσοδεμένον βιβλιάριον, με σταυρούς στολισμένον, και το έδωκεν εις την Μπόζαιναν.

«Ιδού, λάβε Τετραβάγγελο. Ας το βάλη στον κόρφο του ο γαμβρός, την ώρα που θα τελήται το μυστήριο, για να μην τον πιάνουν τα μάγια».

«Μου βρίσκεται κι εμένα ένα Τετραβάγγελο, παπά. Να το βάλω στον κόρφο της νύφης;»

«Ακόμη καλύτερα».

«Λοιπόν, τίποτα δε μας λείπει», είπεν ο Δήμαρχος.

«Σύντεκνος;... Του λόου σ', κυρ Δήμαρχε;» πρώτησεν (αυτός ήτο ο δεύτερος λόγος τον οποίον είπεν) ο γερο-Τσιμπλιαράκης.

«Στάθη», είπεν ο Δήμαρχος, «δεν σ' έχει βαπτίσει ο γερο-Νταντός, ο γαμβρός μου;».

«Ναι».

«Να, ο γιος του ο Σωτηράκης, αυτός θα κρατήσεται τα στέφανα».

«Εγώ κουμπάρος;» είπε με παιδικήν χαράν ο Σωτηράκης.

«Εσύ!»

«Και δεν ήξερα, μπάρμπα, να βάλω τα καλά μ' τα ρούχα, μόνο ήρθα μ' αυτά που φορώ. “Κυριακή είναι, μα θα πάτε σ' εξοχή”, μου λέει η μάνα μου – “να μην

τα χαλνάς και στρώνεσαι όπου φτάσης... και τα χαλνάς”, λέει, “τα ρούχα σ’ Κρίμας!”»

«Δεν πειράζει», είπε γελών ο Δήμαρχος. «Μα γιατί σ’ επήρα, θαρρείς, για γραμματικό; Για κουμπάρο σ’ ήθελα! Κι έπειτα, δε σου είπα να πάρης βαράκια και κορδέλες;»

«Πού να καταλάβω;»

Είτα ο Δήμαρχος, με μαλακωτέραν φωνήν, προς τους συγγενείς:

«Ο γαμβρός, ωστόσο... αν και φορεί τα κυριακάτικα... για να μην το έχη παράπονο, καλό θα ήταν...»

«Πώς είπες, κυρ Δήμαρχε;» εμορμύρισεν¹⁰⁶ όπισθεν της πίπας του, εν μέσω μικρού νέφους καπνού, ο Τσιμπλιαράκης.

«Να σαλτάρει ένας», επανέλαβεν ο Δήμαρχος, «να του φέρη τα λαμπριάτικα τα ρούχα του... πέρ’ απ’ το καλύβι το πατρικό του. Πας, Γιώργη;»

«Εγώ, κύριε Δήμαρχε», είπεν ο νεώτερος εκ των Πλιακαίων.

«Και για καλύτερα, ας σε συνοδεύση ο Παναγιώτης. Τρεχάτε! Κι άκουσε! Όποιον εύρης από τους συγγενείς του γαμβρού, κάλεσέ τον στον γάμο».

«Να μη μας πουν πως τον εκάμαμε τάχα κρυφά τον γάμο», επέφερε γελών ο Δήμαρχος. «Πηγαίνετε. Έχουμε καιρόν ακόμα... όσο να στολισθή κι η νύφη».

«Πάμε... κι έφτασα!» έκραξε τρέχων εμπρός ο νέος.

106. Μουρμούρισε.

Ο Παναγιώτης ο Άλλαξης, ο δραγάτης, ηκολούθησεν όπισθεν του, με βάδισμα και τρόπον χασομέρη, εις τον οποίον επέβαλε τις αγγαρειάν. Άμα εκρύβησαν όπισθεν της πρώτης συστάδος των δένδρων, έκραξε προς τον νεαρόν βοσκόν:

«Στάσου, τι βιάζεσαι έτσι, Γιώργη; Να κάμουμε κι ένα τσιγάρο δα!».

Κι εξεκρέμασε την δερματινήν καπνοσακούλαν του από το σελάχι, όπου την είχε κρεμασμένην δι' ιμάντος.

Ο Γιώργης εξηκολούθησε να τρέχη εμπρός.

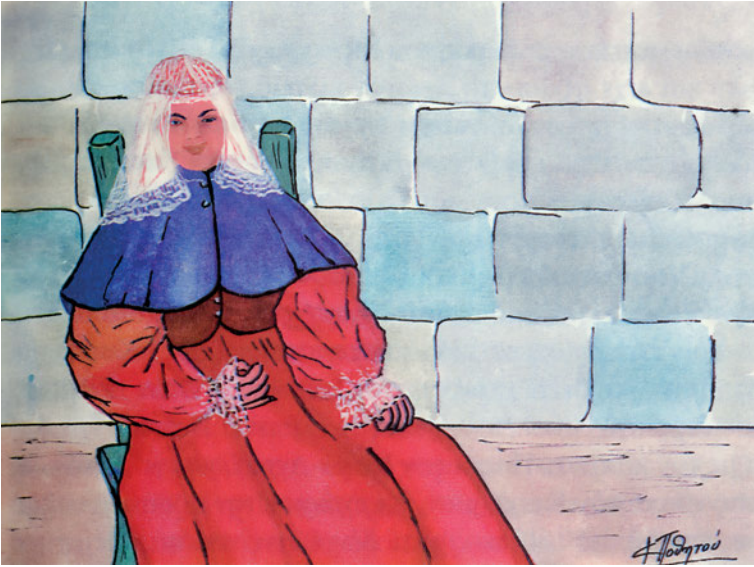
Μετά μίαν ώραν εφάνη πρώτος ο Παναγιώτης, όστις, φαίνεται, δεν είχε πορευθή όλον τον δρόμον, αλλ' είχε στήσει καρπούλι αντικρύ της επαύλεως του Πατσογιάννη, προς την ράχιν την νοτιανατολικήν.

«Έρχονται», είπε.

Τω όντι, μετ' ολίγα λεπτά, έφθασεν ο Γιώργης, φέρον τα λαμπριάτικα ρούχα του γαμβρού. Μαζί του ήλθαν από το καλύβι το Πατσογιανναίικο, η γριά Πατσού, η μάνα του γαμβρού, εις νεανίσκος, αδελφός του, μία αδελφή του χήρα με δύο ανήλικα παιδιά και εις εξάδελφός του, Πατσοδημήτρης.

Η νύφη, στολισμένη, κάτω νεύουσα τα όμματα, με τα βλέφαρα κατεβασμένα, τους επερίμενεν εντός της καλύβης. Της είχαν φορέσει πορφυρούν υποκάμισον μεταξωτόν, με λεπτά κεντήματα περί την τραχηλιάν και τας χειρίδας, φουστάνι «κερμεσουτί¹⁰⁷» βαθέος

107. Επίσημο φουστάνι.

κοκκίνου χρώματος, αλέμι¹⁰⁸ λεπτοϋφές, διαφανές περί την κεφαλήν, και βαβουκλί¹⁰⁹ βελούδινο περί τους βραχίονας και τους ώμους. Αληθινά, ως τσομπανοπούλα του βουνού, ήτο πολύ καλά ενδυμένη. Αλλ' η οικογένεια ήτον εύπορος, και άλλως η Μπόζαινα, η αδελφή της, ήταν επιδεξία, όσον και πάσα γυνή της πολίχνης.

Εντός της καλύβης, προχείρως ευτρεπισθείσης, εστάθησαν κατέναντι του μικρού εικονοστασίου ο γαμβρός κι η νύφη. Λαμπάδας, αλήθεια, είχαν ξεχάσει να φέρουν ο Δήμαρχος κι η συνοδεία του, αλλ' ο παπα-Φραγκούλης έψαξεν εις το δισάκι και ηύρε δύο εκ καθαρού κηρίου, αι οποίαι είχαν περισσεύσει από τον Άγιον Κωνσταντίνον. Είχον αναφθή επ' ολί-

108. Λεπτή αραχνούφαντη μαντίλα.

109. Είδος (βαμβακερού) γυναικείου ενδύματος.

γον, αλλ' επειδή ήσαν λειτουργημένοι, ο παπάς το έκρινεν ως καλόν οιωνόν διά το ανδρόγυνον.

Αμέσως εδαφίλευσεν¹¹⁰ ο ιερέυς τας ευλογίας του και ανέφερε όλα τα ζεύγη των Πατριαρχών, όσα λέγει η «ευχή», και ευχήθη επ' αυτούς «την δρόσον του ουρανού και την πιότητα της γης», επέθηκε τα στέφανα –τότε οι δραγάται έρριψαν δυο κουμπουριές κι ο χωροφύλαξ εξεκένωσε το όπλον του–, έφεραν τους τρεις γύρους με το «Ησαΐα χόρευε» και έρραναν όλοι τους νεονύμφους με ορύζι και με σιτάρι (ωσάν να ήξευρε κάτι η Μπόζαινα χθες, και είχεν αγοράσει διπλούν ορύζι από την πόλιν). Ο Σωτηράκης, εις όλον το διάστημα, ήτον ανεβασμένος επάνω εις ένα κούτσουρον, κι έφτανε η χειρ του ακριβώς εις την κορυφήν του γαμβρού.

Είτα όλη η συνοδεία το έστρωσεν έξω, εις την σκιάν δύο μεγάλων πλατάνων, σιμά εις την βρυσούλαν, κι επέπεσεν με ακράτητον πλέον πείναν εις τα δύο σφαχτά, τα οποία είχαν ψήσει οι παραγιοί, τα κοπέλια των αιγοβοσκών, στις σούβλες.

Οι καλεσμένοι, συγγενείς, γείτονες και οι παρατυχόντες, ανήρχοντο εις δύο δωδεκάδας και πλέον. Είχον έλθει από άλλας γειτονικάς επαύλεις ο Γιώργης τ' Παναγιώτη κι η Κυπαρισσού, η γραία σύζυγός του, και δύο ή τρεις άλλοι βοσκοί με τας γυναίκας των.

Ο μπαρμπα-Γιώργης ήτον ο πατήρ του αγροφύλακος Παναγιώτου και πενθερός του Μαυρονούρη.

110. Πρόσφερε άφθονα.

Ήτον παλαιός πολύ και είχε φθάσει το πρώτον κίνημα εις τας αρχάς του αιώνος, την αποστασίαν του Νικοτσάρα και Βλαχάβα και άλλα αρχαιότερα συμβάντα. Επίκαιρον εύρεν (ίσως εις άλλους να εφάνη άκαιρον και να ενθύμισε την παροιμίαν) εκ των παλαιών αναμνήσεών του να διηγηθή πώς εγίνοντο τον παλαιόν καιρόν μερικοί γάμοι.

«Ξέρετε, βρε παιδιά, τους Καραχμεταίους, αυτό το παλαιό σόι, που βρίσκεται' ακόμα κάτω στη χώρα; Ο Καραχμέτης, μη θαρρείτε πως ήτον Τούρκος. Ήτον Ρωμιός, Κουμπής του Νικολέτου, έτσι τον ελέγανε. Και τα είχε καλά με τον καπεταν Πασά, τον Καρά-Αχμέτ, και γι' αυτό τον είπανε κι αυτόν Καραχμέτη. Κι εχώρισε την πρώτη γυναίκα του, επειδή έτς' ήθελε, γιατί δεν έκανε παιδιά. Κι επήγε απάνω στην φεργάδα την τούρκικη, που ήτον αραγμένη εκεί κάτω στον Μέγα-Γιαλό, κι επήρ' έναν παπά με το στανιό να τον στεφανώσει με άλλην. Κι ο παπάς θέλησε να τους γελάση κι άρχισε να διαβάξη τη Μεγάλη Παράκληση, αντί να διαβάξη τα γράμματα του γάμου, μα ο Κουμπής, αγκαλά¹¹¹ κι αγράμματος σαν εμένα, το κατάλαβε· και τότε ο Πασάς εφοβέριζε τον παπά... κι ο παπάς, ζορ-ζουρνά, τους εστεφάνωσε, κι απ' τον φόβο του αρρώστησε, κι απέθαν' ύστερ' από ολίγον καιρό. Έχεις φλέβα απ' τους Καραχμεταίους, κουμπάρε, κυρ Κωνσταντίνε;» ηρώτησεν αίφνης με αρχαιϊκήν αφέλειαν, στραφείς προς τον Δήμαρχον.

111. Αν και, μολοντί.

«Εγώ, όχι!» απήντησε γελών ο Δήμαρχος· «συμπεθεριά μόνον έχω».

«Να με συμπαθάς, κουμπάρε», είπε ο γέρον βλέπων ότι και άλλοι εγέλασαν... «θα πιω στην υγεία σου το διπλό».

Ο μπαρμπα-Γιώργης ύψωσε την φλάσκαν και ήρχισε να προσφωνή:

«Ευλοπτό, παπά! Να χαίρεσαι το πετραχήλι σου! Την ευκή σου να 'χη το νέο ανδρόγυνο. Στερεωμένοι! Καλορίζικοι! Να ζήσουν! Με γιους! Γειτόνισσα Πλιάκαινα, και συ γρια-Πατσού, να τους χαίρεστε! Με αγγονάκια! Γεια μας! Καλή γεια! Διάφορο¹¹²! Καλή καρδιά! Χαρούμενοι! Και στα δικά σας, παιδιά! Κουμπαρόπουλο, παιδί μου, που τους στεφάνωσες, να ζήσης, να λαδώσης, να μυρώσης, ν' αγιάσης! Και πάλι να τρέξης με το κλήμα κατά πώς έτρεξες! Να χαίρεστε! Καλόκαρδοι! Κουμπάρε, κυρ Δήμαρχε, στεριωμένος, καλορίζικος, να σε χαρούμε! Να προκόψης! Σιδεροκέφαλος! Κυρ νωματάρχη, να χαίρεσαι το σπαθί σου! Να χαρήτε, παιδιά, εβίβα όλοι, πέρα πέρα! Γρια-Κυπαρισσού, να χαιρέσαι τον γέρο σου (εννοούσε τον εαυτόν του), εβίβα! Τέπερτε¹¹³!»

Ερρόφησε γερά και μισοάδειασε την φλάσκαν. Είτα ήρχισε να τραγουδή:

112. Ωφέλεια, συμφέρον.

113. Να ζήσετε.

Σαν πεθάνω, να με κλαίτε.
Κρίμα στον βοσκό, να λέτε.

Και μετά μίαν στιγμίν:

«Δε θα φέρετε και καμιά γύρα, παιδιά; Τι κάθε-
σθε;»

Εσηκώθη και με την αριστεράν προσέφερε το μαν-
δίλιον εις την νύφην.

«Εγώ θα την βγάλω στον κάβο πρώτα πρώτα», εί-
πεν.

Η Κρατήρα, κάτω νεύουσα, ανορθώθη μηχανικώς
και τον ηκολούθησεν.

Ο γέρων ήρχισε να μέλπη¹¹⁴ παλαιόν αιπολικόν¹¹⁵
άσμα:

*Τσόμπανος ελάλησε·
Βασιλοπούλα τ' άκουσε...*

(Και η βασιλοπούλα ερωτεύθη, εννοείται, τον βο-
σκόν, μαγευθείσα από την γλυκύλαλον μολπήν¹¹⁶
του.)

Και ο γέρων εξηκολούθησεν επί ώραν πολλήν να
οδηγή ακμαίος τον χορόν.

114. Τραγουδάει.

115. Βουκολικό.

116. Τραγούδι.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Κεφάλαιον Α'

Ο Αγάλλος είχεν αποκοιμηθή κατά την διάρκειαν της μακράς ταύτης ιστορίας του Σταμάτη, και δι' ελαφρού ρογχαλισμού, ως δι' υποκρούσματος, συνόδευε την διήγησιν.

Ο Πατσοστάθης, ως να επρόκειτο περί τρίτου προσώπου, απαθής και χωρίς να κοιτάζη τον αφηγητήν, ήκουε την ιστορίαν, μόνον δε άπαξ, καθ' όλον το διάστημα –όταν έφθασεν ο Σταμάτης εις την εξιστόρησιν αυτού του γάμου– τον ήκουσα να υποψιθυρίζη, αντί παντός άλλου σχολίου, μίαν δημώδη παροιμίαν: «Άκου τα, σακί δεμένο».

Όσον το κατ' εμέ, επειδή ο εις των ακροατών εκοιμάτο και ο άλλος δεν εδείκνυε να ενδιαφέρεται, εδέησε να φορτωθώ το μέρος του προσεκτικού ακροατού, αν και, ως εικός, ήμην πλέον κουρασμένος από τους τρεις άλλους, και να παρακολουθώ την αφήγησιν με τα όμματα, αν όχι με τα ώτα.

Τέλος, περί το λυκαυγές, όταν ετελείωσεν η διήγησις, με κατέλαβε βραχύς ύπνος. Όταν εξύπνησα, ο ήλιος ήτον δύο κοντάρια υψηλά. Μόνος ο Σταμάτης ευρίσκε-

το πλησίον μου, εις το στόμιον του σπηλαίου, ασχολούμενος να επιδιορθώση αλιευτικά τινά σύνεργα.

«Καλημερουδία σου!» είπε· «θέλεις καφέ; ρακί;»

«Ό,τ' είναι».

«Θα πάμε το βράδυ στο πυροφάνι, με τον Αγάλλο. Ελπίζω, δεν θα μας φύγης... Αν θελήσης να μας συνοδεύσης, θα διασκεδάσης πολύ».

«Ευχαριστώ...»

«Ο Πατσοστάθης επήγε στο χωριό σύνταχα, όταν σε είχε πάρει ο ύπνος. Του έδωκα εντολήν να πη είδησιν στο σπίτι πως είσαι καλά κι ευρίσκεσαι μαζί μας. Δι' όλα, βλέπεις, εφρόντισα».

«Άξιος ο μισθός σου».

«Ο Αγάλλος επήγε προς το παρόν στον μύλο, για να βγάλη μια αλεσιά. Το εξάγι¹¹⁷ θα μας το φέρη εδώ, να μας ζυμώση πίτα. Είναι πολύ επιδέξιος από τον καιρόν που ήτον παιδί. Τον είχεν αναθρέψει σαν κορίτσι η γρια-Αγάλλαινα. Ο Πατσοστάθης, όπου είναι, τώρα τώρα θα φανή, να μας φέρη και χλωρή μυζήθρα. Δεν το 'χει για τίποτε να θυσιάση κι ένα κατσίκι προς χάριν μας. Ελπίζω ότι θα γευθούμε θαυμάσιον κοκορέτσι».

«Αλλάχ βερσίν». (Ο Θεός να δώση.)

«Πιες τον καφέ σου, και να τραβήξης και μια τσιπουριά με το παγούρι, που το έχω στην βρύση για να κρυώση. Είναι θεϊόν πράγμα. Σ' αρέσει το μελόρακο;»

117. Εξαγόμενο.

«Δηλαδή ρακί από μέλι;»

«Ναι».

«Προτιμώ το καθαυτό, το σταφυλόρακο».

«Να 'ν' ευλογημένο!»

Ο Σταμάτης είχε ποτέ έναν προς πατρός θεϊόν, τον παπα-Διονύσιον, όστις ήτο μέγας και πολύς, προηγούμενος εις την Μονήν του Δοχειαρίου, εις Άγιον Όρος. Εκ στόματος του μακαρίτου εκείνου, κατελθόντος ποτέ προς επίσκεψιν των συγγενών του και καταλύσαντος εις την πατρών οικίαν, ο κοσμογυρισμένος τώρα νέος ενθυμείτο ακόμη όσας είχε ακούσει ολίγας φράσεις καλογηρικής. – Ω! ποίος ηδύνατο να προΐδη ότι αι μικραί αύται αναμνήσεις έμελλον να χρυσιμεύσουν εις το τέλος ως κλωστή λεπτή και στερεά, διά να οδηγήσουν τον πολυπαθή και πολυπλάνητον ναυτικόν έξω του ματαίου κόσμου!

Επήγε κάτω προς την βρύσιν, εις το μικρόν ρεύμα, το εκβάλλον εις την θάλασσαν, εις τον πυθμένα της στενής κοιλάδος. Μετά δύο λεπτά επέστρεψε και μοι προσέφερε το παγούρι. Ήτο φυσικόν πλατύ στόμα μεγάλης караβίδος, τεχνουργημένον με στόμιον και κοχλίον εκ μετάλλου.

Εσηκώθην, αισθανθείς ρώμην τινά, κι έφερα ολίγους γύρους περί τον αιγιαλόν και την μικράν κοιλάδα, βλέπων πόσον η ζωή ήτο γλυκεία εις τα ωραία, τα έρημ' ακρογιάλια της πτωχής νήσου μου. Αύρα εφύσα εις τους θάμνους τους μυρωμένους, το κύμα έπαιζε μαλακά εις την άμμον, ή έπληττε με φλοίσβον

τους χαμηλούς βράχους, στρουθία¹¹⁸ εκελαδούσαν εις τα δένδρα και τρυγόνια ερημικά έφευγον με ταχύν θρουν ανάμεσα εις τας πυκνάς λόχμας. Μετά εν τέταρτον της ώρας, μ' έκραξεν ο Αταίριαστος.

«Μας ήρθεν», είπεν, «η μυζήθρα μυρωδάτη, αχνιστή! Την έφερε πεσκέσι το Ξενιώ, η μικρή τσούπα¹¹⁹ του Πατσοστάθην. Ύστερ' από λίγο θα 'ρθη, λέει, ο αφέντης της –δηλαδή ο πατέρας της, αν έχης ξεχάσει την γλώσσαν μας ή αν δεν την έμαθες ποτέ καλά– να μας φέρη, λέει, το κοκορέτσι ψημένο, έτοιμο. Όσον διά τα δύο μπούτια, θα μας τα φέρη, λέει, ωμά, για να τα ψήσουμε αργότερα».

«Μπερεκέτ βερσίν». (Ο Θεός να τα πληθύνη.)

«Το άλλο μισό κασίκι το εκράτησε, λέει, για τη φαμίλια του, την οποίαν του έδωκεν ο Θεός και ο Δήμαρχος, επειδή θα μας ήτο πολύ να μας το έφερνε όλο, επτά οκάδες πράμα... Τώρα θα μας έρθη κι ο Αγάλλος, να μας ζυμώση την πίτα. Σ' αρέσει η τυρόπιτα με χλωρό τυρί και με δέκα αυγά;»

«Βεβαίως».

«Και πάλι τα δύο μπούτια, ο ίδιος ο Στάθης θα μας τα ψήση εδώ, για να έχουμε να δειλινίσουμε¹²⁰. Θα λάβουμε καιρό να σου διηγηθώ και “τα επίλοιπα της αναγνώσεως”».

«Έχει και συνέχειαν η ιστορία;»

118. Πουλιά.

119. Τσούπρα, κορίτσι.

120. Να φάμε το δειλινό.

«Πώς! Μήπως βαρύνεσαι ν' ακούης;»

«Οπωσούν».

«Το βράδυ θα πάμε με την βάρκα να γιαλέψουμε...
Θα είναι απόλαυσις διά σε το μελαγχολικό και γλυκύ
πυροφάνι».

«Τις οίδε;»

Κεφάλαιον Β'

«**Δ**εν μου λες, Στάθη...» είπε ο Σταμάτης, αφού εφάγαμεν το κοκορέτσι κι εδευτερώσαμεν και ετρισεύσαμεν τους γύρους του παγουριού εις το μέσον της συντροφιάς μας.

Ο Αγάλλος προ ολίγου είχε έλθει από τον μύλον και ο Πατσοστάθης είχε φθάσει φέρων εντός του τορβά το ήμισυ του εριφίου μετά της κεφαλής. Η μικρή Ξενιώ εκάθητο, χαριτωμένη, με το φουστανάκι της το κόκκινον, παρά την ρίζαν σχοίνου, βλέπουσα προς τον αιγιαλόν, αλλά στρέφουσα πλαγίως την κατατομήν με τον χλομόν νευρώδη λαιμόν της προς τον Αγάλλον, τον οποίον δεν εχόρταινε να θαυμάζη και ευλόγως. Δεν είχε ιδεί ποτέ της ωραίον ψαρομάλλην άνδρα, ξυραφισμένον, ροδοκόκκινον, με βελούδινον κούκον και με υψηλά υποδήματα υπεράνω του γόνατος φθάνοντα.

«Δεν μου λες, Στάθη, πώς τα κατάφερες, στην Χαλκίδα, με τις μάγισσες, Εβραίισσες και Τούρκισσες, όταν επήγαινες πεζός από την Αγίαν Άννα, απ' τον Αϊ-Βασίλη ή απ' τον Κοτσικιά, και τους εκουβαλούσες πεσκέσια, για να σου χαλάσουν τα μάγια; Θα σου

κόστισαν πολλά όλες οι επιχειρήσεις αυτές! Κι ως πόσα ταξίδια να έκαμες;»

Ο Πατσοστάθης εμειδίασε πικρώς και εβράδυνε ν' απαντήσει.

«Μην ενοχλῆς τον άνθρωπον, Σταμάτη», είπα εγώ.

«Τα όσα έπαθε είναι ανεκδιήγητα», είπεν ο Σταμάτης, χωρίς ν' απαντήσει απ' ευθείας εις την παραίνεσίν μου.

«Έπαθα τα 'παθα», είπε μετά στεναγμού ο βοσκός. «Το κεφάλι μου τα φταίει όλα. Τ' ήθελα, τι γύρευα εγώ να μπλέξω από εξαρχῆς με μάγισσες; Ο Γεραμπῆς τα ξέρει αυτά (έδειξε τον ουρανόν νεύσας μετας οφρύς και ανατεινας το μέτωπον). Είναι τα γραφτά της μοίρας. Το τι είναι γραφτό τ' ανθρώπου, δεν μπορεί να γλιτώση κανείς απ' αυτό. Ως τόσο, άμα μπλέξη κανείς, πώς να κάμη; Ζορ-ζουρνά, πρέπει να λιβανίση τον τρισκατάρατο. Οι ίδιες οπού φτιάνουν τα μάγια, οι ίδιες μπορούν και να τα χαλάσουν. Καλός χριστιανός δεν ανακατεύεται σ' αυτές τις δουλειές. “Τα ψώνια τ'ς αμαρτίας θάνατος¹²¹!”»

«Τι λογῆς μπλέξιμο είχες κάμει εσύ, Στάθη;» ηρώτησεν ο Αγάλλος.

«Θέλει να πη για την πεθερά του και την κουνιάδα του, πως του έκαμαν μάγια διά να τον πανδρέψουν», είπεν ο Σταμάτης.

121. «Τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος»: Η πληρωμὴ τῆς αμαρτίας, δηλαδὴ τὰ αποτελέσματά τῆς, εἶναι ὁ πνευματικὸς θάνατος.

«Α, λοιπόν, με τα μάγια σ' εκατάφεραν;» είπε γελώντας ο Αγάλλος.

«Με τα μάγια, ζερ¹²²...» απήντησεν ο Στάθης.

«Και χωρίς τα μάγια, πάλιν δεν θα πανδρευόσουν;»

«Δεν ήμουν εγώ για να μπω στον κόσμο, ήμουν για να καλογηρέψω», είπε ο Στάθης.

«Είχες κανένα τάξιμο;»

«Πριν γεννηθώ, με είδε στον ύπνο της, όντας με είχε στην κοιλιά η μάνα μου».

«Σαν τι σε είδε;»

«Είδε πως έμελλε να γεννοβολήση έναν τράγο μαύρον, κατάμαυρον, με μακριά μαλλιά και γένια. Κι όταν μ' εσπαργάνωσε την πρώτη βραδιά, της φάνηκε πως ήρθε στον ύπνο της ο πάτερ Σισώνης απ' το μοναστήρι κι επήρεν απ' το μανδρί την μεγάλην ψαλίδα, οπού κούρευεν ο αφέντης μου τα γίδια, και μ' εκούρεψε».

Η μικρή Ξενιώ έσκυψε το πρόσωπον στην ποδιά της, διά να κρύψη τα γέλια της, άμα ήκουσε τα λόγια αυτά του πατρός της, αλλά μικρός κρυστάλλινος ήχος την επρόδωσεν. Ο αφέντης της εστράφη προς αυτήν και της είπεν αυστηρώς:

«Σύρε κατά το ρέμα, Ξενιώ, να παίξης. Θα βρης και καβουράκια που βόσκουν μες στην άμμο του ρουακιού».

Η Ξενιώ υπήκουσε, χωρίς να δείξη την ελαχίστην δυσθυμίαν.

122. Τουρκικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει «βέβαια».

«Λοιπόν, δεν μας είπες», επανέλαβε ο Σταμάτης, «ως πόσα ταξίδια έκαμες κατά την Χαλκίδα, πόσες μυζήθρες και πόσα τυριά και βούτυρα εκουβάλησες· κι αν είχες και τίποτες σκουρολίρες παραχωμένες πουθενά... είχαν τύχη να τις φάγουν οι εβραιοπούλες κι οι χανούμισσες... Αυτές βέβαια δεν επροσκυνούσαν κούτσουρα... όπως λέγει η παροιμία».

«Είχα ακουστά μου», ήρχισεν ο Πατσοστάθης, «πως αυτές οι άπιστες είναι πολύ μαστόρισσες στα μάγια, για να τα λύνουν και να τα δένουν... Τον τουρβά στον ώμο εγώ, και μπάρκα στου Παϊκέλα... Έτσι τον έλεγαν, θαρρώ, τον καρaboκύρη οπού 'χε το ταχύπλο, για την Αγίαν Άννα, πέρα (έδειξε προς νότον). Φτάνουμε στο Γριπονήσι, αρωτώ πούθε πάει ο δρόμος για την Έγριπο. Μου 'παν πως είναι δεκαπέντε ώρες δρόμος. Εγώ τον πήρα, θαρρώ, την πρώτη φορά για οχτώ ώρες. Την δεύτερη και την τρίτη φορά θα έκαμα ως εννιά-δέκα ώρες· κάπου εμποδίσθηκα κι αργοπόρησα».

«Είναι φοβερός στα πόδια», μου είπε χαμηλή τη φωνή ο Αταίριαστος.

«Το πιστεύω».

Εκοίταζα την ισχνότητα, το μελαπόν και το νευρώδες των μελών του πεντηκοντούτου βοσκού, και είχαν ιδεί εν μικρώ την ευκινησίαν του.

«Τι λογής εμπόδια νύρες;» ηρώτησεν ο Σταμάτης.

«Κάτι γυφτοχαρατζήδες, που τους λέγανε τον παλιόν καιρό, κάτι ταχτικοί, δασοφύλακοι και τέτοιοι,

ήθελαν να μου κάμουν τον άγριο, πως δεν ήταν τάχα ταχτικό το διαβατήρι μου. Τους εφίλεψα μυζήθρα και μ' άφησαν ελεύθερο. Ντουγρού για την Έγριπο».

«Λοιπόν, τις αντάμωσες τις μάγισσες;»

«Πώς!»

«Και σου χάλασαν τα μάγια;»

«Είπαν πως θα μου τα χαλάσουν. Μόνη μ' αποχρέωσαν να ξαναπάω και δεύτερη φορά και τρίτη, επειδής και δεν ήταν ακόμη ούρμα¹²³ για να χαλάσουνε».

«Ποια δεν ήταν ούρμα;»

«Τα μάγια».

«Μήπως είναι σύκα ή άλλο τίποτε;»

«Έτσι μου 'λεγαν. Μα όποιος πέση σε μάγισσας χέρια ή σε γιατρού ή σε δικηγόρου... αυτά παθαίνει».

«Αυτό το είπες πολύ σωστό», είπε μετά καγχασμού ο Σταμάτης. «Εγώ μάλιστα έχω ακούσει πως ένας κάποιος δικηγόρος, με μίαν υπόθεσιν ενός πελάτου, την οποίαν είχε επί χρόνια στα χέρια του, υπάνδρευσε πέντε θυγατέρας κι έδωκε την ιδίαν υπόθεσιν προίκα εις την έκτην και τελευταίαν κόρην του, την οποίαν υπάνδρευσε μ' έναν δικηγόρον. Και όταν μετά τινά καιρόν ο νέος γαμβρός του ήλθε περιχαρής να του αναγγείλη ότι αυτός κατώρθωσε επί τέλους να τελειώση την ατελείωτον υπόθεσιν, ο πενθερός εσήκωσε και τα δύο του χέρια και τον εφασκέλωσε λέγων: “Βρε στραβέ, επήγες να βγάλης απ’

123. Όρμα.

τα χέρια σου αυτό το μεταλλείον;». Αυτή η ιστορία πρέπει να είναι σωστή και πιστεύω να έχη γίνει», επέρανεν¹²⁴ ο Σταμάτης.

«Βέβια, ως καθώς όλα τα όσα λέουνται», επεκύρωσεν ο Πατσοστάθης.

«Λοιπόν, εις το τέλος τι απογίνε;» επέφερεν ο Σταμάτης. «Θαρρώ πως δε σου τα ἔλυσαν τα μάγια... σου τ' ἄφησαν δεμένα!»

Ο Σταθης ἔσεισε τους ὤμους.

«Σου τ' ἄφησαν δεμένα», επανέλαβεν ο νέος, «και γι' αυτό εις το ὕστερο ἐπήγες και σ' ἄλλες στρατες... καθώς και στην Μαριώ της Σουσάννας!...»

Ο Πατσοστάθης ἔκαμε κίνημα αποτροπιασμού.

«Ἐπήγες, καθώς ἔχω μάθει», ἐπέμεινεν ο Σταμάτης, «στην Μαριώ της Σουσάννας, ὅπου υπέφερες κάτι ἄλλα σκοντάμματα».

«Τι σκοντάμματα;» ηρώτησεν ο Σταθης.

«Αυτή σ' ἔγδυσε, καθώς μου εἶπαν. Μήπως οι ἄλλες δεν σε εἶχαν γδύσει; θα πεις· ἄλλ' αυτή δεν σε κατάφερε να βγάλῃς την κάπα σου και το πουκάμισό σου, και σ' ἔβγαλεν ἔξω στο χαγιάτι, την νύκτα με το φεγγάρι;...»

«Σιώπα, για ὅλους!» εἶπεν ικετικῶς ο Σταθης.

Ο Σταμάτης ἔπαυσε προς στιγμὴν, εἶτα ἔκυψε προς ἐμέ, κι ἐνῶ ο Πατσοστάθης ἐσηκώθη κι ἔκαμε τρία βήματα ἔξω, ως διὰ ν' αναπνεύσῃ ἀέρα, με χαμηλὴν φωνὴν μ' ἐπληροφόρησεν:

«Αυτή η μαστόρισσα τον εἶχε κάμει να πιστεύσῃ

124. Συμπέρανε.

ότι δεν θα 'πιαναν οι εξορκισμοί της, αν αυτός δεν εγδύνετο τσιτσι· τον έβγαλε έξω στο λιακωτό ολόγυμνον, την νύκτα στο φεγγάρι, ύστερα τον έκλεισε έξω και τον άφησε να γυρίζη στα σοκάκια γυμνός».

«Αρκεί, πλέον. Άφησέ τα, Σταμάτη», είπα εγώ.

«Ε! Στάθη, έλα δω, κάθισε», είπεν ο Αταίριαστος· «έλα να πιεις ένα τσίπουρο, να πάν' τα φαρμάκια κάτω. Σώνουν πλέον τα σκοντάμματα».

Ο βοσκός επέστρεψε κι εκάθισεν εις την θέσιν του.

«Εβίβα, παιδιά! Γεια μας! Διάφορο! Καλή καρδιά! Καλώς να σ' εύρω, κυρ Σταμάτη! Καλώς να σ' εύρω, καπετάν Αγάλλο».

«Καλώς να 'ρθης!»

«Άλλο δεν έχουμε να πούμε», εξανάρχισε πάλιν ο Σταμάτης, μόνο για τον γερο-Μουστάκα –για θυμήσου, Στάθη!– που σου διάβαζε την Σολομωνική».

Εγώ εδυσχέρανα μεγάλως από την υποτροπίασιν ταύτην της ομιλίας, αλλά παραδόξως ο Πατσοστάθης εγέλασε καλόκαρδος και είπε:

«Α, ναι! Μ' την εδιάβαζε, λέει».

«Ήξερε καλά γράμματα;»

«Μα δεν ξέρουν γράμματα», παρετήρησεν ο Αγάλλος, «όσοι διαβάζουν την Σολομωνική».

«Εγώ εννοώ αν ήξερε της Σολομωνικής τα γράμματα».

«Πρέπει να τα 'ξερε», είπεν ο Στάθης.

«Κι αν δεν τα 'ξερε αυτός, τα 'ξερε η Δεσποινού, η γυναίκα του», επέφερεν ο αδιόρθωτος Σταμάτης.

«Τι έκαμε η Δεσποινού η γυναίκα του εις την υπόθεσιν αυτήν;» ηρώτησεν ο Αγάλλος.

«Θαρρώ πως έπαιξε το κυριώτερον μέρος», απήντησεν ο Αταίριαστος. «Ιδού! Ιδού! Αφού είχε χηρέψει ο Γιάννης ο Μουστάκας, όταν έπαυσαν πλέον τα διάφορα ανταρτικά κινήματα, τα πετσώματα και κλεφτολογήματα, εις τα οποία είχε λάβει μέρος, μη ευρίσκων πλέον πουθενά πλιάτσικο, ανίκανος να δουλέψη, εκατάφερε με φοβέρες την Δεσποινού του Παρισάκη, μαζί με την προίκα της, να τον νυμφευθή, ενώ θα ήτον είκοσι πέντε χρόνια νεωτέρα του, υποσχεθείς εις αυτήν ότι θα ήτον ικανός να καλλιεργή τ' αμπέλια και τους ελαιώνας της. Σαν έγινε ο γάμος την Αποκριά κι εμβήκε η Σαρακοστή, επήγαν μαζί στο αμπέλι να δουλέψουν. Η Δεσποινού, μοναχή της, κι εκλάδευε κι έσκαφτε.

»Ο καπετάν Γιάννης, πρωτοπαλικάρο του Τσάμη Καρατάσου, όπως εκαυχάτο μόνος του, είχε μαζί του μίαν τσάπα, ένα κλαδευτήρι κι ένα τουφέκι. Έκαμε πως ήρχισε να σκάφτη, αλλά κάθε τέταρτον της ώρας, κάθε πέντε λεπτά, αυτιάζετο¹²⁵, ηκροάτο κατά το δάσος, κι έξαφνα άφηνε την τσάπα, έδραχνε το τουφέκι κι έτρεχε στ' ορμάνι¹²⁶ να κυνηγήση τ' αγρίμια. Έριχνε πολλές τουφεκιές στον βρόντο και δεν εσκότωνε κανένα πουλί. Τέλος, η Δεσποινού το εκατάλαβε, ότι δηλαδή ο σύζυγός της, ως πρωτοπαλικά-

125. Αφουγκραζόταν.

126. Ρουμάνι, δάσος.

ρο κι αρχικλέφτης, δεν ήταν άνθρωπος για δουλειά, κι επήρε την απόφασή της να δουλεύη και να τον τρέφη.

»Όταν ο Στάθης, εδώ ο φίλος μας, απηλπίσθη από τις μάγισσες της Χαλκίδος κι από τη Μαριώ της Σουσάννας, ο γερο-Γιάννης εκατάφερε και τον έκαμε να πιστεύση πως αυτός μόνος ημπορούσε να του χαλάση τα μάγια με την Σολομωνική. Τον επήρε μίαν νύκτα στο σπίτι, άνοιξε κάτι παλιόχαρτα με κάτι παλιά γράμματα κι άρχισε να μουρμουρίζει και να κάμν πως διαβάζει. “Τώρα, σαν ακούσης”, του είπε, “πέτρες να πέφτουν στα κεραμίδια μας, να καταλάβης πως μας άκουσαν τα τζίνια κι ήρθαν, και τότε θα είναι η στιγμή που θα τα παρακαλέσουμε να μας χαλάσουν τα μάγια”.

»Εξηκολούθει ο Γιάννης τους εξορκισμούς και, πράγματι, ηκούσθησαν μικρά χαλίκια να χτυπούν επάνω στη σκεπή του σπιτιού, σημείον ότι ήρθαν τα πνεύματα, τα τζίνια, τα οποία επεκαλείτο ο γερο-κλέφτης. Αλλ’ ούτος, ως καλός μηχανικός, είχε προβλέψει διά το σκηνικόν τούτο.

»Δηλαδή, απλούστατα, είχε δασκαλέψει την Δεσποινού, την γυναίκα του, και της είχαν είπει: “Τώρα που θα ῥθη αυτός ο τσόμπανος να του διαβάσω την Σολομωνική, εσύ να βρεθής έξω από το σπίτι και σε λίγο ν’ αρχίσης να ρίχνης χαλάζι τα χαλίκια απάνω στη σκεπή του σπιτιού μας”. Η Δεσποινού, αν κι ελυπείτο τα κεραμίδια του σπιτιού της, που

θα έσπαζαν, ηναγκάσθη να συμμορφωθή και με την απαίτησιν ταύτην του γερο-κλέφτη του ανδρός της. Αφού τα είχε κάμει όλα γυαλιά-καρφιά, αφού είχε φάγει ελαιώνας και χωράφια, τι την έμελε πλέον διά τα κεραμίδια της σεσαθρωμένης καλύβης της;

»Έτσι λοιπόν, με όλας αυτάς τας τόσας επιχειρήσεις και τα πειράματα, επροσπάθησεν ο Στάθης εδώ ο φίλος μας, να κατωρθώση να του χαλάσουν τα μάγια – και τα μάγια έμειναν αχάλαστα».

Είτα εστράφη προς εμέ κι επρόσθεσε χαμηλή τη φωνή:

«Εκτός αν δεν υπήρχαν μάγια για χάλασμα».

«Ποιος ξεύρει;» είπεν αυτήν την φοράν ο Αγάλλος.

Κεφάλαιον Γ'

Καθώς έφεγγε το πυροφάνι στον αιγιαλόν και κατέλαμπεν όλον τον βυθόν εις τα ρηχά κύματα και την μαύρην ακτήν και τους θάμνους τους πυκνούς, τους επιστέφοντας γύρω τους βράχους και τις ξέρες και τα νησάκια τα μικρά, οπού ξεχώριζαν μακράν προς το πέλαγος, και άφηνε τον ουρανόν αόρατον κι εκάπνιζε μαυρίζον τ' αστέρια, ο Αγάλλος ορθός εις την πλώρην της βάρκας, υψηλός, επιβλητικός, βαθυγόνατος, με τα υποδήματα έως άνω σχεδόν εις τους βουβώνας, με τον μακρόν του γάντζον, δι' ου εξηρεύνα ως Ποσειδών την θάλασσαν, δεν έπαυε να στέλλη, βραχεία τη φωνή, προστάγματα εις τον Σταμάτην, τον κρατούντα με άκραν υπομονήν τας κόπας.

«Σία!... Άλα!... Γιαλό... όλο γιαλό... Δούλευέ τα!... Γιομάτα!...»

«Συ με παρασάστισες με τα παραγγέλματά σου, Διαμαντή», έλεγε με γέλια ο Σταμάτης. «Τι να πρωτοθυμηθής απ' όλ' αυτά;... Ορίστε τώρα, παρακαλώ... “Σία... άλα... Δούλευέ τα... Γιομάτα!” Μωρέ, τι κουμά-

Τα ρόδινα ακρογιάλια

ντα είν' αυτά; Αυτά συγκρούονται μεταξύ των, όπως αυτή η βάρκα, αν μου κατεβή έξαφνα να την ρίξω επάνω σ' εκείνην την ξέρα... Τότε θα κάμουμε όλοι από ένα λουτρόν, κι ο Αγάλλος δεν θα έχη πλέον βάρκα, όπως δεν έχω εγώ κανέναν μύλον κληρονομιά, ούτε από την μπτριάν μου, λόγου χάριν, ούτε από την συμπεθέραν μου».

«Όλο λόγια είσαι», είπεν ο Αγάλλος. «Κοίταξ' εδώ, δάγκασ' αυτό το χταπόδι!... Πλάκωσε εκείνη την καβούρα με την κόφα επίστομα¹²⁷, μη μας φύγη! Και τότε τι θα ψήσουμ' επάνω στα κάρβουνα;»

Εγώ ήμουν εξαπλωμένος κατά πλάτος της πρύμνης, ενανουριζόμεν από τους μαλακούς λικνισμούς της βάρκας, ανέπνεα τον καπνόν του δαδίου κι επροσπάθουν να διακρίνω τα άστρα εις τον άνω βυθόν.

«Πλέον μακάριος κι από σένα», μου είπεν αίφνης ο Σταμάτης, ως να εμάντευε το κενόν της σκέψεώς μου, «είναι ο Πατσοστάθης, που ροχαλίζει χωμένος εις έναν σχοίνον, τυλιγμένος με την κάπα του, και στοιχηματίζω πως ακούει στα όνειρά του το αναχάρασμα¹²⁸ των γιδιών, που βρίσκονται πλαγιασμένα τριγύρω του».

Έδειξεν ένα μαύρισμα εις την ακτήν. Ήτο τω όντι ο βοσκός πλαγιασμένος εκεί, ανάμεσα εις το κοπάδι του. Τον είχε μεθύσει την ημέραν ο Σταμάτης και τον είχε πείσει ότι έπρεπε να μείνη να κοιμηθή εκεί, επί

127. Μπρούμυτα.

128. Τον μηρυκασμό, το αναμάσημα της τροφής.

της παραθαλασσίας, αν ήθελε να χαλάσουν τα μάγια. Λόγω ότι αι εχθραί του, όσαι τον εκακομελετούσαν την νύκτα, θα τον υπέθετον κοιμώμενον εις την στάνην του· αλλά πλησίον της θαλάσσης της πικροκυματούσας, δεν θα ήτο δυνατόν ποτέ να τον εύρουν τα μάγια.

«Βαρύνεσαι να σπκώσεις το κεφάλι να κοιτάξης τον Πατσοστάθη», μου είπε ο Αταίριαστος. «Τόσον βαριά σ' εκυρίευσε το ραχάτι¹²⁹!... Και πού να σ' έβλεπε τώρα από πουθενά η Περμαχούλα!»

«Ποια Περμαχούλα;» είπα εξαφνισθείς εγώ.

«Εκείνη που ξεύρεις... η λατρευτή σου!»

«Δεν είναι καμία... λατρευτή μου!» είπα μετά δυσφορίας.

«Α! την αρνείσαι; Από τώρα!» είπε με αλλόκοτον ήθος ο Σταμάτης.

«Μην ετρελάθης, φίλε μου;»

«Εγώ;... Και τι σου φταίω; Εσύ γνωρίζεις τον τρόπον... Ημπορείς να την καταρασθής κι αυτή ν' ασχημίση, όπως η άλλη».

«Ποια άλλη;»

«Τουλάχιστον, έτσι έγγραφες τα παλαιά χρόνια σ' ένα ποίημά σου. Δεν θυμάσαι;»

«Πότε;»

129. Χουζούρι, χαλάρωμα.

«Τον καιρόν που έγγραφες στίχους... Όταν εκατοικούσαμε μαζί, κάτω από την Ακρόπολιν, στο Ριζόκαστρο... Όταν εγώ είχα τρία χρόνια στην πρώτην του Γυμνασίου».

Εγώ έκλεισα τους οφθαλμούς κι εσιώπησα.

«Ενθυμούμαι κάτι στίχους σου... Μα πολύ ρομαντικούς... Μήπως εμιμείσο τον Αχιλλέα τον Παράσχον τότε; Άκουσε:

*Εἰς ἓνα μνήμ' ἀγνώριστον, μικροῦ κοιμητηρίου,
δεν θέλω να το βλέπωσιν ακτίνες του ηλίου·
μηδέ κυτάρισσος σκαιά μηδ' ἀπεχθής ἰτέα
να το σκιάζη· καταγιγῆς ας το κτυπά βιαία!*

*Και δεν ποθῶ θυμίαμα, δεν θέλω ψαλμωδιάν·
να ἔλθης μόνον σε ζητῶ, μίαν θαμβήν πρωίαν,
να βρέξης μ' ἓνα δάκρυ σου το διπρασμένον χῶμα,
κι ας σβήσῃ με το δάκρυ σου και τ' ὄνομά μου ἀκόμα.*

«Τους θυμάσαι αυτούς τους στίχους;» πρότησεν ο Σταμάτης.

«Δεν ξέρω...»

«Έτσι ετελείων' ἓνα ποίημά σου. Έν' ἄλλο ἀρχιζεν ὡς εξής:

*Δεν ἔχω πλια παράπονο σ' εσέ, δεν ἔχω, κόρη·
Τον πόνον που το στήθος μου εξέρνα, δεν εχώρει,
θα τον χωρέσ' ἡ ἄβυσσος, ἡ γῆ θα τον χωρέσῃ·
εἶναι βαθύ το πέσιμο που ἡ φτέρνα μου θα πέσῃ.*

«Κι αυτούς τους εξέχασες;»

«Βέβαια», είπα.

«Ενθυμείσαι τουλάχιστον την συνέχειαν αυτών των στίχων που έγραφες έναν καιρόν;»

*Συ που θάμπωσες τον ήλιο,
που σ' εξήλεψ' η αυγή·
σπέρμα ουράνιο, ριχμένο,
που σ' εβλάστησε στη γη.*

Ενθυμείσαι;»

«Όχι».

Για τον συγγραφέα

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης γεννήθηκε στη Σκιάθο το 1851. Φοίτησε σε γυμνάσια της Χαλκίδας, του Πειραιά και της Αθήνας και τελείωσε τη μέση εκπαίδευση το 1874, σε ηλικία 23 ετών. Την ίδια χρονιά γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή. Παράλληλα έμαθε μόνος του ξένες γλώσσες. Οι οικονομικές δυσκολίες τον ανάγκασαν να διακόψει τις σπουδές του και να εργαστεί ως μεταφραστής σε εφημερίδες. Ο Παπαδιαμάντης ήταν βαθύτατα θρησκευόμενος, ταπεινός και μοναχικός. Έζησε μια στερημένη και φτωχική ζωή.

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης έγραψε στην καθαρεύουσα. Ωστόσο αυτή η γλώσσα διανθιζόταν με λέξεις και φράσεις της δημοτικής. Ειδικότερα στους διαλόγους τα πρόσωπα μιλούσαν στη δημοτική ή στη διάλεκτο της Σκιάθου, της πατρίδας του.

Έγραψε τα μυθιστορήματα *Η μετανάστις* (1879), *Οι Έμποροι των Εθνών* (1883), *Η γυφτοπούλα* (1884), καθώς και διηγήματα, ανάμεσα στα οποία: *Βαρδιάνος στα σπόρκα* (1893), *Η νοσταλγός* (1894), *Έρως - Ήρως* (1897), *Η φόνισσα* (1903), *Το μοιρολόγι της φώκias* (1908) κ.ά.

Πέθανε στη Σκιάθο το 1911.

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης φωτογραφημένος
από τον Παύλο Νιρβάνα το 1906.

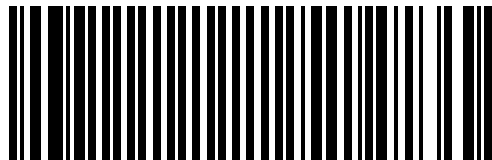
Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία.

Το παρόν βιβλίο σύμφωνα με τις Υπουργικές Αποφάσεις 142611/ΓΔ4 – 28/11/2024 και 145275/ΓΔ4 – 04/12/2024 θα διανεμηθεί δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία της χώρας.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, άνευ γραπτής άδειας σύμφωνα με τη νομοθεσία περί προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων.

Κωδικός Βιβλίου: 0-22-0292
ISBN 978-960-06-6503-1

(01) 000000 0 22 0292 1